

**«БУРЯДАЙ
ТҮРҮҮ ХҮНҮҮД -
2013»**
конкурснай эхилбэ:
шэнэ гуримтайнь
танилсагты
4 н.

**ЗУРГААН
ОРОНОЙ
ЗУУ ГАРАН
БҮХЭШҮҮЛ
СУГЛАРАА**
7 н.

**ИТГЭЛИЙН
ХАМБЫН
ЗАХЯАНУУД**
23 н.

1921 оной
декабриин
21-нээ гарана

Буряад Үнэн

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

Бүгэдэ арадай сонин

2013 оной
апрелин 4
Четверг

№ 13 (21912)
(827)

Гарагай 5
www.
burunen.ru

Буряад Үнэн

“БУРЯАД ХЭЛЭН БАЯН ДАА”

ФЕСТИВАЛЬ-ОЛИМПИАДЫН ИЛАГШАД ТОДОО

Бурядай республиканска багш-нарай колледждо үнгэргэгдэһэн буряад хэлээр “Буряад хэлэн баян даа” гэдэн V фестиваль-олимпиадада 52 хүн хабаадаа. Энэ хэмжээ ябуулга республикадамнай ажаһуудаг олон яһатанай түлоолэгшэдэй дунда эмхидхэгдэдэг юм гэжэ хануулая. Хабаадагшадые республикын Толгойлогшын болон Правительствын Захиргаанай яһатан хоорондын харилсаануудай болон эрхэтэдэй үүсхэл хүгжөөлгын талаар хорооной зүбшэлэгшэ Ринчима Романова, Арадай Хуралай регионууд хоорондын холбоонуудай, үндэнэ яһатанай асуудалнуудай, залуушуулай политикын талаар хорооной зүбшэлэгшэ Светлана Николаева, хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын юрэнхы болон хургуулиһаа үрид хуралсалай мэргэжэлтэн Булат Шойнжонов, ВАРК-ын гүйсэдхэхы дарга Батор Санданов гэгшэд амаршалаа.

БРПК-гай дарга Светлана Нимбуева фестиваль нээхэдээ, тус хэмжээ ябуулгада Бурядай Толгойлогшын болон Правительствын Захиргаанай хороон, хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерство аргагүй ехэ дэмжэлгэ үзүүлдэг гэжэ онслоо. “Фестивалиин табатахияа үнгэргэгдэжэ байгаа хада мүнөө жэл тусхай согсолбори бэлдэн хэблэхэ түсэбтэйбди. Колледждо болон хургуулинуудта буряад хэлэ заалгын дүнгүүдые согсолхобди. Саашадаа хэмжээ ябуулгамнай нэгэ бага хубилгагдажа, шэнэ шатада гараха. Тиихэдээ заабол шийдхэгдээгүй асуудалнуудаар зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэхэбди”, - гэжэ Светлана Нимбуевна хараа түсэбүүдээрээ хубаалдаа.

Харин мүнөө конкурсантнууд заншалта ёһоороо хэр найнаар буряадаар дуугардагаа харуулаа, оршуулга хээ, мүн дуу, шүлэг, хатар гүйсэдхөө. Энэ үедэнь багшанарта мэдээсэлгын технологинуудта зорюулагдаһан семинар дурадхагдаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Максим Плешков.

Үргэлжэлэлынь

12 н.

ОПТОВЫЙ ЦЕНТР
Фрэис
**ОФИСНАЯ
МЕБЕЛЬ** СКИДКА 10% НА ВСЕ

В НОВОМ САЛОНЕ

ул. Сахьяновой, 9 (Фабрика мебели) Т. 43-90-10

Магазин «Богатырь»

Мужская одежда
больших размеров
от 60 до 84 р.

с 60 до 84

ТЦ «Магнат»,
ул. Трубочеева, 61"а", 2 этаж

Магазин «ПЫШНАЯ КРАСАВИЦА»

Одежда и белье
для женщин больших
размеров
от 60 до 84 р.

с 60 до 84

ул. Столбовая, 56. ост. Химчистка

ТУНА ХҮРГЭГДЭБЭ

2013 оной явариин эсэс багаар Буряад Республикын Хүн зоние социальна талаар хамгаалгын министерствын хүтэлбэри конкурс үнгэргөө. Энэ конкурсдо социальна шэглэлтэй коммерческэ бэшэ эмхинүүд хабаадаа. Тэдэ наһатай үбгэд хүгшэдтэ, эрэмдэг бэетэй хүнүүдтэ, гансаардаһан дайнай болон ажалай ветерануудта туһалдаг эмхинүүд болоно. Тэдэнэй дундаһаа мүнөө үедэ шухала байһан зорилгонууды бээлүүлхэ проектнууды зохиоһон эмхинүүдтэ гүрэнэй һан жасаһаа субсидийн гуримаар мүнгэнэй туһаламжада хүртөөхын тула энэ конкурс эмхидхэгдээ.

Тиин мартын 29-дэ конкурсдо шалгарһан эмхинүүдэй түлөөлэгшэдтэ гүрэнэй тэдхэмжэдэ хүртэхэ болоһон тухай баталамжын үнэмшэл-гэнүүд барюулагдаа. Ниитын 23 эмхи түд түдтаа 80 мянган түхэриг абаха болоо. Бүхыдөө 40 мэдүүлгэ ороһон байна. "Инавто", "Бабушка на час", "Мы есть", "Байкальская тропа", республикын һохор зоной бүлгэм болон бусад энэ удаа мүнгэнэй тэдхэмжэдэ хүртөө.

Хоёрдохи жэлээ ниитын иимэ эмхинүүдтэ мүнгэнэй туһаламжа хүргэгдэнэ. Нёдондо жэлдэ 23 мэдүүлгэ орожо, тэдэнэй 7-ниинь субсидийн гуримаар һан жасаһаа мүнгэнэй туһаламжа абаһан байгаа.

Хараалһан зорилгонуудаа ажабайдалда бодотоор бээлүүлдэг социальна шэглэлтэй ниитын эмхинүүд гүрэнэй талаһаа дэмжэгдэжэ, жэл эрэхэ бүри олон боложо байнхай.

Эльвира ДАМБАЕВА.

Түрүүшынхиеэ үнгэрбэ

БЭРХЭ БАГШАНАР ЭНДЭ ХҮДЭЛДЭГ

Хэһээлтэнүүды гүйсэдхэдэг федеральна албанай Буряад Республикадахи управлениин мэдэлдэ ородог ажалаар залан заһаруулгын наймадахи колониин дэргэдэхи юрэнхы эрдэмэй үдэшин (халаанай) дунда хургуулида "Эрхим багша-2013" гэнэн конкурс республикын хэмжээндэ эмхидхэгдэжэ үнгэргэгдөө. Улаан-Үдэ болон Выдрино, Суулга нютаг шадар оршодог 1,2,4,5,7,8-дахи колониинуудай хургуулинуудай багшанар хабаадаа. Эдэ багшанар гол түлэб 18 наһатайһаа эхилээд, 30 наһа хүрэтэр хүнүүды эрдэмээр гэгээрүүлхэ гэжэ оролдоно. Конкурсдо хабаадаһан багша бүхэн нэмэл хэшээл болон хүмүүжүүлгын үдхатай хэмжээ ябуулга үнгэргөө.

Хаалтын саана хуудог хүбүүд, ба сагадай дунда хуралсалай болон хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулха, багшанарай бэлиг шадари сасуулан хараха зорилготойгоор энэ хэмжээ ябуулга үгөлвоно-гүйсэдхэлгын эмхи зургаануудай хургуулинуудай багшанарай дунда республикын хэмжээндэ түрүүшынхиеэ эмхидхэгдээ гэжэ тэмдэглэмээр.

Выдрино тосхон шадарай ажалаар залан заһаруулгын 4-дэхи колониин хургуулида математика заадаг Ирина Кузнецова Гран-при шанда хүртөө. Наймадахи колониин дэргэдэхи муниципальна үдэшин (халаанай) юрэнхы эрдэмэй 3-дахи хургуулиин физикын багша Леонид Митыпов-1-дэхи, Сэлэнгын аймагта оршодог 2-дохи үдэшин (халаанай) хургуулиин түүхын баг-

ша Баир Баниев –хоёрдохи, 14-дэхи үдэшин (халаанай) юрэнхы эрдэмэй хургуулиин математикын багша Баярма Чимитова гурбадахи хуури эзэлээ. Тиихэдэ эдэбхи үүсхэл гаргажа, зохиохы ёһоор хүдэлжэ байдаг 14-дэхи үдэшин (халаанай) хургуулиин химийн багша Ханда Данжеева, Суулгын дунда хургуулиин биологийн багша Аида Будланова гэгшэд тусхай шангуудта хүртөө.

"Мэргэжэлэй талаар бэлиг шадаритай, дүй дүршэлтэй, баян эрдэм мэдэсэтэй, бэрхэ багшанар энэ һалбаридэ хүдэлнэ", - гэжэ журиин гэшүүн байһан Буряад Республикын хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын ахалагша мэргэжэлтэ Ольга Карбаинова онсолон тэмдэглээ.

Эльвира ДАМБАЕВА.

Нангин шүтөөн

АЛТАН ГАНЖАРАА ЯЛАРУУЛХАЛ, АРА-ХЭРЭЭТЫН ДАСАН!

Бэшүүрэй аймагай Хаяа нютагта «Галдан Даржалинг» гэнэн дуган 2009 онһоо баригдажа байнхай. Тэрээнһээ урид гэхэ гү, али 2005 ондо эндэ Чомпрол субарга бодхоогдоһон байгаа. "Арадай уран дархан" гэнэн ТОС-ой гэшүүдэй дэмжэлгээр энэ дуган баригдана.

Ара-Хэрээтын анханай дасан 1763 ондо баригдаһан түүхэтэй. Энэ дасан дүрбэн дугантай байгаа. Согшон дуган, Дара Эхэ, Аюша бурханай хүмэнүүд, Сахиусанай хүмэ тэрэ холын жэлнүүдтэ дасанай дэбисхэр дээрэ бодхоогдоһон байгаа. Шойжол сахиусантай гое һайхан дасан Ара-Хэрээтын горхоной дээрэхэнэ, наруули газарта ашагабад обогтон зөөри зөөшээ суглуулжа, модо, шулуу бэлдэжэ бодхоогһон байна. Тэрэ үеын дасан хүн зоной аша туһада 1933 он болотор байгаа.

Совет хуулиин хатуу журамда дайрагдажа, дугануудай байшангууд задалагдажа, Бэшүүр хууринай эмхи зургаануудай ажаллаха гэрнүүд болгон хубилгагдаа. Дасанай гое һайхан бурханууд, Ганжуур, Данжуурай сэнтэй ном һударнууд галай дүлэндэ шатан халаа.

Баяр САНЖИЕВАЙ фото-зураг

Мүнөө үедэ энэ дасан дахин хэргээхэ хүдэлмэри нютагаархидын ябуулжа байна. Энэ жэлдэ "Галдан Даржалинг" дасанай байгуулагдаһаар 250 жэлэй ой тэмдэглэгдэхэ байна.

Тиимэнһээ 2013 оной август-сентябрь нарада дуганай барилга дүүргэхэ зорилготойгоор энэ нютагта эршэмтэй хүдэлмэри ябуулагдана. Бэшүүрэй аймагай хүдөөгэй байгуулгануудай

захиргаануудай толгойлогшонор, хүршэ нютагуудай ажаһуугшад энэ барилгада туһална.

2010 оной июниин 12-то буян үйлэдэлгын хэмжээ ябуулга үнгэргэгдэжэ, 123 мянган түхэриг, 48 кубометр барилгын материалнууд энэ дуганай барилгада хандиблагдаа.

Хаяа нютагай дуганай барилгын түлөө харюусалгатай эмхидхэлэй хорооной гэшүүд бүхы шадалаараа туһалжа байһан хүнүүдтэ баярые хүргэнэ. Тэдэнэй заримыень нэрлэбэл, Т.Т.Хундадзе, И.А.Павлов, Е.М.Гамаюнов, А.С.Селиванов, А.И.Баженов, П.И.Стрекаловский, Ж.Д.Шодоев, В.И.Захаров, С.С.Поспелов, В.Ж.Цыремпилов, А.М.Гаврилов, Ф.Т.Павлов, О.Ц.Цыдендамбаев, Б.Д.Бурунов, А.Е.Олейников гэгшэд болоно. Хамтын хүсөөр дуганай барилга дүүргэхэбди гэжэ найданабди.

Хүндэтэ нютагаархид! Арад зоной хүсэ шадалаар баригдажа байһан дуганай барилгада туһа нэмэри оруулыт гэжэ Та бүгэдэндэ ханданабди.

Алдар САНЖИЕВ, эмхидхэлэй хорооной гэшүүн.

Һайхан сэдхэл хүмүүжүүлхэ һургаал

ЭНЭРИЛТЭ АМИДАРАЛ

Үндэр түрэлтэ XIV дугаар Далай лама (Тэндзин Гьятцо)

(Үргэлжлэл. Эхиниш явариин 31-нэй, февралын 7-ной, 14-нэй, 21-эй, мартын 14-нэй, 21-эй, 28-ай дугаарнуудта).

ЗҮБ БА БУРУУ БОДОЛНУУД

«Ум» гү, али мэдэрэл гэнэн термин бүхы бодолнууд ба сэдхэлэй хүдэлэсэнүүдые оруулалсаад, ухаанай туршалгануудай бүхы спектрые элсүүлээд, буддизмда угаа үргэн удха шанартай юм. Манай гансаарайманай гашуудалай еһоорол байдаг нүхэсэлэй нэгэн (тэрэниие психологическа еһо заршам гэжэ нэрлэжэ болоно) хоер бэе бээдээ түд харша бодолнууд гү, али сэдхэлэй хүлгөөнүүд нэгэ доро суг болохо аргагүй гэдэг. Зүб гү, али буруу гэжэ тоологдоһон бодолнууд юрын лэ манай байдалда байдагынь мэдэнэбди. Жэшээлбэл, хэрбээ энэ гү, али тэрэ бодол үнэн бодото байдал харуулна (юртэмсэдэ боложо байһан хэрэг үүргэ тэрэниие тусхайта нюур ямараар ойлгоноб, тэдэнэй тааралдалые), зүб бодол гэжэ болоно, үгы хаа, зүб гуниглал. Зүгөөр бодото байдалда зүрюу бодолнууд ба сэдхэлэй хүлгөөн баһа манда байха. Зарим ушарта дан үнгэрүүлжэ, нүгөөдээн бодото байдалда сэдхэлэй хүлгөө буруу гэжэ нэрлэжэ болоно. Мэдэрэлгын аргуудта зорюулагдаһан буддизмын зохоолнууд, тодолбол, бэшлэгүүд, буруу ба зүб бодолнуудай ба сэдхэлэй хүлгөөнүүдэй илгааень гаргаад, саашан зүб мэдэрэлнүүдые ба тэрэнэй үрэ дүнгүүдые согсолдог. Энээнэй удхан юн бэ гэхэдэ, энэ гү, али тэрэ эхилэлгэнүүдэй амжалтатай дүүргэлтэ туйлахын тула зүб бодолнууд ба сэдхэлэй хүлгөөнүүд хэрэгтэй. Жэшэнь, буддизмын хургаалаар хаа, гэгээрэл түрүүлдэг тон шухала зүйлын хадаа үнэн бодото юртэмсэдэ үнэхөөр оролгые тоолоно. Бодото юмые зүбөөр ойлгохо арга, жэшэнь, оршолоной юртэмсье, үнэн бодото юртэмсэдэ үнэнхөөр оролго болоно. Бултадаа зүб бодолнуудта тулгалһан үнэн бодото байдалда үнэнхөөр ороходоо, халгаашагүй хубинуудын хадаа энэрил, бүхы амитадта нигүүлсхы байлга ба гэгээрэлэй гол удха боди мүртэ оролгон болоно.

Замби түбиин энэрил ба боди мүртэ оролгодо хүтэлдэг ухаанай ябасын юмэ мэдэжэ абалгаараа олоной түлөө оролдолго ба энэрил ехэнхидээ сэдхэл хүмэрезэ байбашье, тэрээнэй тоодо үнэн ба худал байдалай зэргэсүүлгы багсаамжалдаг. Энэ юмэнүүдые зүбөөр хараха ба ойлгохын аргые ургуулжа ябадал. Тиимэһээ боди мүртэ оролго гэшэ зүб бодолнуудай ба сэдхэлэй хүдэлэсын дүн гэжэ хэлэхэ аргатайбди. Тиимэһээ хамта сансарын байдалые буруу ойлгоһоной хойшолоно гэжэ тооложо болоно.

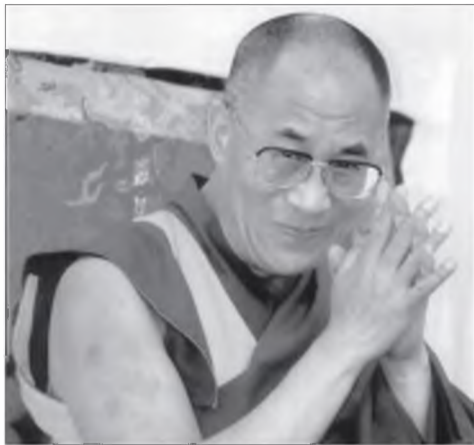
Жэшэнь, буддизмын хургаалай еһоор мэдэхгүй гэшэ сансарын байдалай ба зоболоной уг үндэһэн болоно. Энэ мэдэхгүйн гол тайлбарил – өөрыгөө ба оршолоние буруу ойлгоһонһо болоно.

Үшөө дахин дабтахада: буруу бодолнууд ба сэдхэлэй хемороонууд өөрыгөө ба оршолоние буруу мүрөөр ойлгоһонһо болоно, һүүлэй һүүлдэ манай зоболоннуудай ба боди мүртэ орожо шадахагүймнай уг узуурь болоно.

Тиимэһээ жаргал ба ханаан сэдхэлэй сүлөөрэлгэ зүб бодолнууд ба сэдхэл хүтэлэлгэтэй тааралдана, нүгөөдөөр бурууниинь – зоболонтой ба сансарын байдалтай.

ХОЕР ҮНЭН БОДОТО ШАНАР

Ухаагаа хориходоо, бидэ зүб бодолнуудые ба сэдхэлэй хүдэлэсэнүүдые

түрүүлнэбди, заһан хүгжөөнэбди, тэрээн шэнги буруу зүйлнүүдтэн эсэргүүсэжэ, химэлһээр үрэмдэжэ, һүүлдэн үгы хэнэбди. Ухаанай хорилгодохи элдэб хандалга хоер үндэһэн үзэл талатай. Нэгэдэхэ талань мэдэсэе гү, али гүн ухаагаа хүгжөөлгэ, үгы гээл, зүб бодомжолгое. Нүгөө талань – онол арга гү, али нарин мэргэжэлтэй зэбсэг (техническэ хэрэгсэл) хүгжөөлгэ. Сэсэн ухаан тухай хургаалай халбари Нагарджунын философиин нэгэ шухала дүримтэй анжармаар тааралдашадаг. Буддын хургаал бүхыдөө хоер үнэн бодото шанарай үзэмжөөр ойлгогдохо еһотой: тусхай хэлсээтэ (условный) үнэн бодото шанар ба эсэслэн шийдхэнэн (окончательный) үнэн бодото шанар гэжэ тэрэ баталдаг. Дүрбэн хайхан үнэн бодото зүйлнүүд тухай хургаалай гол удхые энэ хоер үнэн бодото шанарай үзэмжөөр ойлгого еһотой. Зүгөөр энэ хоер үнэн бодото шанарай юртэмсэ тухай хэлсэхэдээ, эдэ хоер бэе бээдээ дулдыдаагүй ба холбоогүй тойрог бэшэ гэжэ ойлгогоһон шухала. Энэ хоер үнэн бодото шанарые элдэб философиин хургуулинууд ондо ондоогоор ойлгодог. Эдэниие шүүлбэрлэхэдээ, мадхьямик хургуулиин энэдхэг мэргэжэлэй ажалнуудта түшгэлдэгбди, тэрэниие тон дээгүүр сэгнэжэ, тэрэндэ тусгаар абьяс дуранда татагдадагбди. Мадхьямигуудай үзэмжөөр хаа, тусхай хэлсээтэ (условный) үнэн бодото байдал хадаа шалтагаан ба хойшолоногой хоорондохой харилсаанай хэмжээндэ юрын лэ суг хамтын туршалганууд гэшэ. Энэ үнэн бодото байдалай элдэб журам заршамуудай хэмгүй олон оршомуудай хүдэлөөн гэшэ. Энэ бодото байдалай хэмжээн тусхай хэлсээтэ (условно) үнэн бодото шанар гэнэбди, юундэб гэхэдэ, энэ хэмжээн дээрэ манай ойлгосын үнэн бодотонь юртэмсэ ойлгохо аргада хэм соогоо гү, али тусхай хэлсээтэ тусгаар онсо шэнжэтэй бэшэ. Хэрбээ гүнзгыгөөр харабал, юмэн бүхэн олон шалтагаан ба нүхэсэлнүүдэй дүн байһын харахабди. Юмэнүүдэй ба үйлэ хэрэгүүдэй гарбал олон зүйлнүүдһээ дулдыдадаг. Энэ бэе бээдээ дулдыдлын үнэн бодотонь юу тэмдэглэнэб? Гансашье юмэндэ, гансашье үйлэ хэрэгтэ, тэрэ тоодо «би» гэнэн нюурташье дулдыдаагүй гү, али гансал тэрэндэ хабаатай үнэн бодото байдал байхагүй гэжэ тэрэ тэмдэглэнэ гэшэ. Дулдыдаагүй үнэн бодото байдалай үгы байлга үнэн бодото шанарай эсэслэн шийдхэлгэ гэшэ гэжэ баталагдана. Тэрэ юундэ эсэслэн шийдхэлгын гэжэ нэрлэгдээб гэхэдэ, манай юртэмсье ойлгохын юрын лэ хэмжээндэ тэрэ үзэгдэнэгүй. Тэрэниие элирүүлхын тула бүри гүнзгыгөөр хараха хэрэгтэй. Энэ хоер бодото байдал нэгэл юртэмсье хоер ондоо үзэлөөр хараһан үнэн дээрэ нэгэ юмэнэтой хоер талань болоно. Хоер үнэн бодото шанарай гол түлэзынь угаа шухала, юундэб гэхэдэ, тэрэ манай мэдэсэ ба үнэн бодото юртэмсэ хое-

рой хоорондохой харилсае ойлголготой сэхэ шууд холбоотой. Яажа ухаан гү, али мэдэлгэ юртэмсье ойлгодог бэ гэнэн үгэ буляалдаан индубуддийска литературада замхадугүй. Иимэшүү асуудалнууд гарадаг: «Манай субъективнэ туршалга ба объективнэ юртэмсэ хоерой хоорондо мүн шанар ямар холбоотойб?», «Манай мэдэрэлгэ хэды зэргээр манай ойлгожо абаһан оршолоногор элирхэйлэгдэдэг бэ?». Минии ханахада, буддизмда иимэ үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдэдэг эдэ асуудалнуудай шалтагаан, тэдэндэ харюунууд ухаанайманай хүгжэлтэдэ шухалын шухала үүргэ дүүргэхэ.

БОДИ МҮРТЭ ОРОХЫН ХОЕР ҮЗЭЛ

Эдэ үнэн бодото шанарай хэмжээнүүдтэй зохилдон, онол арга ба сэсэн ухаан гэжэ хоер боди мүрэй хэмжэлгэнүүд байха. Боди мүрэй хоер гол хэмжэлгэнүүд бии хадань боди мүрэй эсэсэй байдалай хоер үзэл байха. Нэгэдэхинь – Буддын бээтэ түхэл шарай, хоердохинь – үнэн бодото шанарай бэе, үнэн бодотоор ухаанай нирваанда оролго. Дүрсэ ба түхэл шарай нирваанда ороһон амитанай үзэлдэ тоологдог.

Иимэ элдэб түхэл ба шарайтай боложо, нирваанда ороһон амитан бэшэ нэй һайниие хангахын тула ямаршье юмэ хэжэ шадаха. Үнэн бодото шанарай бэен бэшэ буддануудта хабаатайгаар байдаг үзэлдэ тоологдог. Шалтагааниинь гэхэдэ, үнэн бодото шанарай бэе сэхэ шууд гансал нирваанда ороһон амитанда үгтэнэ. Гансал бээ түхэл шарай болгожо олоходоо, үнэн бодото шанарай бэе өөрыгөө харуулжа, сансарын амитадай һайн хайханда үйлэ хэрэг ябуулжа. Иигэжэ Буддын бодото байдалда орожо, өөрын хара амяа хараһан оролдог ба бэшэнэйшье эрилтэнүүдые бээлүүлэгдэнэдэ тооложо болоно.

Хэрбээ хүн Буддын байдалда ороо хаа, нэгэ талаар, тэрэ үнэн бодото шанарта юртэмсын үнэнхэ байгаалие дууһан ойлгожо абаа гэшэ, нүгөө талаар – эхэ зургаан зүйл хамаг амитанай хайхан тухада хүдэлхэ эрмэлзэл хүгжөөгөө гэшэ гэжэ энэ тэмдэглэнэ. Тиимэһээ Будда гэшэмнай сэсэн мэргэн ухаашье, энэрхы хайхан энэрилые дүүрэн бээлүүлгэ болоно даа.

БОДИ-САДЫН МҮР ЗҮРГЭ (ПУТЬ БОДХИСАТТВЫ)

Энэдхэгэй шүтөөнэй багша Шантидевын (XIII в.) бэшэндэ ханаагаа зоболгын заабари зураглаһан, тэрээнэй еһоор хаа, бэшэнэй жаргал өөрынхийнөө үлүү шухала гэнэн «Боди-Садын мүр зүргэ» гэжэ поэмэ һүүлэй үеын ехэнхи зохоолнуудта үг үндэһэниинь болодог. Би энээнэй сэжээр хэлэхэн бэшлгын янзые хойто Энэдхэгэй Киннаурой тагаалал болоһон гайхамшагта багша Кхуну Римбүүшэһээ дуулаһанби. Шантидевын номолнуудые би өөрөөшье арга боломжын дайралдахада, өөртөөшье хэрэглэжэ, ходоодоо бэшэндэшье түхөөхээ оролдогбди. Иигээд лэ тэрээнэй бэшлгые үндэһэлжэ абаад, зарима энэрил үйлэдэхэ үндэһэн аргуудые гүнзгыгөөр харая.

ДОТОР ДАЙСАНИЕ ТАНИЛГА

Түрүүн бэшэнэй һайн байхые түрүүшын һуурида табиһын урда түрүүлэн, манай өөртөө дурлалай зорилгын шалтагаание ойлгохо хэрэгтэй. «Һэшхэлтэй байлга» гэжэ нэрлэгдэнэ IX бүлэг соогоо Шантидева ойлгуулна: «Үзэн ядалга,сүхал, дадал бололго, атаа жүтөөн – манай ухаанай эндүүрэлгэнэе гараһан бодо-

то дайсаднай. Доро үгтэнэн хоер строфа соогоо тэрэнэй тэмдэглэнээр, эдэ дайсадта бэе махабашье байхагүй, хүл ба гаршье үгы, зэр зэбсэгшье тэдэ баридаггүй. Тэдэ ухаан соомнай юрэл байрлашоод, досоһоомнай маниие диилэдэг. Тэдэ доторхоомнай маниие хүтэлбэрилдэг, өөртөө гэнжэлжэ уяад, барлаг болгодог. Зүгөөр бидэ эдэ эндүүрэлгэнүүд манай дайсад гэжэ ухаандаашье оруулдаггүйбди, тиимэһээ тэдэнтэй тэмсэхэшье оролдодоггүйбди гү, али урилгыеншье тоодоггүйбди. Тэдэнтэй тэмсэдэггүй ушарһаамнай тэдэ юунһээшье айнгүй, ухаандамнай байрлашоод, мууе хүргэжэ үргэлжэлһөөр.

Дайсадни – сүхал ба шунал, Гар, хүлшье тэдээндэ үгы, Тэдэ зүрхэтэй, сэсэншье бэшэ, Юундэ теэд би тэдэнэй

богоолбиб?

Өөрыгөө хүхээн, намда хорлон, Ухаандамни тэдэ байрланги. Би тэдээндэ халташье

сүхалданагүйб,

Юундэ тэдээндэ дадашоо юм аабиб! (4:28-29)

Муугаар шэглүүлэгдэнэн бодолнууд ба сэдхэлэй гуниглалнууд ходо маниие эндүүрэлгэдэ оруулдаг. Тэдэ маниие һүйдхэдэг. Жэшэнь, манда юугээрээб даа хайхан, үнэтэй сэнтэй, бээ үгтэнэн дүтымнай нүхэр хэбэртэйгээр шухатарһан хүсэл ерээдхихэ. Энээн шэнгээр сүхал ба үзэн ядалга манда хамгаалагшад гү, али сахигшад хэбэртэйгээр бии болохо. Заримдаа хэн нэгэнэй манда холлохоо нэдэхэдэнь, сүхал хүсэшье нэмэһэн хэбэртэй, хамгаалагша хэбэртэй бии болоодхихо. Гомодхоошоһоо хүсэ шадалаар тулюуршье хаа, сүхалдаа хүсэ ороһон хэбэртэйгээр мэдэрхэбди. Тэрэ манда хүсэ шадалай худал мэдэрэл үзүүлээд, эсэстэн сохоулушоод байхадаа болохобди. Сүхал ба бэшэшье һүйдтэй сэдхэлэй гуниглалнууд манда худал түхэлтэйгөөр үзэгдэдэг хадань тэдээндэ бидэ эсэргүүсэнэбди. Муу ханалнууд ба сэдхэлэй хүдэлөөнүүдэй маниие мэхэлдэг бэшэшье олон аргууд байха. Тэдээнэй урбаһан абари зангые дүүрэн сэгнэхын тула түрүүлэн, сэдхэлэйнгээ байдал тогтууритай болгохо хэрэгтэй. Тиимэдээ бидэ тэдэнэй хара мэхэтэй зангые ойлгожо шадахабди. Би өөрөө ламашье хаа, боди садын хургаал баримталжа ханаатайшье хаа, өөртэмнишье хэрүүлхэхэ ба сүхалдаха үе болодог, хүнүүдтэ зүрюу үгэ хэлэжэрхийн байхаш. һүүлээрн хэдэн минута үнгэргөөд, сүхални тарахадань, намда аягүй байдаг, муу үгэ мултаршоо, һөөргэнэ эрьюулхэ аргагүй. Үгэнүүд эздэлэшье хаа, бэшэ дуулдахаа болошье хаа, нүлөөниинь үлөө ха юм. Тиимэһээ ори ганса хэхэ юмэмнай, гомодхооһон хүндөө дүтэлөөд, хүлисэл гуйха. Тиимэ үедөө би аягүйрхэхэ бахардадагби. Ойро зуурин сүхал ба хэрүүлэй орьелон сүхалданаһан хүндэ бага бэшэ найргүй уршаг ба бэрхэшэлнүүдые тохёолдуулһыень энэ гэршэлнэ, халуун гар доро дайралдажа, мууда хүртэнэн хүн тухай хэлэлтэшьегүй. Тиимэ болохолоороо, эдэ муу сэдхэлэй хүдэлөөнүүд ухаамнай манаруулжа, элүүр бодолдо хаалта хэжэ, иигэжэ манда ехэ хоро хүргэнэ. Хүн шанарай нэгэ тон һайниинь – энэ манай бодомжолхо шадабари, тэрэнэй ашаар юуниинь һайн бэ, юуниинь мууб, ямар хэрэг арюун бэ, юуниинь хорон бэ гэжэ бидэ шийдхэхэ аргатайбди.

Борлой БОЛОТОВ оршуулба.

(Үргэлжлэлын удаадахи дугаарта).
(Agatolon.ru Дунгар энэрилтэ амидарал сайтһаа абтаба).

Понедельник, 8

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table of TV schedule for Monday, 8 AM, First Channel. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА', 'ЖИТЬ ЗДОРОВО!', 'МОДНЫЙ ПРИГОВОР', 'ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!', 'ДОБРОГО ЗДОРОВЬЦА', 'ДРУГИЕ НОВОСТИ', 'ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ', 'ТОРГОВЫЙ ЦЕНТР', 'ПОКА ЕЩЕ НЕ ПОЗДНО', 'Я ПОДАЮ НА РАЗВОД', 'ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ', 'ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!', 'ПУСТЬ ГОВОРЯТ', 'ВРЕМЯ', 'ПОД ПРИКРЫТИЕМ', 'ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ', 'СВОБОДА И СПРАВЕДЛИВОСТЬ', 'АНДРЕЕМ МАКАРОВЫМ', 'НОЧНЫЕ НОВОСТИ', 'КАРАТЕЛЬ: ТЕРРИТОРИЯ ВОЙНЫ', 'ГРИММ'.

«РОССИЯ 1»

Table of TV schedule for Monday, 8 AM, Russia 1. Includes programs like 'УТРО РОССИИ', 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО', '1000 МЕЛОЧЕЙ', 'О САМОМ ГЛАВНОМ', 'КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ', 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ', 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ'.

Table of TV schedule for Monday, 8 AM, TNT. Includes programs like 'ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ', 'ДЕЛО Х. СЛЕДСТВИЕ ПРОДОЛЖАЕТСЯ', '17.35 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ', 'ЧУЖИЕ ТАЙНЫ. ВРЕМЕНА ГОДА', 'ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ', 'СЕМЕЙНЫЙ ДЕТЕКТИВ', 'СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!', 'ПРЯМОЙ ЭФИР', 'СКЛИФОВСКИЙ', 'Д/Ф ЧВС', 'ДЕВЧАТА', 'БОЛЬШИЕ ТАНЦЫ. КРУПНЫМ ПЛАНОМ', 'ВЕСТИ +».

КУЛЬТУРА

Table of TV schedule for Monday, 8 AM, Culture. Includes programs like 'ЕВРОНЬЮС', 'НАБЛЮДАТЕЛЬ', '02.40 Т/С ПЕРРИ МЭЙСОН', 'РАССЕКРЕННАЯ ИСТОРИЯ', 'ЛАЛИБЭЛА. НОВЫЙ ИЕРУСАЛИМ В АФРИКЕ', 'ВИКТОР ЗАХАРЧЕНКО. ПОРТРЕТ НА ФОНЕ ХОРА', 'РОССИЙСКИЕ КРУГОСВЕТКИ', 'ЛИНИЯ ЖИЗНИ', 'ПЕШКОМ...', '00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ КИНОКОНЦЕРТ', 'НАТАЛИ', 'НА КОНЦЕРТАХ ФЕСТИВАЛЯ КРЕМЛЬ МУЗЫКАЛЬНЫЙ', 'АКАДЕМИА', 'ГЛАВНАЯ РОЛЬ', 'САТИ. НЕСКУЧНАЯ КЛАССИКА...', 'РЫЦАРЬ СИНЕГО СТЕКЛА', 'СКВОЗЬ КРотовую НОРУ С МОРГАНом ФРИМЕНОМ', 'ТЕМ ВРЕМЕНЕМ', 'АРХИВНЫЕ ТАЙНЫ', 'СЧАСТЛИВОЕ ПОКОЛЕНИЕ', 'КАРАТЕЛЬ', 'Э. ГРИГ. СЮИТА В СТАРИННОМ СТИЛЕ ИЗ ВРЕМЕН ХОЛЬБЕРГА'.

ТНТ

Table of TV schedule for Monday, 8 AM, TNT. Includes programs like 'ЦАРЬ ДАВИД', 'СТРЕЛОЧНИК', 'МУЗЕЙНЫЕ ТАЙНЫ. ПОГОДА', 'ВСЯ БУРЯТИЯ', 'УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ', 'НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ', 'БУДЬТЕ ЗДОРОВЫ!', 'ГРОМОКОШКИ', 'Губка БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ', 'ПОСЕЙДОН', 'СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ', 'ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС', 'МИРОВЫЕ НОВОСТИ', 'МУЗЕЙНЫЕ ТАЙНЫ', 'БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ', 'ДОМ-2. LIVE', 'УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА', 'ИНТЕРНЫ', 'ДЕФФОНКИ', 'СМЕШАРИКИ НА АРИГ УСЕ', 'СПОРТ-ЭКСПРЕСС', '00.30 НОВОСТИ ЭКСПРЕСС', 'ПОГОДА Х/Ф МЕДВЕДЬ ЙОГИ', 'КОМЕДИ-КЛУБ ЛУЧШЕЕ ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ', 'ОСТРОВ'.

ТИВИКОМ

Table of TV schedule for Monday, 8 AM, Tivikom. Includes programs like 'ПРОЕКТ БОЛЬШАЯ СТРАНА', 'В ТЕМЕ', 'ДОМАШНИЙ ЗООПАРК', 'СПАЛЬНЫЙ РАЙОН', 'В ТЕМЕ. ЛУЧШЕЕ', 'УУЛЗАЛГА', 'ПРОГРАММА НА БУР. ЯЗЫКЕ', 'ГРАНИЦА', 'БОЛЬШАЯ СТРАНА', 'ТЕМЕ', 'ДОМАШНИЙ ЗООПАРК', 'СПАЛЬНЫЙ РАЙОН', 'В ТЕМЕ. ЛУЧШЕЕ', 'УУЛЗАЛГА', 'ПРОГРАММА НА БУР. ЯЗЫКЕ', 'ГРАНИЦА'.

Table of TV schedule for Monday, 8 AM, HTB. Includes programs like 'НОВОСТИ ДНЯ', 'ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ', 'ЗУРХАЙ', '5 ИСТОРИЙ', 'АДЪЮТАНТЫ ЛЮБВИ', 'ЧАС ЗЕРО', 'М/Ф ПЕТЛЯ', 'ВАШЕ ПРАВО', 'УТУМАТА', 'ГЕОФАКТОР', 'ГОВОРЯЩАЯ С ПРИЗРАКАМИ', 'ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ', 'ЗУРХАЙ', 'СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ', 'ЧИСЛА', 'ТРАВМА', 'ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ', 'ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ', 'НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ'.

СТС

Table of TV schedule for Monday, 8 AM, STS. Includes programs like '18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ', 'КУРИНЫЙ ГОРОДОК', 'ЧАПЛИН', 'НОВЫЕ ФИЛЬМЫ О СКУБИ ДУ', 'КЛУБ ВИНК - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ', 'НЕРЕАЛЬНАЯ ИСТОРИЯ', 'МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ', 'ВОРОНИНЫ', 'ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!', 'КАРАМЕЛЬ', 'ЛЮДИ В ЧЕРНОМ - 2', '6 КАДРОВ', 'КУХНЯ', 'СВЕТОФОР', 'МИССИЯ НЕВЫПОЛНИМА', 'КИНО В ДЕТАЛЯХ', 'БУМЕРАНГ', 'ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ'.

НТВ

Table of TV schedule for Monday, 8 AM, NTV. Includes programs like 'НТВ УТРОМ', 'ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА', 'СЕГОДНЯ', 'ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ', 'ДО СУДА', 'СУД ПРИСЯЖНЫХ', 'СУД ПРИСЯЖНЫХ', 'СУД ПРИСЯЖНЫХ', 'ОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ ВЕРДИКТ', 'СУПРУГИ', 'ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ', 'ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА', 'ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ', 'С ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ', 'ЛЕСНИК', 'ЧУЖОЙ РАЙОН-2', 'СЕГОДНЯ. ИТОГИ', 'ЯРОСТЬ', 'НАШ КОСМОС', 'ДИКИЙ МИР', 'ЗАКОН И ПОРЯДОК', 'МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА'.

5 КАНАЛ

Table of TV schedule for Monday, 8 AM, 5 Channel. Includes programs like '11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 СЕЙЧАС', 'ПРОТОТИПЫ. БЕНЯ КРИК', 'УТРО НА 5', 'МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ', 'ОПЕРА. ХРОНИКИ УБОЙНОГО ОТДЕЛА', 'ОПЕРА. ХРОНИКИ УБОЙНОГО ОТДЕЛА', 'ДЕТЕКТИВЫ', 'СЛЕД', 'МОМЕНТ ИСТИНЫ', 'МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ. О ГЛАВНОМ', 'ПРАВДА ЖИЗНИ', 'СПЕЦРЕПОРТАЖ', 'ГОНИЩИКИ', 'ДЕЛА ДАВНО МИНУВШИХ ДНЕЙ', 'ПРОГРЕСС'.

Вторник, 9

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table of TV schedule for Tuesday, 9 AM, First Channel. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА', 'ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ', 'ЖИТЬ ЗДОРОВО!', 'МОДНЫЙ ПРИГОВОР', 'ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!', 'ДОБРОГО ЗДОРОВЬЦА', 'ДРУГИЕ НОВОСТИ', 'ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ', 'ТОРГОВЫЙ ЦЕНТР', 'ПОКА ЕЩЕ НЕ ПОЗДНО', 'Я ПОДАЮ НА РАЗВОД', 'ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ', 'ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!', 'ПУСТЬ ГОВОРЯТ', 'ВРЕМЯ', 'ПОД ПРИКРЫТИЕМ', 'ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ', 'НОЧНЫЕ НОВОСТИ', 'ЛИЛЛЕХАММЕР', 'ПРИКЛЮЧЕНИЯ МАЛЫШКИ-АКУЛЫ И ДЕВОЧКИ-ЛАВЫ', 'ВЫПУСКНОЙ'.

«РОССИЯ 1»

Table of TV schedule for Tuesday, 9 AM, Russia 1. Includes programs like 'УТРО РОССИИ', 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО', 'ТАЙЗАН', 'УЛУР', 'О САМОМ ГЛАВНОМ', 'КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ', 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ', 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ', 'ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ', 'ДЕЛО Х. СЛЕДСТВИЕ'.

Table of TV schedule for Tuesday, 9 AM, TNT. Includes programs like 'ПРОДОЛЖАЕТСЯ', '17.35 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ', 'ЧУЖИЕ ТАЙНЫ. ВРЕМЕНА ГОДА', 'ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ', 'СЕМЕЙНЫЙ ДЕТЕКТИВ', 'СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!', 'ПРЯМОЙ ЭФИР', 'СКЛИФОВСКИЙ', 'СПЕЦИАЛЬНЫЙ КОРРЕСПОНДЕНТ', 'НАРИСОВАВШИЕ СМЕРТЬ. ОТ ОСВЕНЦИМА ДО НОЙЕНГАММЕ', 'БОЛЬШИЕ ТАНЦЫ. КРУПНЫМ ПЛАНОМ', 'ВЕСТИ +».

КУЛЬТУРА

Table of TV schedule for Tuesday, 9 AM, Culture. Includes programs like 'ЕВРОНЬЮС', 'НАБЛЮДАТЕЛЬ', '02.55 Т/С ПЕРРИ МЭЙСОН', 'РАССЕКРЕННАЯ ИСТОРИЯ', 'ТРОГИР. СТАРЫЙ ГОРОД. УПОРЯДОЧЕННЫЕ ЛАБИРИНТЫ', 'САТИ. НЕСКУЧНАЯ КЛАССИКА...', 'СКВОЗЬ КРотовую НОРУ С МОРГАНом ФРИМЕНОМ', 'РЫЦАРЬ СИНЕГО СТЕКЛА', 'ПЯТОЕ ИЗМЕРЕНИЕ', '00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ Х/Ф КОНЦЕРТ НА ЭКРАНЕ', 'ЗАЩИТА ИЛЬИНА. НИКОЛАЙ ПЕТРОВ. КОНЦЕРТ С ГАСО СССР ПОД УПРАВЛЕНИЕМ Е. СВЕТЛАНОВА', 'ОРКНИ. ГРАФИТИ ВИКИНГОВ', 'АКАДЕМИА', 'ГЛАВНАЯ РОЛЬ', 'ВЛАСТЬ ФАКТА', 'БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ', 'ИГРА В БИСЕР С ИГОРЕМ ВОЛГИНЫМ', 'АРХИВНЫЕ ТАЙНЫ', 'СЧАСТЛИВОЕ ПОКОЛЕНИЕ', 'ХОЛОДНАЯ ЛАВКА'.

Table of TV schedule for Tuesday, 9 AM, Tivikom. Includes programs like 'ВСЯКОЙ ВСЯЧИНЫ', 'КАМЕРНЫЙ ХОР МОСКОВСКОЙ КОНСЕРВАТОРИИ', 'КАРЛ ФРИДРИХ ГАУСС'.

ТНТ

Table of TV schedule for Tuesday, 9 AM, TNT. Includes programs like 'ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС', 'ПОГОДА УТРЕННЕЕ ШОУ ТЭЦ-3', 'ПОГОДА УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ', 'НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ', 'СПОРТ-ЭКСПРЕСС', 'ПОГОДА М/Ф ГРОМОКОШКИ', 'Х/Ф МЕДВЕДЬ ЙОГИ', 'СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ', 'ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС', 'МИРОВЫЕ НОВОСТИ', 'СПОРТ-ЭКСПРЕСС', 'БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ', 'ДОМ-2. LIVE', 'УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА', 'ИНТЕРНЫ', 'ДЕФФОНКИ', 'УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ', 'НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ', 'ПОГОДА', 'ТОЧКА ЗРЕНИЯ', 'ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС', 'ДОМ БОЛЬШОЙ МАМОЧКИ', 'ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ', 'ФАНТОМЫ'.

ТИВИКОМ

Table of TV schedule for Tuesday, 9 AM, Tivikom. Includes programs like 'СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ', 'ЗУРХАЙ', '09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00, 01.10 НОВОСТИ ДНЯ', 'В ТЕМЕ', 'СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ', 'НОВОСТИ ДНЯ'.

Table of TV schedule for Tuesday, 9 AM, HTB. Includes programs like 'ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ', 'ЗУРХАЙ', 'СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ', 'КАК СКАЗАЛ ДЖИМ', 'ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ', 'ЗУРХАЙ', '5 ИСТОРИЙ', 'АДЪЮТАНТЫ ЛЮБВИ', 'КРУТАЯ ДЖОРДЖИЯ', 'ПЕТЛЯ', 'ДОМАШНИЙ ЗООПАРК', 'ГОВОРЯЩАЯ С ПРИЗРАКАМИ', 'ЕВРОМАКС. ОКНО В В ЕВРОПУ', 'ЧИСЛА', 'ТРАВМА', 'ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ', 'НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ'.

СТС

Table of TV schedule for Tuesday, 9 AM, STS. Includes programs like '07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ', 'КУРИНЫЙ ГОРОДОК', 'ЧАПЛИН', 'НОВЫЕ ФИЛЬМЫ О СКУБИ ДУ', 'КЛУБ ВИНК - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ', '21.00 Т/С СВЕТОФОР', 'МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ', 'ВОРОНИНЫ', 'ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!', '23.50 Т/С 6 КАДРОВ', 'МИССИЯ НЕВЫПОЛНИМА', 'КУХНЯ', 'МИССИЯ НЕВЫПОЛНИМА-2', 'ТЕОРИЯ БОЛЬШОГО ВЗРЫВА', 'ЛЮБОВЬ - ЭТО ДЛЯ ДВОИХ', 'ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ'.

НТВ

Table of TV schedule for Tuesday, 9 AM, NTV. Includes programs like 'НТВ УТРОМ', 'ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА', 'СЕГОДНЯ', 'ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ', 'ДО СУДА', 'СУД ПРИСЯЖНЫХ', 'СУД ПРИСЯЖНЫХ', 'ОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ ВЕРДИКТ', 'СУПРУГИ', 'ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ', 'ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА', 'ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ', 'С ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ', 'ЛЕСНИК', 'ЧУЖОЙ РАЙОН-2', 'СЕГОДНЯ. ИТОГИ', 'ЯРОСТЬ', 'ГЛАВНАЯ ДОРОГА', 'КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС', 'ЗАКОН И ПОРЯДОК', 'МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА'.

5 КАНАЛ

Table of TV schedule for Tuesday, 9 AM, 5 Channel. Includes programs like '11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 СЕЙЧАС', 'ПО ТУ СТОРОНУ ПРИКАЗА', 'УТРО НА 5', 'МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ', '12.35, 13.30, 14.05, 15.00 Т/С КОНТРИГРА', 'ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ', '18.30, 06.00, 06.30 Д/С ВНЕ ЗАКОНА. РЕАЛЬНЫЕ РАССЛЕДОВАНИЯ', '20.30, 21.00 Т/С ДЕТЕКТИВЫ', '22.15, 23.25 Т/С СЛЕД', 'Х/Ф ДЕЛО БЫЛО В ПЕНЬКОВЕ', 'Х/Ф СЕМЬ НЕВЕСТ ЕФРЕЙТОРА ЗБРУЕВА', 'Х/Ф ВОЗДУХОПЛАВАТЕЛЬ'.

Среда, 10

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table of TV schedule for Wednesday, 10 AM, First Channel. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА', 'ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ', 'ЖИТЬ ЗДОРОВО!', 'МОДНЫЙ ПРИГОВОР', 'ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!', 'ДОБРОГО ЗДОРОВЬЦА', 'ДРУГИЕ НОВОСТИ', 'ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ', 'ТОРГОВЫЙ ЦЕНТР', 'ПОКА ЕЩЕ НЕ ПОЗДНО', 'Я ПОДАЮ НА РАЗВОД', 'ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ', 'ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!', 'ПУСТЬ ГОВОРЯТ', 'ВРЕМЯ', 'ПОД ПРИКРЫТИЕМ', 'ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ', 'НОЧНЫЕ НОВОСТИ', 'ФОРС-МАЖОРЫ', 'СЛУЧАЙНЫЙ РОМАН', 'ГОРЯЧИЕ ГОЛОВЫ'.

«РОССИЯ 1»

Table of TV schedule for Wednesday, 10 AM, Russia 1. Includes programs like 'УТРО РОССИИ', 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО'.

Table of TV schedule for Wednesday, 10 AM, TNT. Includes programs like '1000 МЕЛОЧЕЙ', 'О САМОМ ГЛАВНОМ', 'КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ', '15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ', 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ', 'ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ', 'ДЕЛО Х. СЛЕДСТВИЕ ПРОДОЛЖАЕТСЯ', '17.35 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ', 'ЧУЖИЕ ТАЙНЫ. ВРЕМЕНА ГОДА', 'ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ', 'СЕМЕЙНЫЙ ДЕТЕКТИВ', 'СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!', 'ПРЯМОЙ ЭФИР', 'СКЛИФОВСКИЙ', 'КТО НЕ ПУСКАЕТ НА МАРС?', 'БОЛЬШИЕ ТАНЦЫ. КРУПНЫМ ПЛАНОМ', 'ВЕСТИ +».

КУЛЬТУРА

Table of TV schedule for Wednesday, 10 AM, Culture. Includes programs like 'ЕВРОНЬЮС', 'НАБЛЮДАТЕЛЬ', '02.55 Т/С ПЕРРИ МЭЙСОН', 'РАССЕКРЕННАЯ ИСТОРИЯ', 'ОРКНИ. ГРАФИТИ ВИКИНГОВ', 'ВЛАСТЬ ФАКТА', 'СКВОЗЬ КРотовую НОРУ С МОРГАНом ФРИМЕНОМ', 'БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ'.

Table of TV schedule for Wednesday, 10 AM, Tivikom. Includes programs like 'КРАСУЙСЯ, ГРАД ПЕТРОВ', '20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ Х/Ф ЗДРАВСТВУЙ, МОСКВА', '03.50 Д/Ф КАМИЛЬ ПИССАРРО', 'НИКОЛАЙ ПЕТРОВ. КОНЦЕРТ С ГАСО СССР ПОД УПРАВЛЕНИЕМ Ю. ТЕМИРКАНОВА', 'БАКУ. В СТРАНЕ ОГНЯ', 'АКАДЕМИА', 'ГЛАВНАЯ РОЛЬ', 'АБСОЛЮТНЫЙ СЛУХ', 'ГОРОД № 2 (ГОРОД КУРЧАТОВ)', 'ПОЛЯРНОЕ СИЯНИЕ - НЕБЕСНЫЙ ОГОНЬ', 'МАГИЯ КИНО', 'АРХИВНЫЕ ТАЙНЫ', 'СЧАСТЛИВОЕ ПОКОЛЕНИЕ', 'ХОЛОДНАЯ ЛАВКА ВСЯКОЙ ВСЯЧИНЫ'.

ТНТ

Table of TV schedule for Wednesday, 10 AM, TNT. Includes programs like 'ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС', 'ПОГОДА УТРЕННЕЕ ШОУ ТЭЦ-3', 'ПОГОДА УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ', 'НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ', 'ТОЧКА ЗРЕНИЯ', 'ГРОМОКОШКИ', 'ДОМ БОЛЬШОЙ МАМОЧКИ', 'СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ', 'ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС', 'МИРОВЫЕ НОВОСТИ'.

Table of TV schedule for Wednesday, 10 AM, HTB. Includes programs like 'БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ', 'ДОМ-2. LIVE', 'УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА', 'ИНТЕРНЫ', 'ДЕФФОНКИ', 'УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ', 'НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ', 'ПОГОДА', 'АФИША', 'ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС', 'ДОМ БОЛЬШОЙ МАМОЧКИ-2'.

СТС

Table of TV schedule for Wednesday, 10 AM, STS. Includes programs like '20.05 СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ', 'ЗУРХАЙ', 'КЛУБ ВИНК - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ', '6 КАДРОВ', 'СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ', 'МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ', 'ВОРОНИНЫ', 'ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!', 'МИССИЯ НЕВЫПОЛНИМА-2', 'КУХНЯ', 'МИССИЯ НЕВЫПОЛНИМА-3', 'ТЕОРИЯ БОЛЬШОГО ВЗРЫВА', 'ПОГРЕБЕННЫЙ ЗАЖИВО', 'ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ'.

Table of TV schedule for Wednesday, 10 AM, NTV. Includes programs like 'КАЛЛАСС И ОНАССИС', 'ПЕТЛЯ', 'М/Ф ПОКОРЕННЫЙ КОСМОС', 'ГОВОРЯЩАЯ С ПРИЗРАКАМИ', 'АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ', 'ЗУРХАЙ', 'ЧИСЛА', 'ТРАВМА'.

5 КАНАЛ

Table of TV schedule for Wednesday, 10 AM, 5 Channel. Includes programs like '07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ', 'КУРИНЫЙ ГОРОДОК', 'ЧАПЛИН', 'СУПЕРГЕРОЙСКИЙ ОТРЯД', 'КЛУБ ВИНК - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ', '6 КАДРОВ', 'СВЕТОФОР', 'МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ', 'ВОРОНИНЫ', 'ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!', 'МИССИЯ НЕВЫПОЛНИМА-2', 'КУХНЯ', 'МИССИЯ НЕВЫПОЛНИМА-3', 'ТЕОРИЯ БОЛЬШОГО ВЗРЫВА', 'ПОГРЕБЕННЫЙ ЗАЖИВО', 'ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ'.

ГАЛИНА ШАМИНА – ПОЧТЫН ХЭЛХЕЭ ХОЛБООНОЙ ЭРХИМ ОПЕРАТОР

Үнгрэгшэ долоон хоногто “Хэлхээ холбооной эрхим оператор-2013” гэхэн Бүхэроссиин конкурсын региональна шатын илагшад тодорнуулагдаа. Сибириин федеральна тойрогой мүрысөөндэ Буряад ороние түлөөлхэ эрхын түлөө республикымнай аймагуудай болон Улаан-Үдэ хотын түрүү хүдэлмэрилэгшэд бэлиг шадабария харуулаа юм.

Конкурсдо хабаадагшад Буряадай УФПС-эй дарга Баир Ринчинов түрүүтэй журиин гэшүүдэй сэгнэлтэдэ өөртөө болон ажалтатаа танилсуулгын видеоролик дурадхаа, орёо байдалнууднаа гарасалдаха талаар дүй дүршлөө харуулаа, тестированидэ хабаадаа. Зүгөөр хоёрдохи даабаринь тон һонирхолтой байхааа гадна операторнуудай бэлиг шадабарие ехэ тодоор элирүүлэ гэжэ онсолмоор. Юуб гэбэл, хүн бүхэндэнь олон тоото асуудалнуудтай хоёр-хоёр орёо байдал дурадхагдан байна.

Жэшэнь, Светлана Буторинада наһатай эхэнэр хандажа, Житомир хотодо ажаһуудаг басагандаа шэл амхартатай варени, саарһан боолотой ургамалай үрэнэ болон нэхэмэл хубсаһа эльгээхээ мэдүүлэ. Түрүүшгээр балай орёо юумэниинь үгы шэнги аад, үнэн дээрэ юумэ эльгээхын тула нилээд олон дүрим сахиа хэрэгтэй: шэнгүүр, хада-галамжын болзор, хэмжүүр, бүридэл болон бусадшы янзын онсо шэнжнүүдһээ дулдыдан, олон ондоо эрилтэ табигдаг байна. Наһатай эхэнэрэй ушарта варени мэтын шэл амхартатай зүйлнүүдые Росси дотор эльгээдгшые наа, хари гүрэн гаргадаггүй юм. Гадна ургамалай үрэнэ баһал хилэ гаргаха хорюултай. Тиимэһээ Житомир руу гансал нэхэмэл хубсаһанһаа бэшэниинь эльгээгдээгүй. Эндэ Светлана тон зүб шиидхэбэри абаа. Харин компьютер тухай журналда захил хэхээ наһан хүндэ түргэн шууд туһалжа шадаагүй. Ядахадаа зузаан гэшын каталог сооһоо өөрөө шэлэжэ абахыень дурадхаа. Энэнь мэгдэлгэтэйше холбоотой байжа болоо: операторнууд үдэр бүри тайзан дээрэ олон хүнэй нюдэн доро ажалаа ябуулнагүй юм даа. Тээдшы мүнөө сагта нилээд олошорһон тусхай сэтгүүлнүүд болон сонинуудай

шэглэлнүүдые хадуун абахаа байтагай нэрэнүүдыеһые ханажа абахань бэрхэтэй.

Соёлма Санжиева орёо асуудалнуудта хүюу зугаатайгаар хандажа, харагшадые нилээд энеэлгээ. Тэрэ нэгэ хүнэй налогово декларации яһала томоотойгоор эльгээбэшье, ородоор яда-боли дуугардаг хитад эхэнэртэй хөөрлэдэхэдөө, бултание хүхээгээ. Энэ эхэнэр Хитадһаа эльгээгдэһэн мүнгээ абаха наһатай почто ерэнэн аад, зорилгоёо һайнаар ойлгуулжа шадаагүй байшоо. Тиихэдэнь шуран, өөрэ Соёлма гарай хэлэ хэрэглэжэ байгаад, данса саарһануудыень үзэжэ байгаад, түргэн гэшээр тэрэнтээ үгээ ойлгосолдожо, компьютер соогоо мүнгэнэй ороһон тухай мэдээнүүдые олоо. Удаань хитад эхэнэрэй бланк соо бэшэхэ болоходонь, оршуулагшатай суг ерэгты, үгы наа, мүнгэ түлэжэ, намда бэшүүлэгты гэжэ дурадхаа.

Бүхыдөө мүрысэгшэд булта бэрхэ мэргэжэлтэд байһанаа гэршэлээ. Буряадай УФПС-эй рекламаны болон маркетингын таһагай хүтэлбэрилэгшэ Цыпилма Шойдоковагай тэмдэглэһээр, операторнуудай бэлүүлдэг ажалтай тон лэ багахан хуби энэ мүрысөөндэ харуулагдаа. Мүнөө үеын оператор тус тусгаа өөрын дүримтэй аяар зуугаад хангалга үзүүлдэг юм гэжэ һануулаа. “Ажалын

хүндэ даа. Толгой соогоо ямар ехэ мэдээсэл багтааха хэрэгтэй гэшэб! Тиимэһээ почтодо шуран шумай, дүрбэн тэгшэ бэрхэ хүнүүд хүдэлхэ ёһотой”, - гэжэ Цыпилма Шойдокова онслоо.

Конкурсын дүнгүүдээр бүхы хабаадагшадта хабарай һайхан баглаа сэсэгүүд болон гарай бэлэг - сотово телефонууд барюулагдаа. Илагшад тухай хэлэбэл, Улаан-Үдэ хотын почтын хэлхээ холбооной таһагай 2-дохи классай оператор Соёлма Санжиева харагшадтай һайшаалда хүртэжэ, электронно планшэдээр шагнагдаа. 3-дахи һуури эзэлһэн Улаан-Үдын ОПС-эй 1-дэхи классай оператор Мария Эрдынеева ЖК-телевизортэ хүртөө. 2-дохи һуури эзэлһэн Баргажанай Адагай ОПС-эй 3-дахи классай оператор Надежда Романовская томохон ЖК-телевизортэй болоо. Харин эрхим оператор гэжэ тодорһон Улаан-Үдын ОПС-эй 1-дэхи классай оператор Галина Шамина энэһнээ хойшо хурдан гэшын япон мокигоор шууулдаг болохонь гэшэ. Гадна тэрэ ерэхэ май соо Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэхээ байһан Бүхэсибириин конкурсдо республикаа түлөөлхэ юм.

“Почтодо бэрхэл хүнүүд хүдэлдэг гэжэ энэ конкурс харуулба. Яһала һайн сэгнэлтэ үгэхэ байнаб, - гэжэ Буряадай УФПС-эй дарга Баир Ринчинов хэлээ. – Иихэдэ Сибириин шатада нилээд бэ-

лэдхэл хэжэрхибэбди. Амжалта туйлаха бээбэбди гэжэ найданаб”.

“Би ехэ баяртайб. Баяраа багтаажа ядажа байнаб. Амжалта туйлаһандаа, нэн түрүүн суг хүдэлдэг нүхэдтөө баяр баясхангаа мэдүүлнэб. Тэдэнэйл туһа дэмжэлгээр илааб, - гэжэ Галина Шамина хэлээ. – Би 2005 онһоо хойшо почтодо хүдэлнэб. Манай ажалда тон тэсэмгэй хүнүүд таараха. Юундэб гэхэдэ, хандагша хэээдэшые зүб гэхэн дүрим сахидагбди”.

ДЫЖИТ МАРХАДАЕВА.

Буряад арадай ёһо заншал

УГАЙНГАА АЛТАН АБДАРЬАА

ҮНЭ ХАЙШАЛААН-МИЛААНГУУД

Мүнөө сагта нялха үхибүүнэй үендөө хүрэхэдэ, милаангуудые хэхэ ёһо заншал нэргээгдэжэ байһаниинь һайшаалтай. Зүгөөр, арай хүлдэ орожо ябаһан үхибүүнэй өөрөөшые хүсэд мэдэрээгүй байхадань, залуу гэртэжин гү, али аша зээнэрээ хүлээжэ ядаһан хүгшэн аба, хүгшэн эжынэр ехэ түрээ наадан мэтэ найр үнэ сэнтэй ресторан, кафенүүдтэ үнгэргэдэг болошоо. Энэнь балайшые дэмжэгдэхээр бэшэ ха.

Буряад угсаатан үхибүүнэй үендөө хүрэхэдэнь, шарууһа гаргажа, зониие хүндэлхэ, хүнэй архишые бага сага аялгалда байгаа. Иигэжэ архин болон сагаан эдэ-энэй дээжэ гал үһандаа сүршэжэ, орон дэлхэйдэ сэржэм үргэжэ,

БУРЯАД АРАДАЙНГАА АЛТАН АБДАРЫЕ уудалан, ёһо заншалаа олон түмэндөө дамжуулха үүргэ манай үндэр наһатай эгэшэнэртэ туданхай. Манай энэ хуудандаа хабаадажа, уншагшадтаа мэдэхэ һургаалнуудта дэлгэжэ байһан багшын ажалтай ветеран Цымжид Доржиевна Доржиевагай удаадахи хөөрөөн танай һонорто.

нарай үхибүүнэй саашанхи ажа-байдалда амгалан һайниие, элүүр энхые үршөөхыень гуйха.

Үнэ хайшалаан гэшэ баһа нэгэ ехэ удхатай юм. Үхибүүнэй хүүгэн үнэ хюһан абахадаа, хүлыень газар шоройдо хүргэхэ гэхэн удхатай. Олонхи үхибүүд үнээ хайшалуулһанай удаа хүлдэ орошодог ха юм.

ХАЙШАН ГЭЭД ҮНЭ ХАЙШАЛДАГ БЭ?

Хайшалаа хадаг уядаг. Хабти-гар табак соо ороһоо, мүнгэ хэдэг. Үхибүүгээ сэбэрхэнээр хубсалуулаад, нара зүб дүхэриг зониие дамжуулан гар соогуураа ябуулха, хүн бүхэн жааха жааханаар үһыень хайшалаад, тэрэ үһэтэй табак (поднос) дээрэн мүнгэ хэхэ, хони хурьга заахадаа болохо.һүүлдэнь гарагай тэгшэдэ тэрэ эрээ марьяанаар хайшалуулһан толгойонь хурса хутагаар хюһажа хундалжархидаг байгаа. Хутага-

ар хюһахадаа, үдхэн үһэн ургаг гэхэн хүсэл болоно.Эхэ сооһоо гараһан үһыень абаагүй наа, шэнгэн, зөөлэн, үрбэгэр, тулюур үһэтэй болохо гэдэг. Буряад зон эхэнэр, бүһэтэйгүй гээгэтэй ябадаг байгаа. Тиимэһээ үһэнэй һайн байхын түлөө оролдодогын гайхалгүй.

ҮРЭЭЛЭЙ ҺАЙХАН ҮГЭНҮҮДЭЭР ШЭМЭГЛЭГДЭДЭГ

Үнэ хайшалга, милаангууд хэжэ байхадаа, үхибүүнэй хүүгэн үнэ хайшалан абажа, байһан зон үрээлэй һайхан үгэнүүдые хэлэдэг заншалтай һэн. Энэнь хадаа баһал онсо удхатай. Хэр һайхан үрээлэй үгэнүүд эздэлнэб, тэдэ үгэнүүдын нарай үхибүүнэй хуби заяанай,ами наһанай утаһандаа һубһан мэтээр аһалдан, саашанхи харгыдань сэлмэг, арюун, буянтай, хэшэгтэй ябаһадань туһа боложо үгэхэ гэжэ хэлсэдэг байна.

НЭРЭ ҮГЭЛГЭ

Дэлхэй дээрэ хүнэй мүндэлэн түрэхэдэ, тэрээндэ бүхы наһаараа абажа, алдаршуулжа ябахын тула нэрэ үгтэдэг. Нэрэ бүхэн өөрын удха шанартай байдаг. Нэрэ үгэлгэдэ ямаршые арад ехэ анхаралаа табидаг ха юм. Удхаһаань боложо, буян хэшэгтэй нэрэ үгэхые оролдодог. Мүнөө сагта элдэб һонин, урдандаа нэрлэгдээгүй нэрэнүүдые ханадаг болонхой: Аяна, Амина, Номина, Сахияна гэхэ мэтэ удхыень ород маягаар хубилгаһан нэрэтэй жаахан хөөрхөн басагад бии болонхой бшуу. Арюун, Амгалан, Баяр, Бадараа, Буянта, Бэлигтэ, Сэлмэг, Тунгалаг гэхэ мэтэ нэрэнүүд ойлгосотой.

Үхибүүдэ тогтоожо ядаһан гэхэ гү, али гээгдэхүүлһэн айлууд түрэнэн үримнай үнэр боложо, уг гарбалаа үргэлжлүүлһэй гэхэн бодолоор ямар бэ даа амитанай гү, али нэгэ гайхамшаг нэрэ үгэдэг һэн. Ч. Цыдендамбаевай «Буряад басаган» гэхэн туужа соо Хулгана хүгшэн энэл ушараар иимэ нэрэдэ хүртэһэн байгаа. Иимэ нэрэ үгэхэдэнь, үхэлэй эзэн хэрэглэхээ болижо,

үхибүүдын тогтодог, амиды үлэдэг бэлэй.

Гэхэтэй хамта, нэрэ үгэхэдөө, гэртэжин дасан ошожо, нэрэ һуража, хүүгэнэйнгөө зүб харгы, һайн хүн болохын түлөө ламада хандадаг ха юм.

ЗАРИМ НЭРЭНҮҮД ДЭМЖЭГДЭДЭГҮЙ ҺЭН

Бурханай гү, али урданай суута хаан, удаган гү, али хада уулын нэрэнүүдые үгэхэ ушар дайралдадаг. Урданай зоной хүнэй нэрэ өөртэнь таараһан байха ёһотой гэжэ дэмы хэлэдэггүй һэн. Тиигээд лэ Байгал, Енисей, Амур, Ураал, Наран, Саран гэхэ мэтэ нэрэнүүдые үгэхэдэ, өөгшөөдөггүй һэн. Ехэ удаган, бөө, хаашуулай нэрэнүүдые даажа ябахань хэсүү гэжэ тоололгонь гүнзэги философиин удхатай.

Нарай үхибүүндэ нэрэ үгөөд, түрүүшээр нэрыень шангаар хэлэдэггүй байгаа. Юуб гэхэдэ, муу юумэнүүд нэрыень дуулажархөөд, үхибүүндэ түбэг татаха гэжэ айдаг байгаа.

Цырегма САМПИЛОВА бэшэжэ абаа.

"БУРЯАД ХЭЛЭН БАЯН ДАА"

ФЕСТИВАЛЬ-ОЛИМПИАДЫН ИЛАГШАД ТОДОО

Кундуз Ахмадбековна, Баир Цыдендамбаевичтанай гэр бүлэ

Ирина Слепченова

Татьяна Яковлева

(Үргэлжлэл. Эхинийн 1-дэхи нюурта).

Жэл бүхэндэ фестивалыда шэнэ-шэнэ хүнүүдэй ердэгын найшаалтай. Мүнөөшье хараад үзэхэдэ, нёдондо мүрысэһэн зон хабаадаагүй. Энэнь хэмжээ ябуулгын һонирхолтой, хэрэгтэй, мүн мэдээжэ байһыень гэршэлнэ. Жюриин гэшүүд конкурсантуудай һайн бэлэдхэлтэйе онсолон тэмдэглээ. Үнэхөөрөөшье, олонхинь тордиһогүйгөөр буряадаар дуугархаһаа гадна олон дуу, шүлэг, оньһон, хошоо үгэнүүдые, үрээлнүүдые мэдэхэ байна. Жэшэнь, татаар яһанай Лилия Равильевна Сагдеева гурбан хүүгэдтээ суг хамта "Учат в школе" гэхэн мэдээжэ дуунай аянгаар буряад хэлэ үзэхые уряалһан дуу дуулаа. Наһаараа эгээл заахан Максим Плешков өөр тухайгаа, уг гарбал тухайгаа уран гоёор шүлэглэжэ, үрээлнүүдые хэлэжэ, харагшадай һайшаалда хүртөө...

Фестивалиин дүнгүүдтэй танилсуула: бага наһанай хабаадагшадай дунда 1-дэхи һуури Максим Плешков (Загарайн аймагай Эрхирэгэй дунда һургуули) эзэлээ, 2-дохи һуури – Ирина Глухоторенко (Зэдын аймагай Инзагатын һургуули), 3-дахи һуури – Артем Бадасян (Сэлэнгын аймагай Гусиноозерскын 4-дэхи һургуули).

Дунда наһанай хабаадагшада хоёр бүлэгтэ хубааран мүрысөө. Тиин түрүүшын бүлэгтэ Ирина Слепченова (Зэдын аймагай Инзагатын һургуули) илалта туйлаа. 2-дохи һуури баһал энэ һургуулиин һурагша Регина Сагдеева эзэлээ, 3-дахи һуури – Джабраил Шидиев (РБНЛИ №1). Хоёрдохи бүлэгтэ Татьяна Яковлева (Баргажанай һургуули) эгээл эрхим гэжэ тодороо. 2-дохи һуури Евгений Красиков (Улаан-Үдын барилгын болон хотын ажахын техникум) эзэлээ, 3-дахи һуури – Ангела Сидирякова (Зэдын аймагай Инзагатын һургуули).

Ехэшүүлэй дундаһаа шалгаргашадые нэрлэбэл, 1-дэхи һуури Кундуз Ахмадбековна Омурбекова эзэлээ, 2-дохи һуури – Альбина Федоровна Будажапова, 3-дахи һуури – Лилия Равильевна Сагдеева.

Киргиз яһанай Кундуз Ахмадбековна сэбэр буряад хэлээрээ олониие гайхуулаа. Яагаад иимэ һайнаар буряадаар дуугаржа һурааб гэхэдэ, тэрэ Агын буряадта хадамда гараад, бүхы наһаараа Согто-Хангилда ажаһуугаа. "Буряад хэлэн дээрэ сээжэлдэһэн түрүүшын үгэнүүднэ – "Би шамда дуратайб". Москвада оюутан ябаха үедөө наһанайнгаа нүхэртэй танилсажэ, намда зорюулһан инаг дуранай эдэ үгэнүүдые нэн түрүүн хадуужа абааб, - гэжэ Кундуз Ах-

мадбековна хэлээ. – Удаань Баир багахан толи хэжэ үгөө һэн. Тиихэдэнь тэрэ толиень түрүүшгээр хаа-яа хэрэглэдэг байһан аад, һүүлдэ бүри ехээр һонирходог боложо, зорюута шудалжа эхилээ һэм. Саашадаа Агын тойрогой Согто-Хангилай һургуулида хүдэлхэ үедэмни шабинарни намдаа буряад хэлэ заадаг байгаа".

Кундуз Ахмадбековна Баир Цыдендамбаевич хоёрой айл болоһоор, мүнөө 27 жэл гүйсэбэ. Тэдэ 5 хүүгэдтэй, 3 ашатай. Тэдэнэй олзын хэрэг эрхилхэ зорилготойгоор Агаһаа Улаан-Үдэ хото зөөжэ ерэнээр, нара тухай болобо. Тус фестивалыда хабаадаһаниинь Кундуз Ахмадбековнагай ураншаа һанаатай, шуран бэрхые гэршэлнэ. Зүгөөр хари газарта эрхим һайн бэри боложо шадаһаниинь урин налгай, сэсэн, холын хараатай байһанайнь гэршэ болоно. Тэрэ хамаг юмэнэй "алтан дундахие" баримталха, хамагы тэнсүүлхээ оролдодог юм. Юуб гэбэл, хүүгэдынь булта буряадаар, киргизээр, ородоор адли тэгшэ дуугардаг, эхынгээшье, эсэынгээшье талын ёһо заншалнуудые һайн мэдэдэг. Үхибүүдэйн нэрэнүүдые хараад үзэбэл, баһал тэнсүүриин дүрим сахигданхай. "Ехэ басагамнай Дарима гэжэ нэрэтэй. Өөрөө нэрэ шэлэ гэжэ Баирай хэлэхэдэ, наһанайнгаа нүхэрые,

түрэлхидыень хүндэлжэ, түрүүшын үхибүүн заалһаа буряад нэрэтэй байха ёһотой гэжэ бодооб, - гээд олон хүүгэдэй эжы онслоо. – Хоёрдохи басагаая Дамира гэжэ нэрлээбди. Зүгөөр хүбүүтэй болоходоо, эсэынгээн уг залгуулха хадань, Арсалан гэжэ нэрэ үгөөбди. Удаань Замира басаган гараа. Тиин үшөө нэгэ хүбүүтэй болоһойбди гэжэ ходо һанадаг байһан хадань, 40-тэйдөө Жаргаланые түрөөб. Иимэ нэрэ буряадуудташье, киргизүүдтэшье бии гүб даа".

Олон жэлэй туршада буряадуудай дунда ажаһуухадаа, Кундуз Ахмадбековна манай арадай ёһо гурим жэншэдгүй сахидаг болонхой. Жэшэнь, тэрэ дасан ошодог, гэртээ бурханаа тахидаг. Бууза хуушуур хэдэг, таһалһан лапшаатай шүлэ шанадаг гэхэхээ эхилээд, буряад дуунуудыешье ирагуу гоёор дууладаг юм. Гэхэтэй хамта гэр бүлэдөө түрэл арадайнгаа ёһолол баһал тогтоонхой: багаханшье һайндэртэ заалһаа, түрэлхид гаралхидынь булта суглардаг, аха захатанаа хүндэлдэг. Тиин тус фестивалыда хабаадаһаданьшье, наһанайнь нүхэр, хүүгэдынь, үнгэрхэдөө, нарай ашаниншье дэмжэхээ ерээ. Түрэлхидэй хоорондохи харилсаа холбооны таһаршагүй бата бэхи байхын тула ганса түрэ наранда болон ойн баярай найрта

сугларха бэшэ, ходо уулзажа байха шухала. Тиибэл, залуушуул аха зоние хүндэлхэ, ёһо заншалаа сахиха, түрэл хэлээе мартахагүй гэжэ тэрэ онслоо.

"Иимэ һайн, хэрэгтэй хэмжээ ябуулга эмхидхэн зондо һайние хүргэнэб. Фестивалыда хабаадаһандаа ехэ баяртайб. Буряад ороной ажаһуугшадта бэе бээе хүндэлжэ ябахыень хүсэнэб. Харин буряад хэлэндэ ёһотой анхарал хандуулагдажа, хүгжэхэнь болтогой гэжэ үнэн зүрхэнһөө үрэнэб", - гээд Кундуз Ахмадбековна хэлээ.

Фестиваль-олимпиада жэл бүхэндэ шэнэ нэрэнүүдые нээгээд лэ байдаг. Энэнь тон һайшаалтай. Жэшэнь, нёдондо финн яһанай Анитта Лёпома илаа һэн. Тэрэ 2000 ондо республикадаманай зөөжэ ерээд, богонихон хугасаа соо буряад хэлэ шудалжа шадаа. 2011 ондо медицинскэ колледжын оюутан, Хэжэнгын аймагай Юлия Ситникова шалгараа. 2010 ондо Мухар-Шэбэрэй аймагай уһан буряад хэлэтэй Людмила Дригунова 1-дэхи һуури эзэлээ. Харин 2009 ондо түрүүшын фестивалыда Хэжэнгын аймагай Виталий Нестеров илалта туйлаа юм.

**Дыжит МАРХАДАЕВА,
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ
фото.**

БУРХАНАЙ ТАБИСУУРААР - БАГША

(Хоймороймнай айлшан - ТҮНХЭН нютагай Дарима ДАШЕЕВА)

**Алтан дэлхэйн альган дээрэ
Али олон нютаг үлгы,
Тээд юртэмсыг хаанаааш тойро,
Түрэл нютагнаа зохид үгы.
Хонгор-Уулын аршаан сэбэр.**

**Холын харгы, зугаа сэбэр.
Эхин нарйаи дуран сэбэр.
Эгээл иимэл Охор-Шэбэр.**
Лопсон Гергенов.

Мүнөө жэл тус хургуули 90 жэлэйнгэ ойн баяр тэмдэглэхэнь.

2006 ондо энэ хургуули "Үйлсын талмайханууд - үхибүүдтэ" гэнэн проектын харалганда хабаадалсаад, 50 мянган түхэригэй грантда хүртэжэ, тэрэ мүнгэндөө үхибүүдэй бээ хорихо тамирай стадион барюулхан юм.

2007 ондо хургуулиин ажалтанай салин хүлхэнэй шэнэ системэ нэбтэрүүлэгдэжэ, туршалга хэһэнэй түлөө хуралсалай эмхинүүдэй хоорондохи республикын харалганда түрүүлхэн юм.

2008 ондо хуралсалай шэнэ инновационно программануудыг нэбтэрүүлхэнэй түлөө 1 000 000 түхэригэй грант шүүхэн байха юм.

2009 ондо Охор-Шэбэрэй хургуули «Без прошлого – нет будущего» гэнэн проектдэ хабаадалсажа, Москва хотын "Эра" гэнэн нигүүлэхсы жасаһаа 100 мянган түхэригтэ хүртэһэн байна.

2010 ондо хүшэр ажабайдалда ороһон үхибүүдыг дэмжэлгын жасын эмхидхэн 3-дахи конкурссын дүнгөөр

Хүнэй үри. Газарай габаһаа гараа бэшэ, хүрьһэтэ дэлхэйн магнай дээрэ үнэр баяжаһан хүн түрэлтэнэй үри. Энэ хорбоо юртэмсэ соо хүнэй үүргэ хэр гэшэб? Түрэл найхан нютагтаа түбхинэн ажаһууха, ажалайнгаа габыа түрэл арадайнгаа хүгжэлтэдэ зорюулхан хүн дээдһээ үгтэһэн үүргээ дүүргэжэ ябаһан эгээл жаргалтай. Ород яһатанай сэсэн үгын ёһоор, хаана түрөөбши, тэндээл хэрэгтэйш. Эгээл иимэ хүн тухай манай хөөрөөн.

БАЙГААЛИИН БЭЛЭГЛЭХЭН БЭЛИГ

Дарима Доржиевна Дашеева Түнхэнэй найхан дайдада түрэхэн юм. Түрэхэн нютагынь аймагай түб Хэрэн нууринһаа дүтэхэнэ оршодог Могой Горхон гэжэ газар. Хужирай эхин шатын хургуулида нуража эхилхэдэ, бурханай бэлэглэхэн алтан гургалдай мэтэ гоё найхан хоолой-гоороо бараниие гайхуулаа бэлэй. Иимэ бэлигтэй хүн заабол дуушан болохош, гэжэ хэды дахин Даримада хүн бүхэн хэлээб даа. Харин Дарима түрэхэһөө үсэд, шийдэхэн тээшээ эрид сэхэ дугташан ябажа, даб гэмэ юумэндэ обтохогүй байһанһаа, балайшые дуушан болохоб гэжэ хүсэлөөгүй. Наали дээрэ үндыһэн басагахан, хара ажалдаа шандаһатай, бэрхэ, шадмар нэн тула Горхоной дунда хургуулиа эрхим дүүргэбэшье, наалиин фермые даагшаар амжалтатай ажаллажа байһан суута наалишан Светлана Доржиевна эгэшингээ хажууда наалишанаар хоёр жэл хүдэлжэ дүршэхэн юм.

ОЮУТАН ЯБАХА ХАНАМНАЙ НАЙХАН

1979 ондо Буряадай Гүрэнэй багшанарай институтдай буряад ба ород хэлэ бэшгэй таһагай оюутан боложо, бидэ Дариматай танилсаа бэлэйбди. Дарима ехэ дуулаха дурагүй нэн. Арай гэжэ дуулаһыень гуйжа, бидэ суг хамта нураһан оюутад хэды сэдхэлээ хужарлуулдаг бэлэйбди. Илангаяа би, "баабгайда шэхээ гэшүүлжэрхиһэн аад", Даримын хажууда зэргэлэн нуугаад, шадал соогоо хашхардаг нэм. Гоё найханаар дуулаһан хүнэй хажууда миниийше бүрхирхэ ойлгогдодоггүй гэжэ ханагша бэлэйб. Табан жэлэй туршада нэгэ аягаһаа уулсажа, нэгэ тогоонһоо эдилсэжэ ябахадаа, түрэл мэтэ болоһон манай бүлэг басагад Даримын дууша бэлигэй сэгнэгшэд байха жаргалтай бэлэйбди. Оюутан байһан хаһа юунһээше сэнтэй. Гэбэ яабашье саг хүрэжэ, дээдэ мэргэжэлтэй болон, республикын аймагуудаар хэдэн тээшээ тараа бэлэйбди. Даримамнай Дарима Доржиевна болонхой, Түнхэнэй аймагай Охор-Шэбэрэй дунда хургуулида ород хэлэнэй багшаар ажаллажа эхилээ.

АЖАЛАЙ ХАРГЫН ЭХИН - ОХОР-ШЭБЭРЭЙ ХУРГУУЛИ

Охор-Шэбэр. Энэ багахан нютаг манай оюутадэй бүлэгэй ажабайдалтай баһал холбоотой нэн. Гурбадахи курсын оюутад байхадаа, шаргал найхан намынь энэ нютаг ерээжэ, совхозой ажал хэлсээ бэлэйбди. Хартаабха (яабал) малтаха, хониной хашаарын шэбхэшые малтан байнабди. Даримынгаа энэ нютаг ажаллаһаа ерэхэдэнь, тэрэ сагаа ханажа, бидэ ехэтэ хүхилдөө нэмди.

Дарима Доржиевна удаан Хэрэнэй интернат хургуулида буряад хэлэ ба литературын багшаар 1999 он хүрэтэр ажаллаа. Эндэ хүдэлжэ байха үедөө хамтын байрын үхибүүдэй хүмүүжүүлэгшын үүргэтэй нэн. Багшалхынгаа хажуугаар буряад арадай аман зохёолой фольклорно бүлэг бии болгожо, үхибүүдтэй байгаалин бэлэглэхэн дууша бэлигэ хубаалдажа, хэды олон дууша бэрхэ нурагшадай мэргэжэлээ шэлэхэдэнь туһалааб даа. Аман зохёолой бүлэг Түнхэнэй аймагай хүдөө нютагуудаар

концерт наадаа харуулжа, элдэб конкурс- харалгануудта хабаадажа, олон тоото шагналнуудта хүртэхэн юм.

1999 онһоо Дарима Доржиевна һөөргөө Охор-Шэбэрээ бусажа, нютагай хургуулида буряад хэлэ заажа эхилхэдэ, профсоюзна ажал эрхим ябуулаа. 12 жэлэй туршада нийтэ ажал ябуулжа, багшанарай ажабайдал найжаруулха хэрэгтэ нилээн ехэ хубитаяа оруулхан юм. Тэрэ ажалын хургуулиингаа,

аймагай, республикын болон Россияны профсоюзудай дээдэ шатын эмхинүүдтэ оло дахин тэмдэглэгдэжэ, түрүүшүүлэй тоодо эрхим ажаллана.

Мүн "Булжамуур" гэнэн фольклорно ансамбль байгуулжа, амжалта түгэс мүнөөшье болотороо ажаллана. 2010 ондо "Дүрбэн зүбшэл" гэнэн аман зохёолой бүлэгүүдэй республикын конкурс-харалганда хабаадажа, 2-дохи нуури эзэлхэн амжалтатай.

ТҮРЭЛ БОЛОҢОН ХУРГУУЛИИН АМЖАЛТА - БАГШЫН ТУЙЛАЛТА

Охор-Шэбэрэй дунда хургуули үхибүүдые элүүр энхэ, сэбэр экологиин эдэе зоолоор хангаха гэжэ хамнабарин ажахытай болонхой, тэндэ овош ургуулдаг, малшые баридаг юм. Үхибүүдтээ ажал хэхэ, амарха, аяншалан ябаха, хизаар ороноо шэнжэлхэ ажал эмхидхэдэ аймагай эгээл эрхим хургуулинуудай нэгэн болонхой.

"Возрождение" гэнэн социальна удха шанартай проект аршалжа, 777 мянга 500 түхэригэй грант шүүхэн юм. Мүн лэ энэ жэл "Тоонто нютаг" гэнэн республикын хэмжээнэй социальна проектүүдэй харалганда илажа, 100 мянганай грант абаһан байна.

2012 ондо "Үхибүүдые дошхон зэрлиг хандасаһаа абардаг Москва хотын үндэһэн жасын" эмхидхэн социальна аюултай байдалда ороһон гэр бүлын үхибүүдые сүлөө сагыень эмхидхэжэ сагааруулха, байдалыень найжаруулха гэнэн проект табижа, 100 мянган түхэригэй грантда хүртөө. Жэл бүри шахуу амжалтатай ажаллажа, Буряад Республикын холын аймагай хүдөө нютагай хургуулиин нурагшадай ажабайдалые һонирхолтой, удха шанартай болгожо, үхибүүдые ерээдүй байдалдан бүрин хүгжэхэн эрхэтэн болгохо хүмүүжүүлгэ эмхидхэдэ байһаниин эли. Манай хөөрөөнэй

гол нуур Дарима Доржиевна Дашеева энэ хургуулиин туйлаһан амжалтада өөрынгөө хубитаяа оруулжал байна гэхэдэ, алдуугүй.

ЭЛЬГЭ НИМГЭН ЭЖЫ, НАНАЙ НАЙДАМТАЙ НҮХЭР

Дарима Доржиевна Охор-Шэбэр нютагай Сингелов Григорий нүхэртээ гурбан найхан хүүхэдые хүн болгонхой. Хоёр ехэ үхидын дээдэ хургуули дүүргэхэн, Арюуна хадамда гаража, Улаан-Үдэдэ түбхинөөд, хоёр хүүгэдэй эжы болонхой. Эльвира Баргажанай аймагта Суво нютагай хургуулида англи хэлэнэй багшаар хүдэлнэ. Харин одхон Гэрэлма басаганиин гэртээ, эжы абын эрхүүдэй, дунда хургуулида нурана.

Цырегма САМПИЛОВА.
Гэр бүлын архивһаа
фото-зурагууд абтаба.

ЭЛИТЭ ПОЭТ ДАША ДАМБАЕВАЙ ТҮРЭНӨӨР 75 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

«ДУУШАН ХЭЗЭЭШ БАЙХАЛБИ»

Дурдалга

Тэрэ саг үнгэрһөөр уни болоо. Бага балшар наһандаа поэдэй хүл нюсгөөр һайсал оймоһон Бүхэн гол уһаяа урагшань туужал байгаа һэн бээ. Сагайнгаа эрхээр «Үнэн» газетын редакциин хүдэлмэрилэгшэд шууяатай, хүхюүтэйһүүдые ажалладаг һэн хабди. Эрһелдээд лэ ерэдэг ээлжээтэ нэгэ үдэр газетынгээ хуудаһануудые уншанаб, уншанаб, булуудхануудые заһуулнаб. Тиигэһээр байгарни, удаадахи хуудаһан стол дээрэм бууба. «Абын дурасхаал» гэһэн Даши Дамбаевай поэмэ барлагдаһан байба. Тэрэниие сэдхэлээ хүдэлгэжэ, уяржа байгаад уншабаб. Мүнөөшье болотор тэрэниие мартадаггүйб.

Шарахан дахатай, поэдэй дүрэтэй, нүгөө тээнэ Сэлэнгэ мурэнэй нэгэ тохойн зурагтай – иимэ ном поэдэй 60 һаһые тэмдэглээн соогур хэблэгдэбэ. Тиин бэшһэн бүхы зохёолнуудын энээн соонь булта ороо юм гү даа, али үгы гү, ороошьегүй һаа, үлһэн зохёолнуудын хожомоо хэзээшье барлагдаха байха гэжэ найдахаар. Поэдэй энэ номые иранам, зай, һүүлдэ харуужамби гээд орхихын аргагүй, мүр бүхэниинь сохисотой, дэлһисэтэй, ямар бэ даа эди шөдэрээ сэдхэлэй хүбшэргэ дайража, таһа булядаг – иимэ бурьялма булсалма тусгаар бэлигтэй хүн ябаһан гэжэ зоной мэдэхэ юумые дахин дабталташьегүй бээ.

Газетынгээ хуудаһанда уни хада уншаһан мүнөөхи поэмыень зорюута бэдэрнэм.

Шэрүүн хүйтэн шуурган үбэл
Шэнхинэн, хүнхинэн байгаа бэлэй.
Бордоһон саһатай нэгэ үдэр
Баруулжаа мордон гараа бэлэйш.
Эсэгийн илдам зөөлөн нюдөөр
Эгээл тиихэдэ намаяа харан,
Малгайм хасабша бүхөөр уяад,
Магнай дээрэм таалаа бэлэйш.
Уйдхар гунигта булта абтаад,

Уйдан хайлан зогсоо һэмди.
Бурхандаа төөдэймнай зальбараад,
Бусажа ерэхыеш найдаа һэмди.
Аяар холо тэрэ үдэр Арюунаар сэдхэлдээ хадуун ябанаб.
Малгайм хасабша бүхөөр уяад,
Магнай дээрэм таалаһыш ханабаб.

Ёро нүгэлтэ холын харалган тэрэ үбэл эжынгээ хормойһоо бажуулдаһан табан багашуул сэрэгэй эшелонной далда ороторнь шэртэжэ, нөлбонһоо аршаһаар үлэхэ үйлэтэй байгаал даа. Теэд тэрэл сагай эхэнэрнүүдэй, бэрээд, басагадай үйлэтэ хуби заяан иимэл байгаа. Сэрэгэй лүнхэн хара тоһоо худар эсэгээ эльгээгээд хүлээлгэн...

Үнгэрһэн дайнда абамни унаа –
Үнэнэй халуун тэмсэлдэ.
Үнгэрһэн дайнда абамни унаа –
Үргэн замуудай бэлшэртэ.
Эжыдээ багашуул үлөө һэмди,
Эсэгийн ехэ хүбүүнби.
Үншэрхэ гэшые үзөө һэмди,
Үлһэн табанай нэгэнби.
Жэнгинүүр хонгёо хонхын абяндаб
Жэлнүүд хубарин үнгэрбэ.
Уйдхарта бүлын сэдхэл ханаанда
Унаһан абамни мүнхэрбэ.

Эсэгэһээ үлһэн багашуул бархиралдаһаар үндыдэг, хуби заяанайнгаа харгы зам олодог хуулитай ха юм даа. Эжымнай хадамда гараһаар үнинэй. Эжэл хүниинь абымни һануулдаг. Үншэн мантай эжыдэмнай туһалжа, үргэн мание хүн болгон табилсаа...

Монгол туургатанай үри бээ байһан тула Даши Дамбаев үргэн Буряад орон дайдаараа нэгэ хажууһаан нүгөө заха хүртээр гүйлгэжэрхиһэн байна. Ойхон үндэрһөө эхилээд, улир мойһото Онон хатан, үшөө саашаа Монголой хилэ тээшэ нэмжыһэн Тариин тала хүртээр табилуулһан байна, шүлэгүүдһээн харахада. Али аргагүй богони наһа түхөөгдэһэн аад лэ, тэрээхэн сагхан соогоо үрдихэ гэһэн байгаа юм гү даа гэжэшые ханахаар. Богдо Чингис хаанай дурасхаалта газар дайдаар заатагүй ябажа хараха гэһэнииньшье ойлгосотой ха даа. Хотын үйлсөөр ябатаршни, сэрэгшэндэл адли хоёр хүлөө хас гүлэжэ зогсоод, урдашни «Онон гол, Баатар хада, Алхана» гээд, бадагуудые ябууд уншаха. Нютагаартнай ябаад ерээб гэһэн тэмдэг үгэбэ гэжэ ойлгохош.

Номыень ирахата, шүлэгшэнтэй суг аяншалха юмши. Хүнхэрэй сагаан талаһаа эхилээд, торо тобогор Баатар хада Будалан нютагые һануулха юм. Онон голый нүгөө бөөһөөн эхилээд, Монгол орон тээшээ нэмжыһэн Тариин тала дайда болодог, тэрээн худар

ябажа, Зүүн, Баруун Тари гээд шүлэгүүд соогоо бэшһэн байна. Энэ ехэ талын дунда хуу марса болоһон уһатай, бэшэшые бодосуд байгаа юм бээ, хэмжүүргүй гүнзэги нуур бии юм гэдэг. Хүн амитанай тэрээн руунь ороо һаа, гарахань бэрхэтэй, татажа, хүхэжэ абашадаг юм аабза.

Бурьялаа аршаан булагтай Будалан тээһээ дабшажа, Гүнэй гэһэн нютагаһаа гүнзэги бодолоор эзэлэгдэн... хүртэ байгаалиин шэмэг хүдэнтэ нютаг ерэхэш. Хуудам талада һуурижаһан Согто-Хангил, сахилзата Зүдхэли, тушаалта ноёдой тоонто болоһон Шандали нютаг, аршаан булагта Алхана баабай гээд бүхы нютагууд «Найман эсэгийн наран доро» гэһэн үлхөө шүлэгүүд соонь тоологдонхой.

Эдэ мурнуудые бэшһэн ушарни хадаа 1962 оной эхиндэ мянган хэһэгээр хэблэгдэһэн «Шанха дээрэм наран» гэһэн түрүүшынгээ номой дотор хабтаһандань «Хүсэл һайхан зүрхэнһөө түрүүшынгээ номые бэлэг болгон баринам. Даши Дамбаев, 1962 он, март» гэжэ бэшээд, намда бэлэглэһэниинь манайда байдаг. Мүн 1964 ондо гараһан «Сэнхир хүлэг» гэжэ номыньшье бии даа. Өөрэйнь моторлоһон бэшлэгтэй энээхэн номыень Ханда эгэшынь сэдхэшые тэбшэжэ дамжуулха гээ һэм. Бодоходо, дүүгэйнгээ мүнхэ дурасхаалда музей эмхидхэхэ ябуулга хэжэ байгаа ёһотой, бүтээхэшые байха. Нютагайнь зонхилогшод-тушаалтаһаа эхилээд, бүхы зоной туһалалсахань лабтай.

Хүдэр шарайтай, саб сагаан шүдэтэй мүнөөхил Даши эдэ номуудай хабтаһануудһаа урдаһаамнай хаража һууна. «Буряад үнэн» газетын редакцида шууд алхамаар орожо ерээд, шүлэгүүдээ һарбайһынгаа урда тээ самнажа байгаад, шанга шангаар уншахыень шагнаһаш. Ямар ехэ охитой һэн бэ, шүлэгүүдээр сэсэржэ ябаһан мэтэ болодог һэн. Энэ поэдэй олон шүлэгүүд-дуунуудын гимн боложо, буряад арадай һүлдэ тэмдэгтэ үлэнги гэхэдэ, ехээр хэтэрүүлжэ магтаһан болодоногүй юм байха. «Сэлэнгэ» - буряадаршые, ородоршые орон соогур хаа- хаанай ямаршые тайзанууд дээрэһээ ханхинуулагдадаг дуун-бүтээл

хамнай даа. Энэ дуун нэгэл һүниин туршада мүндэлһэн гэлсэдэг гээшэ бээбди. Бэлиг талаангаараашье, абари зангаараашье адлинууд Даши Дамбаев Базар Цырендэшиев хоёр хяа тоосожо байгаад (шанга шанга абятайнууд, энээниинь магнитофондо буулгажа абанан һаа, ямар һонин байха һэн бэ), энэ дууе зохёоһыень зон мэдэдэг юм. Саашадаа эдэ хоёрой сугтаа зохёоһон дуунууд олон байха.

Буряад ороной олонхи шүлэгшэд, зохёолшод шэнги Даши Дамбаев үндэр дээдэ «Арадай», «Габьяата» гэһэн нэрэ зэргэнүүдыегүй һаабза. Эдэ бүгэдэндэ хүртэхэ сагыньшые болоогүй шахуу юм гү даа. Энэ дэлхэйтээ дан эртүүр хахасаа гээшэ һааб даа. Дээдын захиргаанайхид оюун бэлигтэнэй зохёолнуудые саг соонь сэгнэжэ тэмдэглэдэггүй үе байгаа һааб даа. Теэд энэ шүлэгшэнтэй зохёол-эрдэни шулуун мэтэ яларжал байха заяатай, буряад арадай түүхэдэ алтан үзгөөр оронхой.

Юрэдөөл, уран зохёолоороо томо гэгшын хүшөө бодохоогоод, маанадһаа таһаржа ошонхой даа. Энэ дурдалгые «Захяагарнь» дүүргэе:

Дуунуудыем, нүхэдни, Дурасхал болгон дурдажа,
Дуулан ходо ябаарайт.
Саһан сагаан сэдхэлым Сагаа һараар арюусхан,
Сагаан Дара Эхым дурсаарайт.
Сэнхир номин Сэлэнгым Сэсэг ногоон эрье дээр Сэдхэн намаяа һуугаарайт.
Буурашагүй алдараар Буурал холоһоо суурялһан
Буряад дайдын хүбүүнби! Дундаршагүй духарягай Дуунууд болон мүнхэрхэ Дурна зүгэй солоньби! һарата һүниин аялгаар нанаан зүрхэ хүлгөөхэ һайхан сагай жэгүүрби!
Долгор ЖУГДУРОВА, журналист,
Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ.

«ЗАХАГҮЙ МҮНХЭ ЗАМБУУЛИН СОО...»

1958 оной үбэл байгаа. Рабочая үйлсын (мүнөө Сүхэ-Баатарай нэрэмжэтэ) 14-дэхи номерой байшан соо оршодог БГПИ-гэй хамтын байрын 52-дохи таһалтын үүдые нэгэ хүн тоншоно. «Орогты!» - гэжэ басагад хашхаралдаа һэн бээ. Үүдэн нээгдэжэ, үнөөхимнай орожо ерэхэдэ, Даша Дамбаев болошобо. Тэрэниие би хэдэн жэл соо хараагүй байгааб. **18-дахи республиканска буряад дунда хургуулиие (мүнөө Улаан-Үдын 1-дэхи интернат хургуули) Даша мүнгэн медальтайгаар дүүргээд, МГУ-да һурана гэжэ дуулаһан байгааб.**

Даша орожо ерэмсээрээ, мэндэшлэһын орондо гараа урагшань һунгаад:

Захагүй мүнхэ Замбуулин соо Юумэн бүхэн Өөрынгөө хуули ёһотой. Унжагай Юрэ бусын үрасхал соо Урдажа ябаһан бишье – Баһал өөрын хуулитайб. Зүгөөр Би бодос бэшэб. Зүбшөөхэ ухаан, Уярха сэдхэл зүрхэтэйб. Дүрбэн мүсэтэ Араата амитаншые бэшэб, - Дурлаан шэнги шүһатай, Уршалаатаһан уураг тархитай, Холье хараха Гал хурса нюдэтэй, Хонгёотомо Сад мүнгэн хоолойтой Хоёр хүлтэнэй нэгэнби! –

гэжэ нэгэ зулаар ханхинаса шүлэглэһэнэй удаа, минии гарые шангаар адхажа мэндэшэлээ һэн. - Хаанаһаа ерээбши? - Москваһаа.

- Геолог болохоо ябана гүш? - Сэхиень хэлэхэдэ, эгэшэ, бишни хургууляа орхёод ерээб. һуража ядаашьегүйб. һонин! Теэд гэгээн поэзидэ шунаһан зүрхэмни намайе урагшам ябуулнагуй! – гэжэ Даша эрид шийдэнгээр хэлээ һэн. Шарайень, бэеыень ажаглан харахадаа, дунда хургуулида һуража ябахынһаа һураггүй багжагар болоо, торнёо гэжэ обёороо һэм.

...1952 оной декабриин 21-22-ой үдэрнүүдтэ Гүрэнэй буряад драмын театрай хуушан байшан соо (мүнөө тэндэ кукольна театр байрланхай) залуу уран зохёолшодой дүрбэдэхи конференци болоо бэлэй. Дондок Улзытуев, Даша Дамбаев гэгшэд анха түрүүнээ ерээ һэн. Тэрэ үедэ Даша үхибүүн гүлмэр шарайтай,

дууниинь үшөө эрэхэдэй ябаа. Харганагай дунда хургуулиин 7-дохи класста һуража ябаһан үень һэн.

Эдирхэн Даша түрүүшынгээ шүлэгые конференци дээрэ хонгёо хурсаар, сэдхэлээ дэбэргэн уншажа, поэзийн секцийн хүдэлмэрийн эхилхэдэ, тэндэ һанамжа дүрдхалнуудһаа хэлэжэ, бултанда һайшаагдаа бэлэй.

- Уран зохёолшод хургуулинуудаар ябадаггүй, үхибүүдтэй уулзадаггүй. Би нёдондо зунай амаралтын үедэ амиды уран зохёолшодые анха түрүүшынхэе хараа һэм. Улаан-Үдэһөө холо бэшэ Дээдэ-Онгостой-до «Салют» гэжэ пионерскэ лагерьта амарааб. Хоца Намсараевич Намсараев, Чимит-Рыгзэн Намжиллов манда айлшалаа һэн. Үнгэрэгшэ зундаа баһа тэндэ амарааб. Тэндэ Цырен Шагжин ерэхэ, бидэнтэй уулзаа һэн. Уулзалгын һүүлдэ би дүтэлжэ: «Та уран зохёолшо гүт?» - гэжэ һурааб. Тиихэдэм урдаһаам энэбхилээд: «Бага зэргэ даа» гээ һэн. Мүнөө энэ конференцидэ ерэхэдэ, таанарые бултыетнай хараба гэшэб, - гэжэ Даша хөөрөөд, тэндэ һууһан поэдүүдые һайса энээлгэ һэн. Хоца Намсараев энээжэ садаад, ехэл өөгшөөнгээр иигэжэ хэлээ агша һэн:

- Ямар зоригтой хүбүүд ургажа ябана гэшэб! Энээхэн Даша Дамбаев гээшэнтэй дуугархадаа, яһан бэрхэ хүбүүн бэ? Иимэл ябаха хэрэгтэй...

Хойто жэлын эдир поэт Ханда эгэштээ Улаан-Үдэ ерэхэ, буряад дунда хургуулида абтаһан байгаа һэн. Даша үхибүүн наһанһаа ехэл һонор ухаатай байгаа. Владимир Маяковскийн поэмнүүдһээ аргагүй томо хэһэгүүдые, Сергей Есенинэй, Валерий Брюсовэй, Александр Блогый шүлэгүүдые забһарайл олдоо һаа, нүхэдтөө сээжээр уншаха.

Зүгөөр Даша имагтал поэзи, уран зохёол «дэрлээд» ябадаг байгаа гээ һаа, тон буруу болохо. Поэдэй һонирходоггүй юумэн үгы байгаа ха юм гэжэ ханахаар агша. МГУ-гай геологийн факультетдэ һураһаниинь Даша Дамбаевай бодосоролдо горитойхон нүлөө үзүүлһэн ааб даа. Атом, ядро, электрон тухай ойлгосонь тэндэл зүг шэгээ оложо, философско бодомжонуудыень далижуулан, уран шүлэгэйн һаба руу шууяса урдажа ороһон байгаа бээ. Тиигэһэн лэ хадань «Дуулыш, минии атом» гэһэн түрүүшын поэмэ тэһэрһэн вулкан шэнги сэдхэл сооһоон бурьялан гараа. «Пушкин», «Лермонтов», «Эйнштейн», «Нильс Бор», «Сергей Королев», «Юрий Гагарин»,

«Доржо Банзаровай дурасхаалда»... Эндэ нэрлэгдэһэн алишые шүлэгыень уншахадаа, Дашамнай эрдэм түгэс хүбүүн ябаа һэн даа гэжэ уран ханаһаш:

«Яахадш гэнтэ электрон Ядро дээрэ унанагүйб» - Гэһэн орёо асуудал Гэһэн студент ябададам, Ухаан оием үрэмдэн, Удаан саг соо зобоожо, Атом соохи юртэмсэ Анхаралыем эзэлэ һэн.
(«Нильс Бор»)
Мүнөө ябаа һаа, Даша хэды олон поэмэ бэшһэн, хэды олон ном гаргуулһан байха һэн ааб гэжэ ханахада, досоо хүм унахадал гэдэг. Ленинэй нэрэмжэтэ гудамжын 35-дахи номерой байшан соо тэрэ үедэ багтаад байһан манай редакциин соёлой ба хургуулиин таһагай үүдэр шуурган шэнгээр ороод, шөнэ шүлгөөг гү, али дуунайнгаа үгэнүүдые хатаран һагад уншадаг Дашын дүрэ мүнөө нюдэнзим урда байһаншуу...

Цырендулма ДОНДОГОЙ, Буряад Республикын арадай поэт.
«Буряад үнэн» газетын хуудаһануудаар журналист Бэлигма ОРБОДОЕВА бэлдэбэ.

07.00	«НТВ УТРОМ»
09.10	Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
11.00	14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.20	«ПЕРВАЯ КРОВЬ» (16+)
11.50	«ДО СУДА» (16+)
12.55	«СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)

14.25	«СУД ПРИСЯЖНЫХ. ОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ ВЕРДИКТ» (16+)
15.35	Т/С «СУПРУГИ»
16.30	19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
17.25	«ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА» (16+)
18.40	«ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ» С ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ (16+)
20.30	Т/С «ЛЕСНИК»
22.25	Т/С «ЧУЖОЙ РАЙОН-2»

23.30	Х/Ф «ЧЕСТЬ»
01.25	Х/Ф «СЛУЖУ СОВЕТСКОМУ СОЮЗУ»
03.30	ФУТБОЛ. ЛИГА ЧЕМПИОНОВ УЕФА. «ЮВЕНТУС» (ИТАЛИЯ) - «БАВАРИЯ». ПРЯМАЯ ТРАНСЛЯЦИЯ
05.40	ЛИГА ЧЕМПИОНОВ УЕФА. ОБЗОР
06.10	Т/С «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА»

07.00	«СЕЙЧАС»
08.00	Д/Ф «РАЗРУШИТЕЛИ ЗАБЛУЖДЕНИЙ»
11.00	«УТРО НА 5» (6+)
13.00	16.00, 19.00 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
19.30	23.00
20.00	21.30, 23.25 Т/С «СЛЕД»
21.30	Х/Ф «ДАМСКОЕ ТАНГО»
00.10	Х/Ф «И НА КАМНЯХ РАСТУТ ДЕРЕВЬЯ»
02.00	Х/Ф «ЯРОСЛАВНА, КОРОЛЕВА ФРАНЦИИ»

18.00	18.30 Д/С «ВНЕ ЗАКОНА. РЕАЛЬНЫЕ РАССЛЕДОВАНИЯ»
20.00	20.30, 21.00 Т/С «ДЕТЕКТИВЫ»
21.30	22.15, 23.25 Т/С «СЛЕД»
00.10	Х/Ф «ДАМСКОЕ ТАНГО»
02.00	Х/Ф «И НА КАМНЯХ РАСТУТ ДЕРЕВЬЯ»
04.55	Х/Ф «ЯРОСЛАВНА, КОРОЛЕВА ФРАНЦИИ»

Четверг, 11

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00	«ДОБРОЕ УТРО»
10.00	13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05	05.25 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35	14.50 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45	«ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)
11.55	«МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
13.10	«ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!»
13.50	«ДОБРОГО ЗДОРОВЬЦА!» С ГЕННАДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)
15.00	«ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.25	Д/С «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20	Т/С «ТОРГОВЫЙ ЦЕНТР»
17.10	«ПОКА ЕЩЕ НЕ ПОЗДНО» (16+)
18.00	«Я ПОДАЮ НА РАЗВОД» (16+)
19.00	ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБИТРАМИ
19.50	«ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!» (16+)
20.50	«ПУСТЬ ГОВОРЯТ» (16+)
22.00	«ВРЕМЯ»
22.30	Т/С «ПОД ПРИКРЫТИЕМ»
00.30	«ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ» (16+)
01.00	«ПОЛИТИКА» С ПЕТРОМ ТОЛСТЫМ»
02.00	«НОЧНЫЕ НОВОСТИ»
02.25	Х/Ф «БОЛЬШИЕ НАДЕЖДЫ»
04.35	Т/С «ГРИММ»

«РОССИЯ 1»

06.00	«УТРО РОССИИ»
06.07	06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00	«БАМБААХАЙ»
10.10	«БУРЯД ОРОН»
10.45	«О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30	«КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)
12.00	15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30	15.30, 18.30, 20.40 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50	Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
13.50	«ДЕЛО Х. СЛЕДСТВИЕ ПРОДОЛЖАЕТСЯ» (12+)
14.50	17.35 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ

ТНТ

15.50	«ЧУЖИЕ ТАЙНЫ. ВРЕМЕНА ГОДА» (12+)
16.35	Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
18.50	Т/С «СЕМЕЙНЫЙ ДЕТЕКТИВ»
21.30	«СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
21.40	«ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)
22.30	Т/С «СКЛИФОВСКИЙ»
00.25	«ПОЕДИНОК». ПРОГРАММА ВЛАДИМИРА СОЛОВЬЕВА (12+)
02.00	«БОЛЬШИЕ ТАНЦЫ. КРУПНЫМ ПЛАНOM»
02.15	«ВЕСТИ +»
07.30	«ЕВРОНЬЮС»
11.00	«НАБЛЮДАТЕЛЬ»
12.15	02.55 Т/С «ПЕРРИ МЭЙСОН»
13.10	Д/С «РАССЕКРЕЧЕННАЯ ИСТОРИЯ»
13.40	Д/Ф «ДЕЛОС. ОСТРОВ БОЖЕСТВЕННОГО СВЕТА»
13.55	«АБСОЛЮТНЫЙ СЛУХ»
14.35	Д/Ф «ПОЛЯРНОЕ СИЯНИЕ - НЕБЕСНЫЙ ОГОНЬ»
15.30	Д/Ф «ГОРОД № 2 (ГОРОД КУРЧАТОВ)»
16.10	Д/С «ПИСЬМА ИЗ ПРОВИНЦИИ»
16.40	20.30, 00.35 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
16.50	Х/Ф «БОЛЬШОЙ КОНЦЕРТ» НИКОЛАЙ ПЕТРОВ. СОЛЫНЫЙ КОНЦЕРТ В БЗК
18.40	«ACADEMIA»
19.40	«ГЛАВНАЯ РОЛЬ»
20.45	«ЧЕРНЫЕ ДЫРЫ. БЕЛЫЕ ПЯТНА»
21.00	Д/Ф «ПАРТИТУРА СЧАСТЬЯ»
21.40	Д/Ф «ДВА ОБЛИКА ОСВЕНЦИМА»
22.20	«КУЛЬТУРНАЯ РЕВОЛЮЦИЯ»
23.20	Д/С «АРХИВНЫЕ ТАЙНЫ»
00.05	«СЧАСТЛИВОЕ ПОКОЛЕНИЕ»
00.55	Х/Ф «ИДЕАЛЬНЫЙ МУЖ»
01.20	Д/Ф «ДЖОРДАНО БРУНО»
03.50	

КУЛЬТУРА

06.05	20.05 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ» (12+). ЗУРХАЙ
06.30	09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00, 01.10 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.05	«В ТЕМЕ» (16+)
07.35	23.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ» (12+)
08.00	НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.35	«АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ» (12+). ЗУРХАЙ
09.00	«В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
10.05	«СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ» (12+)
10.30	Т/С «КАК СКАЗАЛ ДЖИМ»
11.05	«ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ» (12+). ЗУРХАЙ

ТНТ

07.00	08.30, 23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
07.30	УТРЕННЕЕ ШОУ «ТЭЦ-3». ПОГОДА (12+)
09.00	«УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+)
09.10	14.15 «АФИША» (6+)
09.25	М/С «ГРОМОКОШКИ»
10.00	Х/Ф «ДОМ БОЛЬШОЙ МАМОЧКИ-2»
12.00	Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ» (16+)
14.00	«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». «МИРОВЫЕ НОВОСТИ» (16+)
14.30	«БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ» (16+)
15.30	«ДОМ-2. LIVE» (16+)
17.00	20.00 Т/С «УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА» (16+)
17.30	20.30 Т/С «ИНТЕРНЫ» (16+)
18.00	Т/С «ДЕФФОНКИ» (16+)
19.00	«УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ». ПОГОДА (16+)
19.15	«ТОЧКА ЗРЕНИЯ» (16+)
19.30	«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
21.00	Х/Ф «БОЛЬШИЕ МАМОЧКИ»: «СЫН КАК ОТЕЦ»
23.30	«ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+)
01.00	Х/Ф «ПОВЕЛИТЕЛЬ СТРАНИЦ»

ТИВИКОМ

06.05	20.05 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ» (12+). ЗУРХАЙ
06.30	09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00, 01.10 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.05	«В ТЕМЕ» (16+)
07.35	23.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ» (12+)
08.00	НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.35	«АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ» (12+). ЗУРХАЙ
09.00	«В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
10.05	«СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ» (12+)
10.30	Т/С «КАК СКАЗАЛ ДЖИМ»
11.05	«ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ» (12+). ЗУРХАЙ

5 КАНАЛ

07.00	«СЕЙЧАС»
08.00	Д/Ф «РАЗРУШИТЕЛИ ЗАБЛУЖДЕНИЙ»
11.00	«УТРО НА 5» (6+)
13.00	16.30, 19.30, 23.00
20.00	21.30, 23.25 Т/С «СЛЕД»
21.30	Х/Ф «ДАМСКОЕ ТАНГО»
00.10	Х/Ф «И НА КАМНЯХ РАСТУТ ДЕРЕВЬЯ»
02.00	Х/Ф «ЯРОСЛАВНА, КОРОЛЕВА ФРАНЦИИ»
17.00	«ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ»
11.35	Д/Ф «5 ИСТОРИЙ»
12.05	Т/С «АДЪЮТАНТЫ ЛЮБВИ»
13.05	Х/Ф «КАЛЛАСС И ОНАССИС»
15.05	Х/Ф «БЕЗЫМЯННАЯ ЗВЕЗДА»
16.30	М/Ф
17.05	Д/Ф «ПОКОРЕННЫЙ КОСМОС» 2 Ч.
18.05	Т/С «ГОВОРЯЩАЯ С ПРИЗРАКАМИ»
19.00	«РАДАР-СПОРТ» (6+). ЗУРХАЙ
20.35	Т/С «ЧИСЛА»
22.00	Т/С «ТРАВМА»
23.50	«ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ» (16+)
01.40	«НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

05.55	07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00	М/С «КУРИНЫЙ ГОРОДОК» (6+)
06.35	М/С «ЧАПЛИН» (6+)
07.00	М/С «СУПЕРГЕРОЙСКИЙ ОТРЯД» (6+)
07.30	М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
08.00	12.30 Т/С «6 КАДРОВ»
08.30	21.00 Т/С «СВЕТОФОР»
09.00	13.30, 20.55, 00.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.30	17.30, 18.30, 19.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
11.30	16.30 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
14.00	Х/Ф «МИССИЯ НЕВЫПОЛНИМА-3»
17.00	20.00 Т/С «КУХНЯ» (16+)
21.30	Х/Ф «МИССИЯ НЕВЫПОЛНИМА-4»
00.30	Т/С «ТЕОРИЯ БОЛЬШОГО ВЗРЫВА»
01.20	Х/Ф «ПОД ПРИЦЕЛОМ»
03.05	ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00	«НТВ УТРОМ»
09.10	Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
11.00	14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.20	«МЕДИЦИНСКИЕ ТАЙНЫ» (16+)
11.50	«ДО СУДА» (16+)
12.55	«СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)
14.25	«СУД ПРИСЯЖНЫХ. ОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ ВЕРДИКТ» (16+)
15.35	Т/С «СУПРУГИ»
16.30	19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
17.25	«ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА» (16+)
18.40	«ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ» С ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ (16+)
20.30	Т/С «ЛЕСНИК»
22.25	Т/С «ЧУЖОЙ РАЙОН-2»
00.20	«СЕГОДНЯ. ИТОГИ»
00.45	ФУТБОЛ. ЛИГА ЕВРОПЫ УЕФА. «РУБИН» (РОССИЯ) - «ЧЕЛСИ». ПРЯМАЯ ТРАНСЛЯЦИЯ
02.55	«ЧУДО ТЕХНИКИ» (12+)
03.25	«ДАЧНЫЙ ОТВЕТ» (0+)
04.25	«ДИКИЙ МИР» (0+)
05.10	Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
06.10	Т/С «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА»

5 КАНАЛ

07.00	11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
07.10	Д/Ф «РАЗРУШИТЕЛИ ЗАБЛУЖДЕНИЙ»
08.00	«УТРО НА 5» (6+)
10.45	16.00, 19.00 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
11.30	13.30 Х/Ф «И НА КАМНЯХ РАСТУТ ДЕРЕВЬЯ»
14.20	Х/Ф «ДЕЛО БЫЛО В ПЕНЬКОВЕ»
17.00	«ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ»
18.00	18.30 Д/С «ВНЕ ЗАКОНА. РЕАЛЬНЫЕ РАССЛЕДОВАНИЯ»
20.00	20.30, 21.00 Т/С «ДЕТЕКТИВЫ»
21.30	22.15, 23.25 Т/С «СЛЕД»
00.10	Х/Ф «ПАЛАЧ»
03.30	Х/Ф «ДАМСКОЕ ТАНГО»
05.10	Х/Ф «КАИН XVIII»

Пятница, 12

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00	«ДОБРОЕ УТРО»
10.00	13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05	06.00 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35	14.50 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45	«ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)
11.55	«МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
13.10	«ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!»
13.50	«ДОБРОГО ЗДОРОВЬЦА!» С ГЕННАДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)
15.00	«ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.25	Д/С «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20	Т/С «ТОРГОВЫЙ ЦЕНТР»
17.10	«ПОКА ЕЩЕ НЕ ПОЗДНО» (16+)
18.00	«ЖДИ МЕНЯ»
19.00	ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБИТРАМИ
19.50	«ЧЕЛОВЕК И ЗАКОН»
20.50	«ПОЛЕ ЧУДЕС»
22.00	«ВРЕМЯ»
22.30	«ДВЕ ЗВЕЗДЫ»
00.00	«ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ» (16+)
00.50	Х/Ф «ПОСЛЕДНЯЯ СКАЗКА РИТЫ»
03.55	Х/Ф «ГОРОДСКИЕ ПИЖОНЫ-2»

«РОССИЯ 1»

06.00	«УТРО РОССИИ»
06.07	06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55	«МУСУЛЬМАНЕ»
10.05	«ТОЛИ»
10.20	«САГАЙ СУУРЯАН»
10.45	«О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30	«КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)
12.00	15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30	15.30, 18.30, 20.40 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50	Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
13.50	«ПРАВО НА ВСТРЕЧУ» (12+)

ТНТ

14.50	17.35 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.50	«ЧУЖИЕ ТАЙНЫ. ВРЕМЕНА ГОДА» (12+)
16.35	Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
18.50	Т/С «СЕМЕЙНЫЙ ДЕТЕКТИВ»
21.30	«СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
21.40	«ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)
22.30	Т/С «СКЛИФОВСКИЙ»
00.25	Х/Ф «КОРОНОВАННЫЕ ОСОБИ»
02.20	«БОЛЬШИЕ ТАНЦЫ. КРУПНЫМ ПЛАНOM»
02.35	Х/Ф «ВТОРЖЕНИЕ»
07.30	«ЕВРОНЬЮС»
11.00	16.40, 20.30, 00.15 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20	Х/Ф «СТАНИЦА ДАЛЬНЯЯ»
13.00	Д/Ф «БАКУ. В СТРАНЕ ОГНЯ»
13.15	Д/Ф «ВЛАСТИТЕЛЬ ТЕНОРОВОГО ОЛИМПА»
13.55	«ЧЕРНЫЕ ДЫРЫ. БЕЛЫЕ ПЯТНА»
14.35	Д/Ф «НЕАНДЕРТАЛЬЦЫ В НАС. ТАЙНА ПРОИСХОЖДЕНИЯ ЧЕЛОВЕКА»
15.30	Д/Ф «НИКОЛАЙ ПЕТРОВ. ПАРТИТУРА СЧАСТЬЯ»
16.10	«ЛИЧНОЕ ВРЕМЯ». АГРИППИНА СТЕКЛОВА
16.50	Х/Ф «ВЕСЕЛЫЕ ЗВЕЗДЫ»
18.35	«ЦАРСКАЯ ЛОЖА»
19.15	Д/Ф «ДЕЛОС. ОСТРОВ БОЖЕСТВЕННОГО СВЕТА»
19.35	МУЗ.Ф «ВДОХНОВЛЕННЫЙ БАХОМ»
20.50	Д/Ф «ЖЕНСКИЙ КОСМОС»
21.30	Х/Ф «ПЕРЕКЛИЧКА»
23.20	«ЛИНИЯ ЖИЗНИ» С КИРИЛЛОМ РАЗЛГОВЫМ
00.40	Д/Ф «КОНСТАНТИН ЦИОЛКОВСКИЙ»
02.50	«ИСКАТЕЛИ»
02.55	Д/Ф «МЕХИКО. ОТ АЦТЕКОВ ДО ИСПАНЦЕВ»
03.40	

КУЛЬТУРА

06.05	20.05, 00.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ» (12+). ЗУРХАЙ
06.30	09.30, 19.30, 21.30, 00.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.05	«В ТЕМЕ» (16+)
07.35	10.05 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ» (12+)
08.00	НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.35	«РАДАР-СПОРТ» (6+)
09.00	«В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
10.30	Т/С «КАК СКАЗАЛ ДЖИМ»
11.00	«ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ» (12+). ЗУРХАЙ

ТНТ

07.00	08.30, 23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
07.30	УТРЕННЕЕ ШОУ «ТЭЦ-3». ПОГОДА
09.00	«УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
09.10	

Суббота, 13

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.45, 07.10 Х/Ф «УКРОЩЕНИЕ ОГНЯ»
07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
08.35 «ИГРАЙ, ГАРМОНЬ ЛЮБИМАЯ!»
09.20 М/Ф «ДЖЕЙК И ПИРАТЫ НЕТЛАНДИИ»
09.50 М/С «СМЕШАРИКИ. НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ»
10.00 «УМНИЦЫ И УМНИКИ» (12+)
10.45 «СЛОВО ПАСТЫРЯ»
11.15 «СМАК» (12+)
11.55 Д/Ф «ВИКТОР ЧЕРНОМЫРДИН. «В ХАРИЗМЕ НАДО РОДИТЬСЯ»
13.15 «АБРАКАДАБРА» (16+)
16.00 НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ
16.15 «ПРОБКА В ГОЛОВЕ» (12+)
16.55 Х/Ф «ПРОФЕССИОНАЛ»
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ
19.15 «УГАДАЙ МЕЛОДИЮ»
19.55 «КТО ХОЧЕТ СТАТЬ МИЛЛИОНЕРОМ?»
21.00 «КУБ» (12+)
22.00 «ВРЕМЯ»
22.20 «СЕГОДНЯ ВЕЧЕРОМ» (16+)
00.00 «ЧТО? ГДЕ? КОГДА?»
01.10 Т/С «СВЕРХНОВЫЙ ШЕРЛОК ХОЛМС». «ЭЛЕМЕНТАРНО»
02.05 Х/Ф «УЖИН С ПРИДУРКАМИ»
04.15 Х/Ф «СТРОПИВАЯ ДЕВЧОНКА»
06.10 Т/С «ГРИММ»

«РОССИЯ 1»

05.55 Х/Ф «34-Й СКОРЫЙ»
07.35 «СЕЛЬСКОЕ УТРО»
08.05 «ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ»
09.00, 12.00, 15.00 ВЕСТИ
09.10, 12.10, 15.20 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
09.20 «ВОЕННАЯ ПРОГРАММА»
09.50 «ПЛАНЕТА СОБАК»
10.25 «СУББОТНИК»
11.05 «БИЗНЕС-ВЕКТОР»
11.30 «УМНАЯ ШКОЛА БУРЯТИИ»
11.45 «РАНЕТ»

12.20 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.55 «ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ» (16+)
13.25 Х/Ф «БЕСПРИДАННИЦА»
15.30 ШОУ «ДЕСЯТЬ МИЛЛИОНОВ»
16.30 «СУББОТНИЙ ВЕЧЕР»
18.30 «БОЛЬШИЕ ТАНЦЫ»
21.00 ВЕСТИ В СУББОТУ
21.45 Х/Ф «ДАША»
01.30 Х/Ф «ДВА БИЛЕТА В ВЕНЕЦИЮ»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00 «БИБЛЕЙСКИЙ СЮЖЕТ»
11.35 Х/Ф «НЕ САМЫЙ УДАЧНЫЙ ДЕНЬ»
13.05 «БОЛЬШАЯ СЕМЬЯ»
14.00 «ГЕНИИ И ЗЛОДЕИ»
14.25 М/Ф
15.35 КОНЦЕРТ АКАДЕМИЧЕСКОГО АНСАМБЛЯ ПЕСНИ И ПЛЯСКИ РОССИЙСКОЙ АРМИИ ИМ. А. В. АЛЕКСАНДРОВА
16.40 «БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ»
17.20 «ВСЛУХ». ПОЭЗИЯ СЕГОДНЯ
18.00 Д/С «ПОСЛЕДНИЕ СВОБОДНЫЕ ЛЮДИ»
18.55 «РОМАНТИКА РОМАНСА»
19.50 Д/Ф «НАДО, ЧТОБ СОБАЧКА ВЫБЕГАЛА...»
20.30 Х/Ф «УКРОЩЕНИЕ СТРОПИВОЙ»
22.00 «БЕЛАЯ СТУДИЯ»
22.40 Х/Ф «СЕМЬ ЛЕТ В ТИБЕТЕ»
00.55 Д/Ф «ПО ТУ СТОРОНУ МУЗЫКИ»
02.40 М/Ф «ШУТ БАЛАКИРЕВ»
02.55 «ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО»
03.25 «ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ» С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВЫМ

ТНТ

07.30, 10.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
08.00 Х/Ф «АНДРЕЙ И ЗЛОЙ ЧАРОДЕЙ»
09.15 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ» (16+). ПОГОДА
09.25 АФИША. ПОГОДА
09.40 «МУНГЭН СЭРГЭ» (16+)
10.35 ДАЧНЫЕ ИСТОРИИ - 2 ПОГОДА (6+)

11.00 УТРЕННЕЕ ШОУ «ТЭЦ-3». ЛУЧШЕЕ
11.45 «ДО И ПОСЛЕ». ПОГОДА (6+)
12.00 «ДУРНУШЕК. NET»
12.30 «ЭКСТРАСЕНСЫ ВЕДУТ РАССЛЕДОВАНИЕ» (16+)
13.30 «СУПЕРИНТУИЦИЯ» (16+)
14.30 «COMEDI WOMAN» (16+)
15.30, 22.30 «КОМЕДИ-КЛАБ» (16+)
16.30 «УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА» (16+)
18.30 «ХОЛОСТЯК» (16+)
19.30 «ВЕЛИКОЛЕПНАЯ ПЯТЕРКА». ЧЕТВЕРТЬФИНАЛЫ: ШКОЛА №65 - ГИМНАЗИЯ №3 (6+). ПОГОДА
20.00 «НА НОЧЬ ГЛЯДЯ». ПОГОДА
21.00 Х/Ф «ПУНКТ НАЗНАЧЕНИЯ-4»
23.00 «КОМЕДИ-КЛАБ». ЛУЧШЕЕ (16+)
00.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+). ПОГОДА
01.00 «ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА» (16+)
01.30 Х/Ф «УБИТЬ БИЛЛА-2»

ТИВИКОМ

06.00 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ» (12+). ЗУРХАЙ
06.30, 09.30, 11.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.00, 09.00 «В ТЕМЕ» (16+)
07.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ» (12+)
08.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.35 М/Ф
10.00 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+). ЗУРХАЙ
10.30 «ВО САДУЛИ, В ОГОРОДЕ» (12+)
11.35 Д/Ф «ПОТРЕБИТЕЛЬСКИЕ РАССЛЕДОВАНИЯ: ЖЕНСКИЙ ТЮНИНГ»
12.30 Х/Ф «ОПАСНАЯ КОМБИНАЦИЯ»
14.30 «УТЮМАТА» (12+)
15.00 «ЗВЕЗДЫ ЗАЖИГАЮТ» (16+)
16.00 Д/Ф «5 ИСТОРИЙ»
16.30 Х/Ф «СМЕРТЕЛЬНЫЕ УЗЫ»
18.30 «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ШЕРЛОКА ХОЛМСА» (16+). ЗУРХАЙ
19.30 «ПРОЕКТ «БОЛЬШАЯ СТРАНА» (16+)
20.10 Т/С «АНАТОМИЯ СТРАСТИ»
21.00 Х/Ф «КНИГА ИЛАЯ»
23.10 Х/Ф «ОДНО ЗВЕНО»
00.40 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

05.55, 07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/Ф «МЫШИНЫЙ ДОМ. ДОМ ЗЛОДЕЕВ» (6+)
07.15 М/Ф «ОБЕЗЬЯНКИ И ГРАБИТЕЛИ»
07.25 М/С «МОНСУНО»
07.50 М/С «РОБОКАР ПОЛИ И ЕГО ДРУЗЬЯ» (6+)
08.10 «БЕСЕЛОЕ ДИНОУТРО» (0+)
08.30, 16.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.00 М/С «МАКС. ПРИКЛЮЧЕНИЯ НАЧИНАЮТСЯ» (6+)
09.30 РЕАЛИТИ-ШОУ «КРАСИВЫЕ И СЧАСТЛИВЫЕ» (16+)
10.00 М/С «КОРОЛЬ ЛЕВ. ТИМОН И ПУМБА»
11.00 Т/С «КУХНЯ» (16+)
13.00 Х/Ф «АНГЕЛ ИЛИ ДЕМОН»
15.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
16.30 Т/С «6 КАДРОВ»
17.50, 23.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
19.10 М/Ф «ВВЕРХ» (6+)
21.00 Х/Ф «АЛИСА В СТРАНЕ ЧУДЕС»
00.15 Х/Ф «ДЖУЛИ И ДЖУЛИЯ. ГОТОВИМ СЧАСТЬЕ ПО РЕЦЕПТУ»
02.35 Х/Ф «ПЛОХАЯ МАМОЧКА»
04.25 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

06.35 Т/С «АЛИБИ» НА ДВОИХ»
08.25 «СМОТР» (0+)
09.00, 11.00, 14.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
09.15 ЛОТЕРЕЯ «ЗОЛОТОЙ КЛЮЧ» (0+)
09.45 «ГОСУДАРСТВЕННАЯ ЖИЛИЩНАЯ ЛОТЕРЕЯ» (0+)
10.25 «ГОТОВИМ С АЛЕКСЕЕМ ЗИМИНЫМ» (0+)
11.20 «ГЛАВНАЯ ДОРОГА» (16+)
11.55 «КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК» С ОСКАРОМ КУЧЕРОЙ (0+)

АМАРШАЛГА

Хүндэтэ эжыгээ ЦЫБИКОВА Дулмажап Базаровнае 80 наһанайн ойгоор амаршалнабди!

Үдэр бүхэндэ жаргалай найхание үзэжэ, Үглөө бүхэндэ наранай найхание хаража, Үндэр наһа наһалжа, Үнэр баян нуугыг даа!

Ухибүүдын, аша гушанарын.

13.00 «КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС» (0+)
14.20 Х/Ф «ВРЕМЯ ГРЕХОВ»
16.20 «СВОЯ ИГРА» (0+)
17.10 «СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...» (16+)
18.05, 20.20 Т/С «МЕНТ В ЗАКОНЕ-6»
22.15 «РУССКИЕ СЕНСАЦИИ» (16+)
23.15 «ТЫ НЕ ПОВЕРИШЬ!» (16+)
00.10 «ЛУЧ СВЕТА» (16+)
00.40 «РЕАКЦИЯ ВАССЕРМАНА» (16+)
01.15 «ШКОЛА ЗЛОСЛОВИЯ»
02.00 СОГАЗ - ЧЕМПИОНАТ РОССИИ ПО ФУТБОЛУ 2012 - 2013 «ЛОКОМОТИВ» - «ЗЕНИТ»
04.15 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
06.10 Д/С «КРЕМЛЕВСКИЕ ДЕТИ»

5 КАНАЛ

07.00 М/Ф (0+)
11.00, 19.30 «СЕЙЧАС»
11.10, 12.00, 12.40, 13.25, 14.05, 14.45, 15.25, 16.10, 17.00, 17.50, 18.40 Т/С «СЛЕД»
20.00 «ПРАВДА ЖИЗНИ». СПЕЦРЕПОРТАЖ (16+)
20.30, 21.20, 22.20, 23.20, 00.15, 01.15, 02.10, 03.10 Т/С «ЗАСТАВА ЖИЛИНА»
04.05 Х/Ф «ВОЖДЬ БЕЛОЕ ПЕРО»
05.35 Х/Ф «ТЕКУМЗЕ»
07.15 Х/Ф «БРАТЯ ПО КРОВИ»

Воскресенье, 14

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
07.10 Х/Ф «УКРОЩЕНИЕ ОГНЯ»
08.40 «СЛУЖУ ОТЧИЗНЕ!»
09.15 М/Ф «АЛАДДИН»
09.40 М/С «СМЕШАРИКИ. ПИН-КОД»
09.55 «ЗДОРОВЬЕ» (16+)
11.15 «НЕПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ»
11.35 «ПОКА ВСЕ ДОМА»
12.25 «ФАЗЕНДА»
13.15 Д/Ф «СРЕДА ОБИТАНИЯ»
14.20 «ЕРАЛАШ»
14.40 Х/Ф «КИН-ДЗА-ДЗА!»
17.20 «ФОРТ БОЯРД» (16+)
19.00 «ОДИН В ОДИН!»
22.00 ВОСКРЕСНОЕ «ВРЕМЯ»
23.00 «БОЛЬШАЯ РАЗНИЦА ТВ» (16+)
00.50 «ПОЗНЕР» (16+)
01.50 Х/Ф «ОДНАЖДЫ В РИМЕ»
03.30 Х/Ф «ДАВАЙ ЗАЙМЕМСЯ ЛЮБОВЬЮ»

«РОССИЯ 1»

06.40 Х/Ф «ТАЙНА ЗАПИСНОЙ КНИЖКИ»
08.20 «ВСЯ РОССИЯ»
08.30 «САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР»
09.20 «СМЕХОПАНОРАМА»
09.50 «УТРЕННЯЯ ПОЧТА»
10.30 «СТО К ОДНОМУ»
11.20 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ». «СОБЫТИЯ НЕДЕЛИ»
12.00, 15.00 ВЕСТИ
12.10 «ГОРОДОК»
12.45 Х/Ф «МОЯ ЛЮБОВЬ»
15.20 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
15.30 «СМЕЯТЬСЯ РАЗРЕШАЕТСЯ»
17.20 «ФАКТОР А»
19.05 Х/Ф «ПРОЩАНИЕ СЛАВЯНКИ»
21.00 ВЕСТИ НЕДЕЛИ
22.30 Х/Ф «РОДНОЙ ЧЕЛОВЕК»
00.30 «ВОСКРЕСНЫЙ ВЕЧЕР С ВЛАДИМИРОМ СОЛОВЬЕВЫМ» (12+)

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00 «ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ» С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВЫМ
11.35 Х/Ф «КОМАНДИРОВКА»
13.05 «ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО»
13.30 СПЕКТАКЛЬ «КОРОЛЬ-ОЛЕНЬ»
14.50, 02.00 Д/Ф «ЗАТЕРЯННАЯ ЛАГУНА»
15.45 «ЧТО ДЕЛАТЬ?»
16.35 ВИКТОР БОРГЕ. КОНЦЕРТ В МИННЕАПОЛИСЕ
17.40 «КТО ТАМ...»
18.10 «НОЧЬ В МУЗЕЕ»
19.00 «КОНТЕКСТ»
19.40 «ИСКАТЕЛИ»
20.25 М/Ф «ГАДКИИ УТЕНОК»
21.35 В ГОСТЯХ У ЭЛЬДАРА РЯЗАНОВА. ГАРРИ БАРДИН. ТВОРЧЕСКИЙ ВЕЧЕР
22.45 Д/С «ВЫДАЮЩИЕСЯ ЖЕНЩИНЫ XX СТОЛЕТИЯ. ГРЕЙС КЕЛЛИ»
23.35 ОПЕРА «ВЕРТЕР»

ТНТ

07.30 Х/Ф «ДИДИ - ИСКАТЕЛЬ СОКРОВИЩ»
09.00 «МУНГЭН СЭРГЭ»
09.20 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ» (16+). ПОГОДА
09.30 «ВЕЛИКОЛЕПНАЯ ПЯТЕРКА». ЧЕТВЕРТЬФИНАЛЫ: ШКОЛА №65 - ГИМНАЗИЯ №3 (6+). ПОГОДА
10.00 «НА НОЧЬ ГЛЯДЯ». ПОГОДА (ПОВТОР ОТ 14.04)
11.00 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ» (16+)
11.30 «БУДЬТЕ ЗДОРОВЫ!» (12+)
11.50 «МУЗЕЙНЫЕ ТАЙНЫ». ПОГОДА (12+)
12.00 Д/Ф (16+)
13.00 «ПЕРЕЗАГРУЗКА» (16+)
14.00 «КОМЕДИ-КЛАБ» (16+)
15.00 «ТНТ MIX» (16+)
15.30 Х/Ф «ПУНКТ НАЗНАЧЕНИЯ-4»
17.00 Х/Ф «ЛИЦА В ТОЛПЕ»

19.10 «КОМЕДИ-КЛАБ». ЛУЧШЕЕ. ПОГОДА (16+)
19.30 «ВСЯ БУРЯТИЯ» (16+). ПОГОДА
20.00 «ЭКСТРАСЕНСЫ ВЕДУТ РАССЛЕДОВАНИЕ» (16+)
21.00 «ХОЛОСТЯК» (16+)
22.00 «COMEDI WOMAN» (16+)
23.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+). ПОГОДА
00.00 «ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА» (16+)
00.30 Х/Ф «ДВОЙНИК ДЬЯВОЛА»

ТИВИКОМ

07.00, 16.00 «РАДАР-СПОРТ», (6+)
07.30 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+)
08.00 М/Ф
09.00 «ВО САДУЛИ, В ОГОРОДЕ» (12+). ЗУРХАЙ
09.30 Д/Ф «ПОКОРЕННЫЙ КОСМОС»
10.20 Д/Ф «ПОТРЕБИТЕЛЬСКИЕ РАССЛЕДОВАНИЯ: ХОЧЕТСЯ МЯСА»
11.10 Д/Ф «КОСМОС. ОСТАТЬСЯ В ЖИВЫХ»
12.00 Т/С «ЧИСЛА»
16.25 «ВАШЕ ПРАВО» (16+)
16.45 «ГЕОФАКТОР»
17.00 Т/С «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
18.00 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+). ЗУРХАЙ
18.30 «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ШЕРЛОКА ХОЛМСА» (16+). ЗУРХАЙ
19.30 «ЕВРОМАКС. ОКНО В ЕВРОПУ» (16+). ЗУРХАЙ
20.00 Т/С «АНАТОМИЯ СТРАСТИ»
21.00 Х/Ф «НЕЧАЯННАЯ РАДОСТЬ»
00.10 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

05.55, 07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/Ф «ЗЕМЛЯ ДО НАЧАЛА ВРЕМЯ»
06.00 М/Ф «ЗЕМЛЯ ДО НАЧАЛА ВРЕМЯ»
06.00 М/Ф «ЗЕМЛЯ ДО НАЧАЛА ВРЕМЯ»
07.20 М/Ф «ВЕСЕЛАЯ КАРУСЕЛЬ»

07.30 М/С «МОНСУНО»
07.55 М/С «РОБОКАР ПОЛИ И ЕГО ДРУЗЬЯ» (6+)
08.30, 16.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.00 М/С «МАКС. ПРИКЛЮЧЕНИЯ НАЧИНАЮТСЯ» (6+)
09.30 «ДОМ МЕЧТЫ» (16+) РЕАЛИТИ-ШОУ. ВЕДУШАЯ - РИТА ЧЕЛМАКОВА
10.00 М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ. КОМЕДИЙНОЕ ШОУ» (6+)
10.35 М/Ф «СПИРИТ - ДУША ПРЕРИЙ» (6+)
12.00 «СНИМИТЕ ЭТО НЕМЕДЛЕННО»
13.00 Х/Ф «СКАЗКИ НА НОЧЬ»
14.50, 16.30 Т/С «6 КАДРОВ»
17.45, 20.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
19.00, 23.15 «НЕРЕАЛЬНАЯ ИСТОРИЯ» (16+)
21.00 Х/Ф «ХЭНКОК»
22.45 «ЦЕНТРАЛЬНЫЙ МИКРОФОН» (16+)
00.15 Х/Ф «БУНРАКУ. РЫЦАРЬ ЧЕСТИ»
02.35 Х/Ф «БУМЕРАНГ»
04.45 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 Т/С «АЛИБИ» НА ДВОИХ»
09.00, 11.00, 14.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
09.15 ЛОТЕРЕЯ «РУССКОЕ ЛОТО» (0+)
09.45 «ИХ НРАВЫ»
10.25 «ЕДИМ ДОМА»
11.20 «ПЕРВАЯ ПЕРЕДАЧА» (16+)
11.55 «ЧУДО ТЕХНИКИ» С СЕРГЕЕМ МАЛОЗЕМОВЫМ (12+)
12.25 «ПОЕДЕМ, ПОЕДИМ!» (0+)
13.00 «ДАЧНЫЙ ОТВЕТ» (0+)
14.20 Т/С «ПОРОХ И ДРОБЬ»
18.20 «ОЧНАЯ СТАВКА» (16+)
19.25 «ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ»
21.00 «ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ» (16+)

5 КАНАЛ

21.35 «ЦЕНТРАЛЬНОЕ ТЕЛЕВИДЕНИЕ» С ВАДИМОМ ТАКМЕНЕВЫМ (16+)
22.30 Т/С «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. СУДЬБЫ»
00.15 «ЖЕЛЕЗНЫЕ ЛЕДИ» (16+)
01.05 Х/Ф «Я ПОКАЖУ ТЕБЕ МОСКВУ»
03.05 «ДИКИЙ МИР» (0+)
03.55 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
06.00 Д/С «КРЕМЛЕВСКИЕ ДЕТИ»
08.45 М/Ф (0+)
11.00 «СЕЙЧАС»
11.10 «ИСТОРИИ ИЗ БУДУЩЕГО» С МИХАИЛОМ КОВАЛЬЧУКОМ (0+)
12.00, 12.35, 13.05, 13.40, 14.10, 14.40, 15.15, 15.50, 16.20, 16.50, 17.20, 17.55 Т/С «ДЕТЕКТИВЫ»
18.30 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ. О ГЛАВНОМ»
19.30 «ГЛАВНОЕ»
20.30, 21.30, 22.30, 23.30, 00.30, 01.30 Т/С «ОПЕРА. ХРОНИКИ УБОЙНОГО ОТДЕЛА»
02.30, 06.00, 06.30 Д/С «ВНЕ ЗАКОНА. РЕАЛЬНЫЕ РАССЛЕДОВАНИЯ»

Бурядай АССР-эй габьяата багша, багшын ажалай ветеран БУДАЕВА Будажап Дмитриевнагай наһа бараһан ушараар Бурядай нурасалай болон эрдэм ухаанай министерство, "Бэлиг" гэхэн республиканска түбэй ажалшад Будаев Сергей Дмитриевичэй гэр бүлэдэ, түрэлхидтэнь гүнзэзгы шаналал, гашуудалаа мэдүүлнэ.

Ремонт мебели на дому. Тел.: 621-351

Массаж. Тел.: 662-175

ВОЗРАСТНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В ТЕЛЕПРОГРАММЕ

В телепрограмме с 27 августа, согласно ФЗ от 29.12.2010 «О защите детей от информации, причиняющей вред их здоровью и развитию», вступающему в силу с 1 сентября 2012 года, будут присутствовать знаки о возрастных ограничениях:

0+ - от 0 до 6 лет
6+ - от 6 до 12 лет
12+ - от 12 до 16 лет
16+ - от 16 до 18 лет
18+ - старше 18 лет

МОНГОЛОЙ ТЕЛЕВИДЕНИ ОРОН ДАЯАР

ДДЭШТВ гэхэн компани Ази даяар Монголой телевизийн 40 гаран сувгууды, тийхэдэ англи, герман, ород, хятад хэлэтэй DW-Asien, Outdoor TV, Bloomberg TV, Yvэр Монгол ТВ, Одон ТВ, SupremeMaster, Australia TV, Дом Кино, Музыка, Телекафе, CCTV-5, Шанхай, Бээжин гэхэ мэтэ каналнууды үзүүлжэ байдаг томохон эмхи юм.

Энээхэн компани Буряад Республикада ерэжэ, Монголой телевидениин бүх сувгууды, мүн англи,

герман, ород, хятад хэлэтэй сувгууды харуулжа тоног түхээрэмжэ Улаан-Үдэдэ, Агада худалдажа, угсаржа эхилээ.

Монголой, Үвэр Монголой, Хятадай, Австралин телевидени үзэхэ дуратай хаа, иимэ утаһаар холбоо барина: 8-924-396-79-00.

Монголой сансарын телевидениин хүлээн абагшын (приемнигой) үнэ - 5000 түх., танай гэр байшанда угсаржа тохиргоо хэхэ ажалтайгаа (с установкой, настройкой) - 8000 түх.

Үнэгэрхэн зуун жэлэй агшан зуур

Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ проект

Буряад хасагууд

Порт-Артур гарнизон түрэл нютагтаяа мэдээсэлэй холбоогүй болоомье наа, Россиhaа туhаламжа ерэхэл байха гэжэ найдан, эрэлхэг баатараар дайралдаа. Тиин нэгэтэ хитадууд иимэ мэдээсэл дуулгаа: "Кинжоу ородуудай гарта ороо. Зүгөөр тэдэ ород бэшэ шарайтай".

Энэнь Забайкалийн хасагуудай сэрэгтэ хабаатай. Тэндэ олон бурядууд болон гуран-карымууд (Забайкалида ород буряад хоёрой болон ород тунгус хоёрой хоорондоhoо гарахан хүнүүдые иигэжэ нэрлэдэг байгаа) алба гарадаг нэн. Россиин түб дэбисхэрнүүдхээ сэрэгэй хүрээжэ ерэтэр, Забайкалийн хасагууд Хитадта дүтэ байхан хадаа түрүүшүүлэй тоодо Манжуурай байлдаанда оролсоһон юм.

... Буриной хэлсээнхээ холо урид Забайкалийн бурядууд ород сэрэгүүдтэй болон хасагуудтай суг хамта хилэ харууһалдаг байгаа. 1727 ондо Савва Рагузинский хитадуудтай хилэ тухай хэлсээ баталхадаа, хилэ шадархи дэбисхэрнүүдээ хамгаалхаар шиидэнхэйбди гэжэ хитадуудта харуулха зорилготойгоор буу зэбсэгтэй олон сэрэг суглуулһан юм. Буряад отряд ород сэрэгэй бүридэлдэ Хитадай элшэн сайдые ехэ хүрдүүлээ. Удангүй Рагузинскийн оролдолгоор урда бурядуудай 18 отогтондо хилэ дээрэ "эрхим алба хэһэнэйн түлөө тусхай тугуудые" барюулаа.

1764 ондо буряад хасагуудай дүрбэн полк байгуулагдаа. Түрүүшын сэрэгэй старшина (атаман) - Цырен Бадалуев. Тэрэ 1764 онhoо 1802 он болотор энэ тушаал эзэлээ.

Дүрбэн буряад, хоёр ород болон нэгэ тунгус полкые нэгдүүлэн, 1856 оной хабар Забайкалийн хасагуудай сэрэг байгуулагдаа. Энэ үедэ Амар руу байлдахаяа ошоходоо, тус сэрэг гол үүргэ дүүргэжэ, Росси гүрэн Алас Дурна зүгые мэдэлдээ абаа. Россиин армиин Хитад руу буһалгаа дарахаяа ошоходоньше, Забайкалийн сэрэг эдэбхитэйгээр хабаадаа юм.

Буряад хасагууд Ород гүрэнэй 19-дэхи зуун жэлэй хоёрдохи хадта болон 20-дохи зуун жэлэй эхиндэ түб Ази руу ошоһон олонхи экспедицинуудтэ хубитаяа оруулһан.

Ород-япон дайн. Буряад хасагууд ород сэрэгшэдтэй суг хамта энэ "эшхэбтэр" дайнай газар дээрэ болоһон бүхы шахуу байлдаануудта хабаадаа. "Ляолян. ... Япон сэрэг добтолжо эхилһэн аад, буряад хасагуудта обёорогдошоо. Бурядууд эрэлхэг баатараар дайралдажа, японуудай добтолгые аяар гурбан часаар хойшолуулаа..." ("Нью-Йорк Таймс", 1904 оной августын 28).

"Хүгжэлтөөрөө, һүбэлгэнөөрөө, үүсхэлээрээ хасаг гэшшэ сэрэгшэһээ дээрэ. Илангаяа зүг шэг һайн мэдэдэгынь, ямаршые газарта төөрихэгүйнь гайхалтай. ...Нэгэ дахин буряад хасагһаа энээн тухайнь һонирхооб. "Хайшаашье ошоходоо, оршон тойронхиёо адаглажа, иишэ-тиишээ, илангаяа гэдэргээ хаража яба. Тиибэл һөөргөө бусахадаш, харгышни танил шэнги байха", - гэжэ тэрэ намда заагаа. Һүүлдэ энэ заабариинь түлөө оло дахин буряад хасагта һанаандаа баяраа мэдүүлдэг нэм. ...Хасагта ямаршые захирал үгэхэдөө, тэрэндэ лаб найдахаар: тон зүбөөр, хэлэһэн соотнай захиралыетнай дүүргэхэ". Барон Петр Врангель, "Генерал Ренненкампфын отрядта".

Полковник М.Лилие "Порт-Артурые хүрээлһэн дневник" соогоо иигэжэ бэшэһэн байдаг: "...Манай ород консул Чифа руу эдэе хоолһоо байха мэдээшье эльгээхэ аргагүй хадань, мүнөөдэр тишээ ноён Бадмажапов – хитад хэлэтэй, түргэ мэргэн, шуран хүн – зорижо ошобо. Тэрэ хүрээлэлгэдэ ороһон хэрэм руу мэдээсэл дамжуулха, шаддаа наа, эдэе хоол оруулха арга оложо туршаха. Гомбо Бадмажапов хадаа Сэлэнгын хасагуудай нэгэн. Тэрэ хитадуудаар харилсаа холбоотой хадаа хүрээлэгдэһэн хотые эдэе хоолоор хангажа байха арга олоо юм.

Үшөө дайнай урда тээ Верхнеудинскийн полкын зуун сэрэгшэд Хитад руу дипломатическа албание харууһалхаяа эльгээгдэһэн байгаа. Тиин тэдэ Порт-Артурта үлөөд, булгантай хамта хэрэм хамгаалсаа.

Гарнизон Порт-Артурай унаһан тухай дуулахадаа, зарим сэрэгшэд болон матросууд архин лавкануудые болон складуудые һандаргажа, генерал Стессельдэ занажа эхилээ. Энэ генералай гуйлтаар японтон хото соо ёһо журам тогтоохын болон генералые хамгаалхын тула Забайкалийн хасагуудта буу зэбсэгыень орхёо юм. Эдэл хасагуудтай профессор Цыбен Жамцарано уулзаһан байна. Тэрэ иигэжэ хөөрөө нэн: "Сызраньда буряад хасагуудтай уулзааб. Тэдэ Япон гүрэнһөө бусажа ябаа. Бүхыдөө Забайкалийн 16 хасагуудай хахадын бурядууд байгаа. Порт-Артурай тушаагдахада, тэдэ Япон гүрэн ошоо. ... Японтон тухай тэдэ иигэжэ хөөрөө: "Японтон бидэндэ, бурядуудта, яһала һайнаар хандаа. Хэрэгтэй юмьемнай хуу үгэдэг байгаа. Бидэниие Порт-Артураа гаргажа эхилхэдэнь, япон сэрэгшэд бидэниие ород нүхэдһөөмнай илгэжа, яагаад монголнууд ородуудай сэрэгтэ орошоо гэшшэбта гэжэ гайхалдаа. Будда бурханда һүзэглэдэгийемнай мэдэхэдээ, ехэ баярлаа. Тиин өөһэдыгөө, һүүлдэ бидэниие хургаараа заан харуулжа, нэгэн зон ха юмбибди гэжэ хэлээ... Удаань бидэ Япон гүрэнэй Нагасаки хото хүрөөбди. Япон айлуудаар айлшалаабди. Ямаршые айлда ороходо, тэдэ бурядуудтал адляар хүн бүхэниие хүндэлдэг заншалтай байна"...".

Буряад хасагуудай Дэлхэйн нэгэдэхи дайнда хабаадаһан тухай мэдээнүүд бүри хомор. Хэндэшые мэдээжэ шалтагаануудаар энэ дайн тухай дансанууд, дайнда хабаадагшадай дурсалганууд толилогдоогүй. Мүн сэрэгшэдшые дайралдаһан тухайгаа хөөрэхэ дурагүй нэн, хаанай шагналнуудые холо нюудаг гү, али үгы хэдэг байгаа. Зүгөөр бурядууд Баруун фронтһоо гадна Закавказида (Верхнеудинскийн 3-дахи полк ЗКВ) дайралдаһан гэжэ мэдэнэбди. Тус полк армян сэрэгтэй суг хамта Ван нуур шадар түүрэгүүдтэй дайралдаа, ород армиин бүридэлдэ Дээдэ Месопотами болотор ошоо.

Дүрбэн хэрээһээр шагнагдаһан дүүрэн Георгиевска кавалернүүдэй хоёр буряад хасагай нэрэ мэдээжэ: Бадмажап-Цырен Очиров – Хударин станицын хасаг, Верхнеудинскийн 1-дэхи полкын ахамад урядник, Аюша Сакиев – Забайкалийн хасагуудай 4-дэхи батарейн бомбардир. Тиихэдэ Радна Дамбаевич Ганжуров – 2,3,4-дэхи шатануудай Георгиевска кавалер, харин хүүбүүниинь – Буда Раднаевич Ганжуров – Алдар Солын орденной дүүрэн кавалер.

Бато Борсов. www.diletant.ru

Хүндэтэ уншагшад, хэрбээ хоморой фото-зурагуудтай наа, тэдэнээ редакцидаманай эльгээжэ, бүгэдын һонорто дурадхыг гэжэ таанадтаа ханданабди. Айл бүхэнэй хадагалаанда иимэ баялиг олодохол байха. Тэдэнээ ерээдүйнгөө үеынхидтэ дамжуулаал.

Манай хаяг: 670000, Улаан-Удэ хото, Каландаришвили, 23, каб.26; электрон хаяг: unep@mail.ru Тел.: 21-64-36.

Фон-Ексе гэһэн зуунай даргын ударидалга дорохи хада уулаар бэдэрэлгын бүлэг. Забайкалийн хасаг сэрэгэй 2-дохи Верхнеудинскийн полкын зуун сэрэг, 1904 оной июниин 3-да болон 5-да.

Фон-Ексе гэһэн зуунай даргын хада уулар бэдэрэлгын бүлэг бүүдаха газартаа (Верхнеудинскийн 2-дохи полк ород-япон дайнай үедэ).

Забайкалийн хасагай гар.

Н.Кравченкын зураг

Уншагшадай туршалгануудһаа

ШЭДИТЭ СЭСЭГ ОЛОБОЛ, ЯАХАБТА?

Би бишиханшье сүлөө сагай гарабал, элдэб бодолнуудта абтаха дуратайб. Минии бодолнууд ехэнхи ушарта сэдхэлэйм байдалһаа, али нэгэн сагнаа дулдыдана. Бүри багадамни онтохонуудтай эжы абамни танилсуулаа, саашадаа өөрөө «А» үзэг танижа эхилээд, хэдэн һонин, хари гүрэнүүдэй онтохо, зураглал уншаха дуратай байгаа. Мүнөөшье үеын фантастическа удхатай зохеолнууд дурьем буляан абадаг. Али нэгэн һонин зохеол уншаһанайнгаа удаа би элдэб бодолнуудта абтажа, нэгэ мэдэхэдээ, ном соо орошоһон шэнги болодогби.

...Нэгэ үдэр ой модон соо сэнгэжэ ябатараа, аргагүй гоёор һалбарһан долоон янзын үнгэтэй дэльбэнүүдтэй сэсэгэй дэлхэйн шэмэг боложо, ори гансаараа ургажэ байхые обёорон харажархибаб. Иимэ сэсэг ехэ эди шэдитэй байха ёһотой. Даб гэһэн хүн тэрэниие олохошьегүй. Сагаан сэдхэлтэй, нимгэн зүрхэтэй хүн оложо магад.

Иимэ ехэ олзотой боложо, яажа, алин талаһаань ошожо, хайшан гээд набша дэльбыень унагаангүйгөөр таһалхаб гэһэн бодол һанааеом зобооно...

Хамта һурадаг нүхэдтөө нэгтэ би иимэ асуудал табибаб: - Долоон янзын дэльбэтэй, эди шэди ехэтэй сэсэг оложо, эгээл ехээр һанаһан, бээлүүлхээе шиидэһэн һанаа бодолоо бээлүүлхэ арга боломжо танда үгтэбэ. Нэн түрүүн сэсэгэй ямар үнгэтэй дэльбыень таһалжа, ямар һанаһан хэрэгээ бээлүүлхээе оролдохобта?

Нүхэдни намай удаан хаража, зарим нэгэниинь энэбхилбэ, нүгөөдэнь ехэ бодолдо абтаба. Эгээл түрүүн Зоригма иимэ һанаатай байһанаа хэлэбэ:

- Би нэн түрүүн уһан далайе гаталха мантан томо онгосоор

жэлэй дүрбэн сагта хододоо зулгы зунай сагтай ольтирог бэдэржэ, заатагүй олохоб. Тэндэ ходо дулаан, олон янзын амтатай үрэ жэмэс дуран соомни байха.

Хажуудань зэргэлээд һуһан Булад ехэ шуумгайгаар ябадаг, олон хүниие багтаадаг онгосын капитан боложо, хойто зүгэй Мүлһэтэ далай тээшэ зорибо. Эгээл аалин намдуу зантай Алинамнай поездын билет абажа, орон дэлхэие тойроод ерэхэ утын аянда гараба.

Ехэнхи нүхэдэй минн түрүүшын һанаан хадаа юртэмсэ дэлхэие тойрожо, холын аянда гараха бодол. Хоёрдохн һанааниинь гэхэдэ – хүн зоной хоорондох харилсаан, эбтэй зетэй, амгалан ажабайдал.

- Минии һанаһанай эгээл сэнтэй юмэн хадаа – минии түрэлхид болоно - гээд, Ангелина хэлэбэ, - тиимын тула эжы абадаа үни удаан элүүр энхэ ажаһууһыень хүсэнэб.

Хододоо аашатай ябадал гаргадаг Солбон мүнөө танигдаһаа болишонхой:

- Эрдэмтэд, эмшэд хэзээ хүнэй наһа утадхаха, бүхы үбшэнһөө абарха эм дом бэлдэхэ гээшэб? – гэжэ асууба.

- Би өөрөө үндэр наһа эдлэжэ, юртэмсэ дэлхэй дээрэ болохо олон үйлэ хэрэгүүдые хоёр нюдөөрөө хараха хүсэлтэйб.

Хододоо сэхыень хэлэдэг Эрдэни энэ удаа:

- Элдэб юмэ һанахада, буруу бэшэ! Эндэ һуугаад, ишээ тишээ ошохомни, иимэ тиимэ юмэ хэхэмни гээд, бү шашагты! Урдаа табиһан зорилгоёо өөрынгөө арга шадалаар бээлүүлхэ хэрэгтэй!

- Ай, даа! һанажа, этигэжэ байһан бодольемнай нэгэ доро бууруулжа шадабаш, - гээд Коля хүбүүн хэлэбэ.

Гурбадахи һанаан хадаа – али нэгэн зөөри, эд бараан тухай һанамжа. Зарим нэгэн тэрэ дороо шэнэ компьютер, ноутбук, телефон хэрэгтэй гээд оло дахин тэмдэглэнэ. Зарим бусадын гүйсэд наһа хүсэжэ, һанаһангаа үргэн харгыда гараһаа яарана. Баян бардамшье болохо дуратай хүнүүд энэ хөөрэлдөөнэймнай үедэ бии болобо хэбэртэй.

Энэ зугаамнай ехэ үни үргэлжэлөө. Хэншье гэртээ яарангүй, сэлмэг бодолнуудта абтажа, элдэб һонин зугаа саашадаа улам ехээр һүжэрөө. Бултыень ажаглан харахада, зохид бодолнууд үетэн нүхэдтэмни байна. һайн шанартай, удхатай һанаан, түсэбүүд алишье сагта заатагүй хүсэндөө хүрэдэг. Тиин Эрдэниин хэлэһэнэй ёһоор, хүн бүхэн өөрынгөө һанаа бодолье, зориһон хэрэгые бээлүүлхэ уялгатай.

Сагаан сэдхэлтэй, һайн һанаатай хүн олон нүхэдтэй, ажал хэрэгын

урагшатай байдаг. Саашадаа иимэ хүн долоон үнгын дэльбэтэй, эди шэди ехэтэй сэсэг олохо заяатай байжа болохо. Яажа мэдэхэб, үльгэрэй, онтохоной орондо ургадаг сэсэгые энэ дэлхэй дээрэ оложо, һанаһанаа һарбайжа, зориһоноо бүтээхэ хүнүүд тиимэшье үсөөн бэшэ бай-

ха. Харин ганса өөрынгөө хамарай урдахие хараад ябаһан хүн энэ һанаһана хэды нүхэдтэй, гараа һарбайжа танил талатай байхаб – мэдэрнэ ёһотой.

Алтана ЛОГИНОВА,
Санагын
дунда һургуулийн
шаби.

ЗҮҮДЭН

Малагар һара малайгаад,
Манай сонхоор шагагаа.
Һалхин зөөлэн һэбшээлээд,
һанаан бодольем хүдэлгөө.

Зүүдэн һанаан хоёрни
Зүндөө юмэ үзүүлбэ.
Үргэн талын дундуур
Үглөөгүүр морёор гүйлгэнэб.

Үглөөнэй дулаахан агаар
Үмсэһэндэл нюурием эльбэнэ.
Дууша сэрхэн басагадууд
Дуугаа дуулан хүжинэд.

Шударгы шамбай хүбүүдүүд
Шадалаа үзэн баярланад.
Түрэл һайхан талаарни
Түмэн мал бэлшэнэ.

Хангай илдам нютагаа
Хараад досоомни нартана.
Сээжым гүнзэги оёорһоо
Сэнгүү дуунууд эдэлнэ.

Малагар һара малайгаад,
Манай сонхоор хялайгаа...

ХАБАР

Хатан хабар марьяһаар,
Халуун нарантай хамтаржа,
Үбэл үбгэнэй гэрэй
Үүдыень тоншобо
аалиханаар.

Үбэл үбгэн уурлаба.
Үлдэжэ тэдэниие ганирба.
Саһан шуургаар бордоһолжо,
Сагаан жабараар шэдэбэ.

Халуун наранай элшэдэ
Хара гэрын хайлаба.
Үбэл үбгэн уйлажа,
Уула хадаар зугадаба.

Хатан хабарай зарлигаар
Хабар ерэхэ дулаарба.

Үбһэ ногоон ургажэ,
Үнгын сэсэгүүд яларба.

Аянай шүбууд олоор
субажа,

Аяар холоһоо бусанад.
Хангай ногоон талаарнай
Хабарай дуунууд эдэлнэ.

ХӨӨРХЭМНИ

Хүхэ номин тэнгэрийн
Хүбөө хадаараа хадхан,
Хибэс ногоон талаараа
Хүбшэ тайгын хаяа түшэн,

Хөөрхэн жаахан Хөөрхэмни
Хөөрэн хүхин жаргана.

Уула хадын хоорондын
Уужам һайхан тала.
Үльгэрэй хөөрхэн орон шэнги
Үглөөнэй наранай элшээр
ундална.

Хөөрхэн жаахан Хөөрхэмни,
Хүдөө газарай шэмэг лэ.

Элдин талын эрхим нютаг
Эдир наһанайм зөөлэн үлгы.
Аба эжым алтан нютаг
Аха эгэшын наран тоонто.

Хөөрхэн жаахан Хөөрхэмни,
Хангай талын шүлэг лэ.

ХАРГЫ - МИНИИ АМИДАРАЛ

Зурынал, зурынал
харгынуудни,
Залуу наһан – замай эхин.
Олон түмэнэй харгынууд,
Ошохо ерэхэ харгынууд.

Харгы - минии байдал.
Харгы - минии найдал.

Зурынал, зурынал
харгынуудни,
Зуугаад жэлээ харгынууд.
Хада уулын харгынууд,
Талын ульгам харгынууд.

Харгы - минии амидарал.
Харгы үгы наа – хандарал.

Харгы намай ханитайм
уулзуулаа.
Холын олон оронуудые
үзүүлээ.
Харгыда һонин бодолнууд
ерэдэг.
Хонгёо дуунууд сээжым
шэмэдэг.

Харгы - ажалайм хэшэг,
Аян замайм бэшэг.

БУУЗА

Бидэ мүнөөдэр бууза
хээбди.
Баяр боложо, нүхэд
суглараа.
Халуун бууза гарабал даа,
Хундагаа дүүргэгты, нүхэдни!
Алтан дэлхэйдээ сэржэм
үргөөд,
Амтатай буузаяа амсаа.

Бууза, бууза, бууза,
Буряад арадайм амтата хоол.
Халуун буузаа эдигты,
Хошон зугаа дэлгээгты.
Хатар наадаа эхилэгты,
Хабарай үдэрэй баяр болоо.

Угалза гоё бээтэй,
Ухаангүй шэмэтэ амтатай,
Үнэр анхилма һайхан,
Үндэһэн арадайм эдээн.
Иимэл даа, амтан бууза,
Ирагуу һайхан буряадайм
туужа.

Содном ШАГДАРОВ.

АРҮЮУН ҺАЙХАН ЯРУУНА

1. Мүнгэн тунгалаг үнгэтэй,
Мянган үлгүүр нууртай,
Хүхын дуунай сууряатай,
Хүбшэ ногоон тайгатай.

Дабталга:
Сээжэ сэдхэл баясуулан
Сэлгээ нангин Буряадай
Алтан шэмэг болоһон
Арюун һайхан Ярууна.

2. Эхэ эсэгийн юрөөлтэй,
Эдир залуу хүүгэдтэй,
Сэлмэг һарын шарайтай,
Сэбэр илдам басагадтай.

Дабталга.

3. Хори буряад омогтой,
Хун шубуун гарбалтай,
Хүсэ хаба шадалтай,
Хүдэр дорюун хүбүүдтэй.

Дабталга.

АХАМНАЙ

1. Мүнхэ тэнгэри тулаһан
Мүлһэн дуулга малгайтай,
Мүнхэ Сарьдаг сэргэтэй
Мүнгэн шэжэр
Ахамнай.

2. Хада хабсагай һэтэлһэн
Харьялан салгидан урдаһан,
Хүүюур шэдитэ аршаантай
Хаба хүсэтэ
Ахамнай.

5. Саяан уулын хормойдо
Сахюур салир үндэрнүүд,
Сэнхир тунгалаг агаартай
Сэлгээ сарюун Ахамнай.
4. Арюун нангин шүтөөнэй
Арбан гурбан сахюусатай,
Абай Гэсэрэй зүргэтэй,
Ашата һайхан Ахамнай.

ХАЛУУН АРШААНТА

(курорт Горячинск)

1. Абыас хүсэтэ булаг
аршаанһаа,
Арьялан урдаһан шэди
хүсэһөө
Амитан зоной үбшэн
бууража,
Амаран, эдэгэн, нютагаа
бусана.

Дабталга:

Халуун Аршаанта – суута
аршаан,
Хамаг зоной домог аршаан,
Халуун эршэтэй шэдитэ
аршаан,
Харьялан сорьёлһон
эрдэни аршаан.

2. Буурал Байгалай
эбэр сооһоо
Бурьялан бусалһан эмэй
хүсэһөө
Бүгэдэ зоной үбшэн
бууража,
Баяртай нютагаа эдэгэн
бусана.

Дабталга:

3. Алдарта Байгалай эрье
дээрэлһээ
Аргата шабарай ульһа
хүсэһөө
Улад зоной үбшэн бууража,
Урматай нютагаа эдэгэн
бусана.

Дабталга:

Доргошо галзууд
Ородой Дамба.
Ага.

"ЗАОЧНИК"

Совет үеын сатирын булан

Зарим нүхэд вузуудта заочноор нурадаг нэрэтэй аад, урагшаа дабшахые оройдоошые оролдоногүй. Жэшээлхэдэ, Улаан-Удын буряад дунда хургуулийн директор нүхэр Н.Д.Дабжаев 1948 онһоо хойшо, Байгал-Хударын аймагай Корсаково тосхондохи хургуулийн багша нүхэр Е.П.Башреева 1946 онһоо хойшо, Буянтын аймагай Троицка хургуулийн багша нүхэр А.Г.Позняков 1948 онһоо хойшо Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ педагогическа институтда заочноор нэгэл лэ курснуудтаа "нуража" байдаг. Иимэрхүү "заочнигуудые" тоолохо болоо хаа олон...

"нураһан – далай
"нураагүй – балай" –
Иимэ гуримаар,
Эрилтын ёһоор
Харюусалгата нүхэр,
Хүтэлбэрилэгшэ,
Эрдэмые шудалагша.
Арбаад жэлдэ
Заочнодо

Студент гэһэн
Нэрэтэй,
солотой!
Арбаад жэлдэ
Томо ВУЗ-да
нурана гэһэн
тоотой!

Ким ИЛЬИН.

ОЙ СОО БОЛОҢОН УШАР

Зарим нэгэ хүдэлмэрилэгшэд командировкодо гараһан шалтаг баряад, агнадаг байна.

Хашалгүй нуугааша
Хэн юун гэшээбши?!
Хэлэ гэнэм!! Үтэр-р-р!!!

Түхэрээхэн тамгатай
Үнэмшээлгэм энэл даа!...
Рюмкэтэйһээ хүртыт-т даа...

В.ВЕДЕРНИКОВЭЙ зураг.

(ТАСС-ай фотохронико),
Ш.НИМБУЕВАЙ шүлэг.

БААБГАЙ:

-Ажалай саг соо
Амараа хаража,
Агнажа ябааша,
Хахадые "даража",
Колбаса хазажа,

"АНГУУША"

- Я-я-яаралтай хэрэгээр
Ябаһан хүнби...
Яатараа ехээр
Сошобо гэшээби!
Түрүүлэгшын гартай,

АРХИНША

- Би хадаа токарь гэшээб,
Би долоодохи
разрядтайб, -
Үбсүүгээ шаана нүхэр
Тыкшеев, -
Үбшэншые бэшэб,
бүлэтэйб,
мүнгэтэйб!
Зугаалаа хүршэ,
зүүгаады бария -
хүндэлхэб!
Мүнөөдэр салингаа
абааб - мянгые...
Мяхан ногтуу
Мүнөөхи токарьнай,
Мүлхин ерэбэ гэртээ

Үдэшэлэн.
- Аба, абахамни,
Абаба гуш конфетэ?
Хоёртойхон
басаганиинь
энхэрбэ тэрээндэ.
Абань абяагүй,
хурхирна.
Толгойнь
туулгандал хүндэ,
Үглөөгүүр тэнтэрүү
Үг-маг гэнхэй,
Хүдэлмэридөө ошобо
хожомдонхой.

Ким ИЛЬИН.

***
Зарим колхозуудта бригадир-нуудай, правленийн гэшүүдэй ба бусадай һамгад колхозой ништын хүдэлмэридэ хабааданагүй.

Үргээ эдэнэр бүлюудэн,
Үдэр сагаа дууһана.
Хобой нооһо нубажа.
Хоохон ээрсэг эрыюулнэ.

Хамтын ажал гэхэдэ,
Хажуу тээшээ харана.
Олон шалтаг дурдажа,
"Ошохогүйгөө" мэдүүлнэ.

И.СЕМЁНОВОЙ зураг.
(ТАСС-ай фотохронико).
Ш.НИМБУЕВАЙ шүлэг.

ХОЁР ХАРГЫН БЭЛШЭР ДЭЭРЭ

"НАРХЯАГ"

Зарим нэгэн хүнүүд арадтаа тунһатай ажал хэхын орондо хара амыа хаража, хүнгэн олзо бэдэрдэг байна.
- Наймаагаа гүйлгэхэдэ, таарамжатай газар эгээ эндэ хаш даа!

Ю.ФЁДОРОВОЙ зураг.
(ТАСС-ай фотохронико).

Хүндэтэ редакци!
«Горхо үзэнгүй, гуталаа
бү тайла» гэһэн арадай
хэсүн хургаалые зарим
хүнүүд хэрэгсээнгүй, холо
холо алхажа ябаһаар ша-
барта унашадаг байна.
Энээниие гэршэлһэн нэгэ
бодото жэшээ харуулхые
хүсэнэбди.

сэдэг болошоо.
Энээниие «горхо үзэнгүй,
гуталаа тайлаһан» дээр-
рэ дурсагдаһан колхозой
түрүүлэгшэ нүхэр Оши-
ров сомоной Советэй до-
торой татабариин гэхэ гү,
али ондоогоор хэлэхэдэ,
зонһоо суглуулагдаһан 1370
түхэригөөр абхуулжа табию-
лаа юм. Энэ репродукторые
дуугаргахын тулада электрын
олон ватт хүсэн хэрэгтэй.
Теэд тэрэ шадарай гурбан
колхозые, тэдээнэй тоодо
Карл Марксын нэрэмжэтэ
колхозые, мүн Эгэтын МТС-
ые хангажа байдаг хэлхээ
холбооной контородо ха-
баатай радиоузел тэрэниие
дуугаргаха хүсөөр дутамаг
байшоо!

Яруунын аймагай Эгэтын сомоной Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз яһалахан гоё, ехэ, шэнэ клубтай юм. Тэрэ клубай шанха орой дээрэ сагаан мүнгэн шүхэрэй түхэлтэй, ехэ гэгшын репродуктор үнинһөө хойшо дархайжа байдаг. Теэд тэрэмнай тодхогдоһон саһаа хойшо оройдоо дуугараагүй. Юундэ? Али эбдэрхэй юм гү? Угы! Эбдэрхэй бэшэ! Яһала бүтэн, «зүүнһээ гараһаар» шэнэ юм.

Зай, иигээд байхада, репродукторай яахадаа дуугардаггүй байһаниие, нүхэр Ошировай «яараад даараһаниинь» эли болобо бээ?

Дуугархыень олон нара хүлээжэ сүхэрһэн колхозни-
гууд тэрэниие «нархяаг»,
«клуб дээрэхи нархяаг» гэл-

Ш. САМБУЕВ.

ҮГӨӨШЭН, ЭДИЛГЭШЭН БА "ЭЛЬБЭЭШЭН"

Зөөри зөөшэ хүндэ ухаа нэмээдэггүй. Харин хомхой хобдог хаа, һүүлшынгээ ухаае гэжээрхидэг шүү. Тээсгэн республикын Нютагай промышленноостийн министрствын бухгалтер-ревизор Боков гэдэг Кабанскын аймпромкомбинат албан хэрэгээр ошоо юм.

Теэд тэндэ финансова журам эбдэдэг, гүрэнэй зөөри үридэг хүнүүдэй гэмтэ хэрэг элирүүлхэ гэһэн аад, тэдэ хүнүүдэй 300 түхэриг, нэгэ машина түлээтэйгээр нарбайжархихадань, Боковой хомхой сэдхэлһын Боковойн-гоо ревизор нюдые шара нэеыгээр хушажархилбал даа. «Шэб харанхы болошоһон» ревизор шарбуунсануудые

халаһандаа хадагалжархёод, «Улаан-Үдэм дуулимхан, үйлсээрээ матарна» гээд лэ бусажа ерээ юм.

Зүгөөр «өөрөө муу аад, хүнһөө һайниие бү хүлээ» гэдэг. Тиймэһээ Боков ревизорой дүүрэн түлээтэй машина соо һуунхай, Улаан-Үдээ хүрэхэтэйнь сасуу «булхайнь бус» гээд, бултандаа элиршээбэ. Аргаа барагдаһан Боков

«гэмтэ хүн гэндэгэндэг, даарига морин дарагандаг» гэгшэ гээд, ахай даргын «хулдэнь унажа», хүлисэл үршөөл гуйгаа юм.

Тэрэ даргань аха ханаха ревизоройн-гоо «гартга гайтан, хургандаа хобдог-той» болошоод байхыень харахадаа, уян зүрхээ хайлуулан, уурлажашые ехээр шадабагүй. Ута буржарга үһыень уруу өөдэнь эльбээбэ. Гэмшэлтэй маяг үзүүлэн, гэдэргээ налайн эһнээлбэ...

«Хургандаа хобдогтой ревизортоо ямар хэмжээ абабат?» гэжэ хүн зоной асуухада:

- Шанга һануулга хэгдээ, шарбуун-сануудынь бусаагдаа, - гээд, эльбээшэ дарга амаа аршан һууба.

- Теэд РСФСР-эй уголовно кодекс-сын 117, 118 статьянууд юунэй түлөө бэшэгдэһэн юм ааб? - гэжэ эльбээшэ даргаһаа асууя. Манай ханахада, үгөөшэн эдилгэшэн хоёр «нюурайн-гаа үһэ, нооһо абхуулжа», эшэһэндээ улайха, сайха болоно. Мүн эльбээ-шэншые эрхиигээ халаха ёһотой бшуу.

М. ОЛЗЫН,
Б. БАДАРАЕВ.

Россин үндэһэн арадуудай уран зохёол

Алитет НЕМТУШКИН

ДООДО ЗАМБИДА ОРОХО ЗАМ

(Үргэлжлэл. Эхинийн урдахи дугаарнуудта).

Үглөөдэрын сэб сэбэрхэн, хубсаһа хунарын аршаатай, элюурдээтэй, үсгэлдэр оройдоо шабар соо мүлхөөгүй юумэдэл Вася харагдаха. Эндэл ёһотой тэрээнэй талааниин болоо. Ондон намгатай хаа, үни галабта али нэгэн хашаанай хажууда үхэжэ хосорхо хэн.

Эрнын хайшан гэжэ һогтуухан үбгэнөө заһаралтын харгы руу оруулха гһэнье нютасаархид мүнөөшье болотор ханадаг. Теэд энэ һайн үүсхэл хэрэгын өөртэнэ лэ уршаг татаа. Үдын эдээнэй һүүлдэ ажалдаа ошоходоо, Эрна энэмни унтажа тэлэрэг, һогтуу галзуугаар тосхон соогуур урагша хойшоо бү ябуулга гэжэ ханаад, үбгэнөө газаһаань суургалжархёо. Теэд энээнһэнь энеэдэ нааданһаа ондоо ямаршье үрэ дүн гараагүй. һүүлдэ Эрнэдэ энээнһэнгээ архидалгатай нэгэ ондоо арга олохо тэмсэ, энэшни номгон, шууяагүй хүн ха юм гэжэ һэм.

Үдэшлэн урма зориггоо хухаршаһан Эрна нэгэ эбдэрхэй рамадаа аһалдажа, нэгэ гэшхэгдэшһэн грядкануудаа хараад, аалиханаар үгэлэн уйлаганажа байгаа хэн.

- Байза даа, гэртээ ерэхш даа, шорногор хоншоорыш таһара удара маажжа хаяхаб!..

Оройхоно болоһон хойно Вася мүлхихэ тооной юумэн арай шамай гэжэ гэртээ ерээд, урданайхяараа мэтэ хүндэрхэн, мунхагаа харуулжа эхилбэ. Зүгөөр Эрна шабар шаара болотороо һогтожо һульпишаһан үбгэнөө бажуун абажа, оёор дээрэ унагаагаад, ульти-зада ёборжо, альгадажа хаяба. Энээнэй һүүлээр Василий хэдэн үдэр улад соо харагдабагүй, ханяада хүрэхөө ханаа гэлсээд дүүрээ. Дахин амандаа балгашье архи хэхгүйб гэжэ һамгандаа үгээ үгөө ха юм.

Теэд архиншын үгэ үгэ бэшэ гэлсэдэгэй ёһоор бэшэ архи уухагүйб гэһэн тангаригын хилбаршаг лэ байшаба. Бүхы юумэн мартагдаад, тэрэ дахин шүүд лэ голтойхон юумэн баһал мүлхихөөр гэртээ ерэбэ. Энэшье удаа Эрна голдонь хүртээр мяхалба.

Василий үбшэлһэнэй саарһатай болоод, гэртээ һууртаа, иимэ бодолгодо абтаба: үгы, юрэдөө, иигээд шийд лэ алуулжа, наншуулжа байха хүн гүб? Үшөө хажуугаарнь нүхэдэнь ородуудай галда тоһо нэмэбэ гэлсэдгээр, нэгэ иимэ шүлэгхэн зохёогоод тараажархыба:

**Шулгархайшьегүй, эб элүүр
Горбуновтой нэгэтэ ушарбаб.
Шулгархайшьегүй, эб элүүр?
Горбунов бэшэл тиигээ хаа!**

Энэш иихэдээ юумэн бүтэхээ болибо, нэгэ юумэ хээгүйдэ болёо гэжэ Вася шийдэбэ. Нэгэтэ үдэш оройхоно болоһон хойно шал һогтуу юм шэнги гэртээ оробо. һамганин мэтэр лэ үһэндэнэ зууралдаад, урдынхи мэтэ үнөөхил хүмүүжүүлгээ эхилхэ гэбэ. Теэд юуншье бүтэбэгүй. Вася һамганайнгаа далайн һарбалзаһан гар саб шүүрэн бажуужа абаад: "Наана, фрау мадам!" - гээд өөрынэ нэгэ удаа һайн гэгшэ нюдаржархыба.

Хай, үбгэнэйнь энэ буһалгаан өөрын нүлөөтэй байжа болоо. Тиигэһээр Эрна үбгэнэйнгөө хашартай болоһон таһалгаряагүй архидалгатай эбсээ. Хайшан гэхэбши даа, иимээр лэ түрэшһэн юумэнэй тудалдаһан хойно. Ямар хэмэршье хаа, хүнэй дайраагүйдэ, номгохон хүн. Хажуугаарнь гурбан басагад өөдөө боложо ябана. Тэдэндэш хайшашье болог эсэгэ хэрэгтэй. Басагадыншье тэрэндэш дуратай.

Һүүлдэ Агатаһаа Толя Вотулу ерэжэ, арадай театрай гоёон шэмэглэгшээр томилогдоо, харин Василий энэ үедэ РДК-

гай хүдэлмэрилэгшэ байгаа. Тэдэ хоёрой мастерскойшье нэгэ таһалга соо хэн. Тиигэжэл тэдэ хоёр хэлэ амаа ойлголсожо татаашье хаа, таһаршагүй нүхэд болобо. Нэгэниин хайшааб – нүгөөдэнэ тиишэнь лэ ябалдаха. Василий госхогор үндэр аад, данхагар, томоотой хүнэй ямаршье шанар шэнжгүй. Васил хаддаа Вася, харин Толя - тэрэндэ орходоо тад ондоо. Наһтаршаг ахир бээтэй, негр шэнги хаб хара, хатуу шэрүүншье хаа, долгитоһон һайхан үһэтэй. "Ошожо ошожо шамда иимэ зөөри хүртөө, - гэжэ эхэнэрнүүд тэрэндэ атаархан хэлэдэг. - Манда үгэлсэхэ байгааш. һамнажашье зоболто тухашаралгүй, шиньоншье худалдажа абалтагүй".

Толя эндэхил нютагай, интернадта хүмүүжүүлэгдэ. Нэгэ класса дабхарладаг, үнгэрхэдөө, гурбаншье жэл һуудаг хэн. Гэбэшье элдэб юумэ зураха угаа дуратай байгаа. Тиимэһээл багшанарын татажа, үргэжэ байжа, долоон жэлэй һургуули дүүргүүлээд, киномеханигудай курсада һурахыень эльгээгээ. Факториин ажабайдалда кино гэшэ һаял дэлгэржэ, киномеханигай мэргэжэл хүндэтгэдэ тоологдодог болоод байгаа.

Толя хэдэн жэлэй туршада киномеханигаар хүдэлжэ, оротоной болон ангуушадай бригадануудаар кино харуулаа. Наһаа хүсэжэ, хүсэд эрэ хүн болоо, ой тайгадаа, оронуудтаа дадаа. һургуулида болон курсада һуража байхад, түрэл арадайнгаа нүүдэл ажабайдал мартаһан шахуу байгаа.

Өөрөөшье ойлгоогүй байхадань, хүлээгдэһгүй шииноор һамга абахашье асуудалын һинидхэгдэшоо. Окружной медучилищи дүүргэһэн Маша Еддогир гэжэ басаган Улаан гэртэ эльгээгдэжэ, хоюулан хамта бригадануудаар ябада болоо. Газаршаниешье тэдэндэ үгөөгүй: тайга мэдэхгүй ерүүл ородууд бэшэ – төөрихгүй. Ажалаараа ябажа байхадань, түүдэгэй дэргэдэ салан дээрэшье хонохо ушарнууд али олон тохёолдоо. Дулаан гэрнүүд соо байжа дадаһан Маша шийд даарадаг хэн. Тэрэ наран шэнги түхэрээн аад, сэбэрхэн зохид шарайтай басаган. Тиимэһээ Толя дуратайгаар өөрынгөө шэнхэн дулаахан унталгын мэшээг үгөөд, хуушаржа муудашаһан, халсаржа соороһон һангай мэшээг соо унтадаг байгаа. Нэгэтэ харгыдаа хоноходонь, хэмһээ үлүү шанга хүйтэн һүни тудалдажа, тэдэ хоёр хоюулаа нэгэ унталга соо нойрсоо. Тиигэжэл шэнэ бүлэ бии болошоо.

Залуу бүлэдэ Улаан гэртэһин нэгэ таһалгада байра үгөө, зүгөөр тэдэндэ аза жаргал даншье богони байшоо. Табляд градус хүйтэндэ ажалаараа урагша хойшоо ябалган, саһан дээрэ хонолгон Машада һайн нүлөө үзүүлээгүй. Үшөө үхибүүн ябаханаань хүсэд эдэгээгүй уушханай ханяадан үбшэниин унтажа байһанаа һэриһэндэл, дахин һэдэржэ, залуу эхэнэр хараһаар байтар, саһанай хайлаһандал Анатолие дүрбэтэйхэн Огдо (ородоороо Дуся) басагайгаа орхижо, оршолонто юртэмсэһөө халин ошоо.

Гашуудалта сагай ерэтэр, Толя Улаан гэр даагшаар хүдэлжэ, хамаг сүлөөтэй сагаа өөрынгөө багаһаа дуратай зууралгадаа, элдэб амитадай, шубуудай, оронуудай бэе дүрсэ хэлгэдэ зориулжа байгаа. Угаа уран шадабаритай гартай, анхаралтай хурса нюдэтэй хүн байһанаа оло удаа гэршэлээ. Ямаршье хүн һалхинда унаһан модоной үндэһэнүүдые, түгсэгүүдые, арбагар дүрбэгэр гэшүүһэдтэй модонуые анхаржа харадагшьегүй. Толя тиимэ бэшэ. Тэрэ тиимэ юумэнүүдэй хажуугаар миин гараад ябашадаггүй, харин суглуулжа абадаг. һүүлдэ тэдэнэ

элижэ ябаһан бүргэдүүд, сахалинууд, гүйлдэжэ ябаһан оронууд, нохойнууд болошоод харагдаха.

Васитай танилсаһанһаа хойшо Толя

линогравюра түхэлэй зурагаар дашууран һонирхошоо. Тэдэнэ тусгаар онсо шэнжэтэй болодог. Музейдэ үлгөөтэй "Агнуурида бэлдэлгэ", "Намар" гэжэ гравюрануудын оротоной нүүдэл ажаһуудал тон байһан соонь харуулдаг. Оронууды эмээллэжэ, түрсүүгүүд соо тайгада хэрэгтэй хүнэнэ хоол, хубсаһа эблүүлэн хэжэ тухашаржа байһан эхэнэрнүүд, нүсэгэн модод, чумай хажууда таяг тулаад зогсоһон бүхэтэр үбгэн тэрэ ёһоороо зураатай. Үбгэнэй дүрэ иигээд лэ хуу юумэн дүүрээ, тайга соогуурхи зүргэ харгыгаар һэмээхэн маряһаар гэшхэлхэшье болигдоо, энэ намар минии бэшэ гэжэ хэлэжэ байһандал...

Зурагуудын өөрын һанал бодолтой, гэбэшье юуншьеб даа дутуул шэнги, юрэл авторы үүсхэл шадабари гэжэ мэдэрэгдэнэ. Ямар нэгэн шууд хүдэлсэгүй, нэгэ доргоо зогсоһон шэнги. "Эдэндэнэ уран һайханай эрдэм мэдэсэ, уран дээдэ мэргэжэл дутанал гэшэ, - гэжэ зурагуудайнь үзэсхэлэн хаража байһан Пронька һанана. - Тиигээ хаа ямарханшье уран зураашаниие бэһэдэ хабшуулха хэн".

Кинотеатрай зураашад балай ехэ ажалшье үгы хэбэртэй. Нэгэ-хоёр сонсхол һали-буляар бэшэжэрхёод лэ, гуяа альгадажа ябахар лэ даа. Бурханай харалтаар тосхон соо һүүлшын жэлнүүдтэ барилга ехээр хэгдэжэ, шэнэ конторонууд бии болоо. Тэдэндэш бултандань гаршагтай хабтагай, эли тодо идхалгын уряа бэшэгүүд хэрэгтэй, али бүхы албанайнь газар болохо конторыень гоёон шэмэглэхэ ажал гарадаг. Зарим үедөө юумэнэй досоо ба гезаа тала гоёон шэмэглэгшэ зураашад хүртэхэ олдохоо болишодог муутай. Тиихэдэ тэдэш айхабтар мэдээжэ, шухаг хүнүүд болошоод, ноёд һайдууд гар гара барисалдан золгодог, гомодхоонгүй яһалахан түлбэришье барюулжархыдаг агша. Үлүү хүнгэн мүнгэхэнэй эдэ нүхэдтэш бии болоходо, мэдээжэл гүб даа - сэнгэлгэ, зугаа эхилээ. Булта юумэн хүл хөөрсэг болошохо. Мастерской соо толгойгоо заһахабди гэжэ мэдээд, соёл искусствын талаар анда нүхэд хүл гэшхэхэ газаргүй болотор сугларшадаг - агитбригадын "агуухэ артистнар", эвенк дуунууды гүйсэдхэдэ Афанасий Громов, Валерий Богото, баянист Рашид Кербаев, тухай һургуулигүй композитор Борис Пустов - округой культурын үзүүр хүнүүдэй дээжэ. Тэдээнгүйгөөр нэгэшье концерт үнгэрдэггүй. Хэрбээ зураашадай халаһануудай хогоосон хаа, искусствуда дуратай баяниен найдангайор хүлээдэг. Бэлиг абьяаста дуратай хүнүүдэй хэншье хаань, хармааниин хоһолоод табидаг. Иимэ "һаалга" согтой хүхюунээр, шог зугаа ехэтэйгээр хэгдэжэ, абарагшан артистнартай духаряа мургэлдүүлэн уухаяа хүндэтэй дээрэ тоолодог. Гэхэ зуура артистнаршье архи ууха мүнгэ хэн нэгэнһээ гуйраншалхадда, хирэ болоод лэ "соорхой" ябадаг хармаануудтайгаа эбсэһэн мэтэ өһөд хоорондоо иигэжэ дуугаралдадаг: "Манда мүнгэ түлэһэн хэбэр үзүүлнэ, бидэ тухарааа хүдэлжэ байһан мэтэ болонобди!" Гэхэ зуура өһөдэһингөө хэрэг, ажал хүдэлмэри һайн мэдэнэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Ёһотой мэргэжэлтэ концерт үзөөгүй нютагай харагшадта эдэш дээдэ гарай артистнар байна даа!

Дуундаа халаад байһан ганса Афанасий Громов юун гээшэб! Нэгэтэ оротоной бригадануудаар ябажа байхадда, шэмээшгүүдэй тосхондо хүрэхыень олон хүнүүд ханадаг. Барбагар ехэ һалхнуудтай томоотой үбгэд тэрээнэй шог хошон зугаанууды шагнажа, нүдэнһөө уһа гаратар энээлдээ, харин гоё һайханаар дуулахадань, бархиралдан алдажа байжа, гайхалаа баража ядан дабтажа һуугаа: "Харыш, харыш, үгэнэ даа, аа? Манай ородуудшье иимээр дуулажа шадахагүй! Үгы-

ээ, юун балтаһаа шадаха юм. Хаанашье хүрэхэгүй!..".

Хара шортоо Афанаас хээээб даа филармонидо хүдэлөөгүй ааб даа! Хүйхэрнүүдэймнай түлэг ехэ архидалга үнгэрһэн зун болоо юм. Оо! Хэды һайхан дурсалганууд үлөөб? Саһата үбэл болодшые байхада, энээн тухай хэды гэшэ һанан һанан хөөрөлдөөб? Заха үзүүртэнэ гарахаар бэшэ. Үбэштэйнер, иимэ гоё юумэ хээээ заяанда ханахаа яагааб! Түрэл нютагань, түргэн уршалта уһан дээрэ, тайга соо одоол намжархан даа. Тэнэгүүд зун болохолоор лэ, хаана холо газар дайдын саанахи урда зүг уруу юугээ бэдэржэ дүүлилдэдэг хэм? Харин һүүлдэнэ янза бүрийн ушаралнуудтайгаар арай шамай гэжэ гэртээ ерэдэг байгаа. Танилшье болог, танил бэшэшье болог, урдаал хараһан хүнүүдһээ худал үнэнөөр харгын мүнгэ һаймһаран займадажа зобохош. һайн юумэниин гэхэдэ, оршолонто юртэмсэ сагахан һайн ханаатай хүнүүдээр үгыршөөгүй. Тиимэ зон хаа-яагүй үшөөл бии байһаар. Энээнһээ һанан заяанда бусаажа абахаргүйб гэжэ мэдэжэ байбашье, шарай алдаһан баармадта мүнгэ эрихэдэнэ, бага сагааршье хаань, үгэжэрхидэг һайтай.

Бүхы юумэн тушаан боложо, гэнтэ эхилээ гэхэдэ, алдуугүй. Соёлой таһаг урданайхитайгаал адли тэдэниие бултэнь һүрэгөөрнь албадалгаһан дуранай амаралтада гаргажархёо хэн: "Зун, булта мэдэжэ байнат, уран һайханай концертнүүдтэй носолдохо заб олдохогүй. Намар болотор амарагты, сэнгэгты". Энэ удаа Афанаасай ухаатай толгойдо юрэ бусын бодол түрөөд, тэрэниинэнь нүхэдэнь шууяатайгаар дэмжээ. Тэрэ хэлээ: "Нүхэд аа, бидэ юунэишье болоо хаа, хамаг мүнгөө ойрохон зуура һалхинда миин лэ үрээд хаяхабди. Булта эблэжэ, хэды-яды солхообоо хамтаруулжа суглуулаад, "Вихрь" мотоор абаялши даа. Казанка онгосо миинтээр рыбнадзорһоо гү, али хэн нэгэнэй буларлан хурагдаһан юумэ милициһээ эрижэ абаад, ёһотой онгосын эзэд болоходомай яаха юм? Тиихэдээл одоо хэнэишье урда доро уһан дохиоо болижо, заһаһалхаа ошохоон гү, амархаа хүдөө гарахаш гү - ябыш!"

Мэтэр райсоведтэ ошожо, хэрэгтэй саарһаа тамга таряатайгаарнь яаралтайгаар хүүлэжэ абабад. Хэлсээгээ эбдэжэрхюужбди гэжэ айгаа ха юм. Баазада ошожо, мотоороо худалдажа абабад. Энэл үдэрһөө һамга үхибүүгүй хүгжэмшэд Борька Пустов Рашид Кербаев хоёр томо онгосо соогоо байраар зөөжэ оробо. һүүлдэнэ Афанаасье эдэнтэйгээ ниилэбэ. һүни даарахаб гэжэ бодоһон хүйхэр гэртэһэн хүбэнтэй хуушан хүнжэл абаад ерээ.

(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

Баяр ГОМБОЕВ

МОНГОЛЫН №1 БАЯН, ДЭЛХИЙН ТЭРБУМТАН, "ХҮЧТЭЙ БАЙ" ГЭЖ ХЭЛЭХ ДУРТАЙ Ж.ОДЖАРГАЛЫН ФОТО ТҮҮХ

2013 оны 3 сарын 26 «MCS» гэх том компаниар овоглосон Монголын хамгийн баян эрхмийн нэрийг хүн бүр мэднэ. Гэсэн ч хэрхэн энэ амжилтанд хүрсэн, ямар зан чанартай хүн бэ гэдэг нь үргэлж шинэ үеийнхний сонирхлыг татаж ирсэн. Гадны ихэнхи тэрбумтнуудын амьдрал олон нийтийн өмнө ил байдаг бол Ж.Оджаргалын түүх харьцангуй нууцлаг байдаг. Монголын хамгийн баян эрхмийн фото түүхийг сонирхоно уу.

ИХЭР

БАЯНХОНГОР аймгийн жирийн нэгэн сэхээтэн гэр бүлд төрсөн Од, Оджаргал гэх ихэрлэсэн нэртэй хүүхдүүдийг ирээдүйд Монголын хамгийн том компанийг удирдана гэж хэн төсөөлөх билээ. Таван хүүхэдтэй айлын тэрсэн өссөн жаалууд.

ЭМЧИЙН УДАМ

ТҮҮНИЙ аав Жамбалжамц нь Баянхонгор аймгийн Баянбулаг сумын уугуул. Ээж Бадамжав нь Дундговь аймгийн Дэлгэрцогт суманд төржээ. Аав, ээж хоёр нь эмч мэргэжилтэй байсан ч хүү нь өвлөж авсангүй. Тэд хүүхдүүдээ балчир байхад тэнгэрт хальсан тул эмээ дээрээ өсчээ.

ХҮҮХДҮҮД

ТҮҮНЭЭС сэтгүүлч «Та баян хүн мөн үү?» гэж асуухад «Би гурван хүүхэдтэй, өнөр өтгөн хамт олонтой баян хүн» гэж хариулсан байдаг. Ж.Оджаргалынх гэдэг айл нэг охин, хоёр хүүтэй. Саяхан том охин нь дуучин Б.Хонгортой хуримаа хийх гэж байна гэсэн шуугиан дэгдсэн нь эндүүрэл байсан юм.

НҮҮДЭЛ

ТҮҮНИЙГ дөнгөж дөрөвхөн настай байхад нь амьдралын эрхээр гэрийнхэн нь Улаанбаатар руу нүүж, Ж.Оджаргал нийслэлийн 33-р сургуульд сурах болсон байна.

БАНЗАН ГИТАРТАЙ ОЮУТАН

Ж.ОДЖАРГАЛ дунд сургуулиа төгсөөд Киев хотын политехникийн дээд сургуулийг 1989 онд төгсөөд Төвийн эрчим хүчний системд автоматикийн инженерээр ажлын гараагаа эхэлжээ. 1991 онд Эгийн голын усан цахилгаан станцад эрчим хүчний инженерээр ажилд орсноор Швейцарын Цюрих хотноо «Электроват» компанид 3 сар ажилласан байна. Энэ үед түүнд ирээдүйд эрхлэх бизнесийнх нь санаа төржээ. Анхны бизнес нь зөвлөх үйлчилгээ байсан гэдэг.

VIP

ТҮҮНТЭЙ зургаа авахуулсан хүн бүр насан туршдаа нандигнан хадгалж явах нь гарцаагүй. Тэр бол Монголын VIP. 2011 онд «HERO» сэтгүүлийн редакциас гаргасан жагсаалтанд түүнийг Монголын хамгийн баян хүн бөгөөд 2,3 тэрбум ам.долларын хөрөнгөтэй гэж бичсэн байдаг.

«УЛС ТӨР ҮҮ?»

УИХ-ын сонгууль болгоны өмнө сэтгүүлчид түүнээс «Та сонгуульд өрсөлдөх үү?» гэж асуудаг. Харин тэрбээр «Би улс төрд ороод юу хийх билээ» гэж хариулсаар ирсэн. Нэг нутаг усны Х.Баттулга сайдтай «дайтж» байдаг түүнийг улс төрд ороод ирээсэй гэсэн хүлээлт байдаг нь нууц биш.

«ОД»-УУД

ААВЫНХАА өвөр дээр зэрэгцээд сууж байсан хөвгүүд өдгөө бизнесийн замд гар нийлж байна. «MCS» компаний логог лд хэлбэртэй болгож өөрчилсөн ах Ж.Од нь бизнесийнх нь хамгийн сайн түнш.

КИЕВЭЭС ОЛСОН ЭХНЭР

Ж.ОДЖАРГАЛ эхнэр Д.Батмөнхтэйгээ Киевд сурч байхдаа танилцсан. Тэр үеийн залуусын адил гитар тоглож, дуу дуулж өгсөөр «авч суусан» гэнэ. Энэ үедээ бас бусдын адил ганзагын наймаачин байжээ.

БАС Л ЗАХИРАЛ

ӨДГӨӨ түүний эхнэр өөрийн гэсэн бизнесээ нөхрийнхөө жишгээр амжилттай авч явна. Тэрбээр баячуудын хүүхдүүд сурдаг гэгддэг «Орчлон» сургуулийн захирал.

ЗӨВЛӨГӨӨ

ТВИТТЕР хуудасд нэгдээд удаагүй байгаа тэрбээр аль хэдийн 5 300 дагагчтай болжээ. Анх твиттерт нэгдээд бичсэн үг нь «Сэтгэл байвал сэрээгээр ч газар хагалж, зүтгэл байвал зүүгээр ч худаг ухаж бо».

АЧТАН

КАРТЫН барааны хэцүү үед таван өнчин хүүхдийг өсгөсөн буянтай буурал.

ХАКҮХО МАРГААШ ЭХ ОРОНДОО ИРНЭ

ИХ АВАРГА ХАКҮХО энэ сарын 28-нд Японы Ерөнхий сайд Шинзо Абэд бараалхлаа. Ерөнхий сайд Абэ "Өвдөг шороодолгүй есөн удаа түрүүлнэ гэдэг үнэхээр гайхамшигтай амжилт."

Ялангуяа Тайхо, Футабаяма гэсэн домогт аваргуудын амжилтыг эвдэнэ гэдэг хэцүү хэмээн Хакүход баяр хүргэсэн байна. Хакүхо маргааш нутагтаа ирэх бөгөөд Ерөнхий сайд Абэ Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдоржид дамжуулаарай гээд өөрийн гарын хээтэй дүрсгалын зүйлс өгчээ.

Улаанбаатар хотыг хөгжүүлэх Ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу нийслэлд "Ажилчны" нэртэй томоохон гүүрэн гарц барихаар урьдчилсан судалгаа хийжээ.

НАРНЫ ГҮҮРЭЭС ГУРАВ ДАХИН УРТ ГҮҮР БАРИНА

"ЖАИКА" олон улсын байгууллагын судалгааны баг уг гүүрэн гарцыг нарны замын баруун хэсгээс үйлдвэрийн гудамж буюу "Гермес" төвөөр дайран "Гурвалжингийн гүүр" хүртэл тавихаар техник эдийн засгийн үзүүлэлтийг нь гаргасан байна. Гүүрийн урт 828 метр байх бол туслах замын байгууламжтайгаа нийлээд 2265 метр урт гарцыг энэ хэсэгт байгуулах зураг гарчээ. Энэ нь нарны гүүрээс гурав дахин урт гэсэн үг юм. Уг гүүрэн гарцыг төмөр бетон хийцээр барихаар төлөвлөсөн бөгөөд нийслэлийн төвийн авто замын ачааллыг 30 хувиар бууруулна хэмээн тооцжээ. Засгийн газраас "Ажилчны" гүүрийн ТЭЗҮ-тэй танилцсаны дараа гүйцэтгэгч, хөрөнгө оруулагчдыг тодруулах юм байна.

Манай сайт танд таалагдаж байвал LIKE хийгээрэй. Танд баярлалаа.

Агуу Илалтын 68 жэлэй ойдо

АБА, ЭЖЫНГЭЭ АШАТА БУЯНГААР...

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайн манай гүрэнэй ажабайдалда, арад зоной ажал хэрэгүүдтэ айхабтар ехэ хубилалтануудые оруулаа нэн. Совет арадые нэгэдүүлхэ, Эхэ орондоо дурлал ба бээе үгэнги, үнэн сэхэ байлгыг тэдэнэртэ хүмүүжүүлхэ, социализмын асари ехэ туйлалтануудые аршалан хамгаалха гэшэ Эсэгын дайнай жэлнүүдтэ Коммунист партиин үзэл сурталай хүдэлмэрийн гол зорилго болодог байгаа.

"Буряад-Монголой үнэн" газетэдэ хүдэлжэ байтараа гү, али дайнай һүүлээр бусажа ерэхэдэе, журналистнуудаар ажаллаһан Намдаг Цыбенев, Галан Данзанов, Цымжит Цыдыпов, Дамба Цыбенев, Цыбан-Доржо Дугаров, Антон Мантаев, Цырен Субанов, Циден Цибудеев, Цырен Очиоров, Мүнхэ Нимаев, Бата Дашиев, Насаг Цыбикдоржиев, Жалсан Дондитов, Даша Лубсанов, Гармажаб Санжиев, Цырендаша Будеев болон бусад фронт мордожо, эрэлхэг зоригтойгоор дайралдаһан юм. Тус газетын литература хүдэлмэрилэгшэд, оршуулагшад байһан Д-Ц. Дансарунов, Д-Д. Дашиев, П. Доржиев, Б. Дугаров болон Б.Хоршинжабон гэгшэд дайнай талмай дээрэ баатарай үхэлөөр унаһан байгаа. Баатар сэрэгшэдэймнай нэрэнүүд Хэблэлэй байшан соохи Дурасхаалай самбар дээрэ алтан үзэгүүдээр бэшэгдэнхэй.

Эдэнэй олонхинь бүхы наһаараа газетэ, журналда, номой хэблэлдэ хүдэлжэ, мэдээжэ журналистнууд, харин нүгөө зариманиинь эрдэм ухаанай харгыгаар дабшажа, суута эрдэмтэд, уран зохёолшод, поэдүүд, партийна хүдэлмэрилэгшэд боложо, Буряад оронойнгоо нэрэ хүндые, алдар солые дээрэ үргэһэн байха юм. Энэгэртэе орден, медальнуудаа ялдуулаһан баатар сэрэгшэдэйнгэе һайндэрнүүдэй үедэ ажалдаа ерэхэдэнь, баярлахаар, бахархахаар, омогорхохоор байдаг нэн даа. Мүнөө Ярууна нотагһаа гарбалтай баатар сэрэгшэ, хурса гуурһата сурбалжалагша Цыбан-Доржо Дугаров тухай хөөрэхэмни.

Цыбан-Доржо хүбүүхэн 1924 оной модон хүхэ Хулга-

на жэлдэ 33 сэнхир нуурнуудай хизаар, суута мэдэлшэн Молон багшын тоонто гэжэ алдаршаһан Яруунын аймагай Мэгжын-Үбэр нютагта улаалзай Хүбдүүд угай Найданай Дугарай бүлэдэ түрэхэн байгаа. Айлай ганса хүбүүн эрхэ тангилаар үндыгөө һааб даа. Аба, эжынь хүбүүгээ эрдэм хургуулитай болгохые оролдодог нэн. Теэд энэ хүсэлэнгыень бэлүүлгэдэ дайн һаад ушаруулаа. Дунда хургуули дүүргэһэн Цыбан-Доржо Дугаров саашанхи һуралсалаа таһалдуулжа, колхозойнгоо ажалда хам оролсоо нэн ха.

Цыбан-Доржо Найданович сугтаа ажалладаг дүү нүхэдтээе хөөрэлдэхэдөө, хургаалай үгэ хэлэдэг һайхан заншалтай хүн юм нэн. Хүбүүд, уг удамаа һайн мэдэхэ ёһотой юм даа. Би Барга Баатарай одхон хүбүүн Хоридой Мэргэнэй хоёрдохой һамган Шаралдайһаа гараһан улаалзай Хүбдүүд угай хүм даа. Хара бүргэд уряатай, хүхэ тугтай Хүбдүүд обогтон гэшэбди. "Хүбдүүд хүн хүхюутэй, хүнды модон абятай", "Хүбшын модон хүхэрөөшэ, Хүбдүүд хүн хүндэмүүшэ" гэхэн шог үгэнүүд хэр үгһаа хойшо таранхай юм даа гээд ахатамнай эльгэ хатан энеэдэг бэлэй.

Баруун фронт дээрэ шанга байлдаан боложол байгаа. Цыбан-Доржо Дугаров 1942 оной октябрь һарада албанда татагдажа, Улаан-Үдэ шадархи Дивизионнодо 6 һарын курсада һураба. 8-дахи класс дүүргэгшэд "Максим" пулемет, харин дунда хургуулитайшуул, тэрэ тоодо Цыбан-Доржо миномет шу-

далаа нэн ха. 1943 оной январь һарада дулаан хубсаһа абаад, баруулжаа ошохо болоходоо, 18-тай залуу хүбүүд ехэл баярлабад. Энэл оной зун Калинин хотоһоо баруугаар болоһон байлдаанда Ц-Д.Дугаров түрүүшынхиеэ хабаадаба. Танкын урдаһаа буудадаг тусхай буутай ябаа. Гараа ехээр шархатаһан Дугаров 4-5 һара соо госпитальдо аргалуулаһанайнгаа удаа шархатагшадые медсанбадта абаашадаг, дайнай газарһаа гаргадаг хүн болоо нэн.

Үндэр бээтэй, шиираг шамбай хүбүүн минометчик боложо, эрэлхэгээр дайралдаба. 1944 оной сентябрь һарада партийно-политическэ курса гаража, партида абтаһан, батальоний комсорг болоһон байгаа. Латвида дайралдажа ябатараа, хүлөө хүндөөр шархатаба. Эмшэдэй аша туһаар эдэгэжэ, госпитальһоо гараа нэн. Хойшодоо Бигосово станци шадар болоһон шанга байлдаанда, мүн Латвиин Огре хотые сүлөөлхын тула Баруун Двина мүрэниие гаталалгада комсорг "Шэн зоригтой түлөө" медалаар, Улаан Одоной орденээр шагнагдаба. Эндэл тэрэ удаан хүлеэгдэһэн илалтын үдэрие угтаһан байгаа. Энэ дайнда эрэлхэг зоригтойгоор

дайралдаһан, хэдэ дахин хүндөөр шархатаһан сэрэгшэ хэдэн медалаар, Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын дайнай II шатын орденээр шагнагдаһан алдартай. Тиигээшье һаа, аха нүхэрнай бүхы наһан соогоо дохолон һагад ябадаг нэн.

Сэрэгэй газетэдэ бэшэдэг байһан Цыбан-Доржо Найданович Дугаров "Буряад-Монголой үнэн" газетэдэ ажалда орожо, түрүүшээр Яруунын, Хориин аймагуудта өөһэдын корреспондентээр худэлөө нэн. Тиихэдэе Эрхүүгэй партийно-совет дээдэ хургуулида һураба. Удаань "Буряад үнэн" сониндо сурбалжалагшаар, таһагые даагшаар худэлһэн байгаа. Сөведүүдэй хүдэлмэриие, депутатуудай ажал ябуулгые һайжаруулжа талаар уран зохёолшо Доржо Осорович Эрдынеевэй эдэбхи үүсхэлтэйгээр худэлһэнэй һүүлээр Цыбан-Доржо Найданович Дугаров таһагые даагшаар табигдаа нэн. Дайнай ба ажалай ветеранай хүтэлбэри доро уран зохёолшод Цырен-Дондок Хамаев, Гэлэгма Бадмаева, Вера Токтохоева болон бусад энэ таһагта амжалтатай һайнаар ажаллажа, Сөведүүдэй хүдэлмэриие шэнэ шатада гаргалсаһан, депутатуудай ажалай дүй дүршэлые согсолһон, Буряа-

дай АССР-эй шэнэ хуулинуудые баталан абалгада горитой хубитаяа оруулаһан байгаа. Тэрэ олон шабинартай байгаа.

Урдаа табиһан зорилгоёо заабол бээлүүлхын тула Цыбан-Доржо Найданович үсэд нэтэрүү зантай, "Айгаа бол-бү хэ, хээ бол-бү ай!" – гэхэн Чингис Богдо хаанай хургаал заабариие ажал хэрэгэйнгэе уряа болгодог хүн байһан юм.

Дээдэ эрдэмтэй, дүршэл ехэтэй коммунист Ц-Д.Н. Дугаровые 1986 ондо Буряад Республикын Журналистнуудай холбооной харюусалгата секретаряар һунгахадань, тэрэ республикын ба аймагуудай газетэнүүдтэ, залуу журналистнуудта ехэ туһа хүргэдэг байгаа. Олон хүбүүд, басагадые Россиин Журналистнуудай холбоондо абадаг нэн.

Цыбан-Доржо Найданович согтой хүхюун зантай, хошонгууша шог зугаатай, баян сэдхэлтэй, ходоодоо энеэбхилжэ ябадаг хүн бэлэй. Эндэ тэндэ уулзахадаа, "Зай, ахатан, хэр ябанабта даа?" – гэжэ асуухадаш, "Аба, эжынгээ ашата буянгаар һайн лэ ябагдана" гэжэ дорюунаар харюусаха.

Үнэн шударгы ажалыень гүрэн түрэмнай үндэрөөр сэгнэжэ, нүхэр Дугаровые Буряадай АССР-эй Верховно Сөведэй Президиумэй, Россиин Федерациин Журналистнуудай холбооной Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнаһан байгаа. Буряад ороной экономика ба соэлые хүгжөөлгэдэ онсо үүргэ нүлөөтэй байһанайнгаа түлөө Ц-Д.Н.Дугаров «Россиин соёлой габыата хүдэлмэрилэгшэ» гэхэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм.

Цыбан-Доржо, Цырен-Дулма Дугаровтанай эбтэй эетэй бүлэ дүрбэн хүүгэдтэй (хоёр хүбүүн, хоёр басаган) байһан. Тиин Цыбан-Доржо Найданович мүнөө мэндэ ябаа һаа, буряадаараа 90 наһанайнгаа дабаан дээрэ гараад, бажагана энеэжэл һууха һааб даа. Мүнөө үхибүүдын, арбаад аша зээнэрынь аба, эжынгээ дурасхаалые нангинаар сахижа, ашата буяндань хүртэхые хүсэжэ ябанал даа.

Бата-Мүнхэ ЖИГЖИТОВ,
журналист,
Россиин соёлой
габыата
хүдэлмэрилэгшэ.

Журналистнуудай бүхэсоюзна съезд 1977 ондо Кремлийн Георгиевско танхим соо болобо. Зүүн гарһаа – "Зэдын үнэн" газетын редактор А.Б.Будажанов, Буряадай Журналистнуудай холбооной харюусалгата секретарь Ц-Д.Н.Дугаров, «Буряад үнэн» газетын редактор Р.Б.Гармаев.

Буян хэшэгтэй үйлэ хэрэг

ЭГЭТЫН ДАСАНАЙ ЗАНАБАРИЛГАДА ОЛОНИИТЭЭРЭЭ ТУҢАЛАЯ

Майн 12-то Буряадай гүрэнэй филармонидо Эгэтын дасанай барилга - занабарилгада мүнгэ һомололгын концерт үнгэрхэ юм. Үнгэрэгшэ жэлэй намар тэндэ ехэ түймэр боложо, шэрээтын гэр, хэдэн машинануудтай гараж, эдэе зүйлэй байшан г.м. шатаһан юм.

Эгэтын дасан 1826 ондо

бодхоогдоһон, Буряад ороной суутай дасануудай нэгэн болоно. Тэрэ дасанда зандан модоор бүтээгдэһэн Зандан Жуу бурхан бии юм. Энэ үзэсхэлэнтэ бүтээл хадаа Будда Шакьямуниин амида мэндэ байхада бүтээгдэһэн гэжэ хүрөөтэй түүхэтэй, үндэрөөрөө аяр хоёр метрһээ үлүү. Бурханай дүрэ бүтээлдэ мүргэхэ зорилготой дэлхэйн элдэб хизаарнуудһаа хүзэгшэд

олоор ерэдэг юм. Мүнөө дээрээ түймэрэй һүйдтэ ороһон эдэе хоолой гэр байшан баригдаадүй, холо дутын айлашадые, һүзэгшадые, аяншалгашадые хооллуулха аргагүй болоод байна. Түймэрэй һүүлээр мүнгэн сугларһаншье һаа, занабарилга - барилга дүүргэхын, эсэстэнь хүргэхэдэ, мүнгэн дуталдана. Тиимэһээ «Яруунын залуушуул» гэхэн бүлгэм Эгэтын даса-

най ламанартай суг хамта энэ асуудал шиидхэхэ зорилготой. Майн 12-то үнгэрэгдэхэ буян үйлэдэлгын нааданда Буряадай олон суута артистнар хабаадаха, дасанай түүхын гэршэлгэнүүд болон ехэ һонирхолтой, урданай, мүнөө сагайшье фото-зурагууд олоной анхаралда табигдаха юм.

Баира БАЛЬБУРОВА.

ИВАЛГЫН ДАСАНАЙ ЗУРХАЙ

Гарагай 5-да апрелин 4 (хуушанай 24).

Эб найрамдал, зол жаргал асардаг Дашиниматай үдэр.

Бурхадые магтаха, хадаг табиха, худалдаа наймаа эрхилхэ гол шухала, тодо ахамуудые хэхэ, олошо олохо, шийдэмгэй ябуулга хэхэдэ, хайн үдэр.

Бар, Туулай, Могой, Тахяа жэлтэндэ хайн үдэр. Харин Үхэр, Луу, Хонин жэлтэнэй нэргылэмжэтэй ябаха үдэр.

Хүнэй үнэ тайрабал, үбшэн хүрэхэ.
Энэ үдэр Ивалгын дасанда ама хэлэнхээ, муунаа абардаг "Табан Харюулгын" хурал үглөөнэй 9 сагһаа эхилхэ.

Танда урагшатай үдэр болохонь болтогой!

Гарагай 6-да апрелин 5 (хуушанай 25).

Энэ үдэр эхэнэрэй элшэ хүсэн шанга байха. Энэ үдэр һанаһан түсэбүүд, хүсэлнүүд бэлээр бээлүүлэгдэхэ.

Бурханда мүргэхэ, даяанда һууха, далга абаха, субарга, дасан, гэр бариха, тарилгын ажал хэхэ, ехэ түсэбүүдые ажабайдалда нэбтэрүүлхэ, худалдаа наймаа эрхилхэ, суглаануудые үнгэргэхэ, хүндэ ажал, харгын хүдэлмэри ябуулха, аяншалха, үбгээ гээһэн эхэнэртэй ниилэхэдэ, хайн үдэр.

Хонин, Бишэн, Тахяа, Могой жэлтэндэ хайн үдэр. Харин Бар, Туулай жэлтэн болгоомжотой ябаха ёһотой.

Хүнэй үнэ абабал, нюдэн үбдэхэ.
Энэ үдэр Ивалгын дасанда "Юм, Нити, Додигалсанай" хурал үглөөнэй 9 сагта болохо.

Ажал хэрэгтэ шамбайн орогты!

Гарагай 7-до апрелин 6 (хуушанай 26).

Бурханда мүргэхэ, абаран хамгалагшадта далга табиха, баяжалгын, галай ёһо гурим бээлүүлхэ, хайндэр, залуушуулай үдэшэнүүдые, мурьсеөнүүдые эмхидхэхэ, шэнэ хубсаһа, зүүдхэл худалдан абаха, гоёолгын салон ошохо, барилга хэхэ, искусстватай танилсаха, зүүн, баруун зүүгүүд руу аяншалхада, хайн үдэр.

Үхэр, Бар, Туулай жэлтэндэ хайн үдэр. Харин Хулгана, Гахай жэлтэн болгоомжотой ябаха зэргэтэй.

Хүнэй үнэ абабал, зол жаргал, амжалта олгогдохо.

Энэ үдэр Ивалгын дасанда наһа утадхадаг "Цэдогой" хурал үглөөнэй 9 сагһаа эхилхэ.

Ухаатайгаар амархатнай болтогой!

Гарагай 1-дэ апрелин 7 (хуушанай 27).

Шийдэмгэй ажал ябуулга бүтээхэ, сүүдэй шийдхэбэри абаха, дайсдые номгоруулхада, хайн үдэр. Харин гэрлэхэ, баяжалгын ёһо бүтээхэ, харгын хүдэлмэри бээлүүлхэ, хайндэрлэхэ, зэрлиг ан амитадые һургаха, сэрэг ябуулхада, таарамжагүй үдэр.

Луу, Бишэн, Хонин жэлтэндэ хайн үдэр. Харин Гахай, Туулай, Хулгана

жэлтэн бээе нэргылхэ зэргэтэй.
Хүнэй үнэ тайрабал, баяр ерэхэ.

Энэ үдэр Ивалгын дасанда "Алтан гэрлэй" хурал үглөөнэй 9 сагһаа, харин мүнгэ зөөри олгодог "Намсарайн" хурал үглөөнэй 11 сагһаа болохо.

Бүхы юүмэндэ анхаралтай байхатнай болтогой!

Гарагай 2-то апрелин 8 (хуушанай 28).

Мал үүсэлхэдэ хайн үдэр. Газар хахалха, ехэ уһа гаталха, хада уулаар ябаха, аяншалха, хирургическа операцита орохо мэтын хэрэгүүдтэ урагшагүй үдэр.

Нохой, Хулгана жэлтэндэ хайн үдэр. Харин Морин, Хонин жэлдэ түрэнэн хүнүүд болгоомжотой ябаха ёһотой.

Үнэ абабал – шэг шарай сэбэр болохо.

Энэ үдэр Ивалгын дасанда үглөөнэй 9-һөө "һуга намши" хурал эхилхэ.

нэргылэмжэтэй ябагты!

Гарагай 3-да апрелин 9 (хуушанай 29).

Энэ үдэр мал гаргахата, хайн үдэр. Зүгөөр модо отолхо, уһа, газар үйлдэхэ ажал хэхэдэ таарамжагүй, Лусадые хүдэлгэжэ магад. Ямар нэгэ эмнэлгын арга үнгэргэжэ болохогүй, мүн гэрлэхэдэ, нүгшэнэн хүниие хүдөөлүүлхэдэ, аралжаа наймаа эрхилхэдэ харша үдэр. Гахай, Могой, Морин, Хулгана жэлдэ түрэнэн зондо энэ үдэр ехэ урагшатай. Бишэн, Тахяа жэлтэндэ урагшагүйшэг үдэр.

Энэ үдэр үнэ хайшалбал, үбшэндэ дайрагдажа магадгүй.

Ивалгын дасанда энхэ байдал үршөөдэг Буддын номнолой абарагша Сахюусанай "Арбан Хангал" гэхэн хурал үглөөнэй 8 сагта уншагдаха.

Тэсэмгэй байгты!

Гарагай 4-дэ апрелин 10 (хуушанай 30).

Аюушын дашаа тангариг абахада, дасан дуган ошохо, аршаанаар бээе арьудхахада, гэртээ бэри асархада, наһа утадхалгын уншалга уншуулхада, аргаламжа эхилхэдэ, худалдаа наймаа эрхилхэдэ хайн үдэр.

Хулгана болон Гахай жэлтэндэ хайн үдэр, харин Могой, Морин жэлдэ түрэнэн хүнүүдтэ болгоомжотой ябаха үдэр.

Хүнэй үнэ абабал, наһан богони болохо.

Энэ үдэр Ивалгын дасанда Мандал Шива хурал үнгэргэгдэхэ.

ИТГЭЛИЙН ХАМБЫН ЗАХЯАНУУД

Мартын 28.

Нэгэ эхэнэр 30 настай эр хүнийг заагаад: «Энэ хүбүүн алта олоо», - гээд, ингэж нэмэн: «Үгүй даа, би тэгэжэ зүүдэлбэ». «Танай таряалан болон шунал атаархал – адли удхатай», - гэжэ Хамба лама айлдав.

XXI зуунай эхиндэ бидьнэрт буцсан Итгэлийн Хамба Орос улсын нийгэм олны, тэрэнэй баримталдаг уг сургаалнууд, эрхим баялигуудийн али зэрэг хувилснийг хадуун ажиглана. Юрөөсөө, хомрийн алта ямар ч сагта сэгнэгдэдэг байсан. Зүгөөр, оршон сагийн нийгэмд амидардаг хүнүүд алтны зүйл бүхэндэ - мүнгэндэ, үнэтэй эрдэни шулуунуудта шүтэхэ үргэн их таряалан байгуулаад байна.

Тон түрүүн атаархал бидэнийг хамагийг үнгэлэн илгэха зан аварьтай болгоно. Залуу эрийг үзүүлээд, тон түрүүн мүнөө сагийн залуу үетэн али бүхий талаараа аюултай, үнгэ үнгөөрнь илгэха хуурмаг бишрэлдэ дийлдэдэг гэжэ Багша харуулна.

Эндэ Итгэлийн Хамбын Агуу их захяагаас мурнүүдийг дурадхаха зэргэтэй бидь:

«Урда үйлын улаан хуйгаар хойноосоо хөөгдэн, Ори гансаараа саада юртэмсэдэ очихын сагта Ураг амараг, аха дүү, эд зөөринүүд бүгэдөөр Энэ орондоо үлдэжэ, хойноос очихгүй тула Ухаан зүггүй хуряажа хумбисан эд зөөринүүд нь Онсо хоро болохоос тусгүй гэжэ урда заларсан Оройн дээд Бурхад бүгэдөөр номлосон ...»

Мартын 31

Улаан үнгэтэй ГАЗ-66 түхлийн ашаанай их машинны арын күзов соо гал носоно. «Түрэл дайда минь үргэн даа. Танай аша тусад нюуса Ном олохо тайлварлахын тула би ирэхэ», - гэжэ Хамба айлдана.

Хавар ирэв. Хавартий нэгэ зэрэг ойн түймрийн аюултай үе буцаж байна. Энээний дашрамд Хамба лама оровдож зовож байснаа элирхэйлнэ. Хүнөөс уламжлан, али олон гай усалнууд тохёолдоно. Ойн түймэрүүд олонхи учирт хүнүүдийн хайш хэрэг, хэрзэгий дошхон байснаас, тэдэнэй сэдхэлдэ бусад тушаа, байгаали, ан амитад тушаа саналаа тавидаггүйгөөс эхитэй.

Бусдийг зовлондо зорюута хүргэдэг хүнүүдийн али зэрэг мохоо тэнэг байсны Багша энэрэн нигүүлсэж ойлгуулна. Мүн тус тус хүний болоод, хамаг амитаний аша тусад онсо шухаг, нюуса эрдэм олохоёо ирэхэ би гэжэ Багша ойлгуулна.

Апрелин 1

«Хоосний (хоосон чанар) тухай олон хэлэгдсэн. Хоосний дэлбэлэн ойлгогтон», - гэжэ Итгэлийн Хамба сэнхий дээр заларан суугаад айлдана. Тэр дороол усны хүүюур уруу унаж байсан

хүнүүдийг үзүүлэв. «Эндэ байсандаа үйл явдал үүсхэгтүн», - гэжэ Хамба лама айлдана. Тигээд салхинда тэдэний хийдэж байснийг харуулна.

Бодот юртэмсэ, манай ажабайдал, манай сэтгэлийг Хамба лама харгилаа хүүюур усны урасхалийн, чанга салхины түхэлөөр үзүүлнэ. Тэдэндэ автаж хосрохгүйн тула Бурханий Ном туслан аврах. Тиймээс ямар ч хүнд хүчир эрхэ байдалда үйл явдлаа үргэлжлүүлэгтүн гэжэ Багша уряална.

Эрдэнитэ манай Багшын Номын Захяагийн мурнүүдийг эндэ дахин давтана бидь:

«Осол буруу юртэмсын үйлэнүүдээр хууртан алдаад, Ойлгомторгүй явсаар энэ насныгаа эсэслэхын сагта Урда үйлын улаан хуйгаар хойноосоо хөөгдэн, Ори гансаараа саада юртэмсэдэ очихын сагта Ураг амараг, аха дүү, эд зөөринүүд бүгэдөөр Энэ орондоо үлдэжэ, хойноос очихгүй тула Ухаан зүггүй хуряажа хумбисан эд зөөринүүд нь Онсо хоро болохоос тусгүй гэжэ урда заларсан Оройн дээд Бурхад бүгэдөөр номлосон тула Одоо сагаас эхилэн, оршолонгы зүрхэгүйдэ үзөөд, Осолдолгүй арбан сагаанта үйлэнүүдтэ оролдогтон!»

Николай БАДМАРИНЧИНОВ хэвлэлдэ бэлдэв. sangharussia.ru сайтаас.

Буряад үнэн

Учредители:
Глава Республики Бурятия,
Народный Хурал Республики Бурятия,
Правительство Республики Бурятия
Директор-главный редактор - В.В.ХАРТАЕВ
Редактор - Т.В.САМБЯЛОВА

Редакционная коллегия:
И.М.Егоров, П.Л.Носков, М.В.Калашников, И.В.Смоляк (Правительство РБ), А.С.Коренев, Ц.Б.Батуев, В.Р.Булдаев, Ц.Э.Доржиев (Народный Хурал РБ), А.В.Махачкеев - зам.директора, С.Б.Байминова (бильд-редактор), Г.Х. Дашеева, Н.Д.Бадмаринчинов, Л.В.Очирова, Д.Ц.Мархадаева, Б.В.Балданов, В.Д.Дамдинова.

ТЕЛЕФОНЫ:

21-54-54 - приемная
21-35-95 - зам.директора - редактор газеты "Бурятия"
21-68-08 - редактор
21-64-36 - бильд-редактор
21-67-81 - выпускающий отдел
21-63-86 - отдел экономических проблем, отдел фотоиллюстраций
21-63-86 -отдел социально-политических проблем
21-64-36 -отдел гуманитарных проблем, отдел бурятского языка и перевода, редакция журнала "Одон"
21-06-25 - редакция журнала «Байгал»
21-60-21 - редакция журнала «Морин Хуур», отдел книгоиздания
21-62-62 - реклама
21-50-52 -отдел распространения

Редакция принимает печатные рукописи. Рукописи и фото не рецензируются и не возвращаются. Автор несет ответственность за представленные материалы. За содержание объявлений редакция ответственности не несет. Все справки у рекламодателя.

Адрес РЕДАКЦИИ И ИЗДАТЕЛЬСТВА:
670000,
г. Улан-Удэ,
ул. Каландаришвили, 23.
ГАУ РБ «Издательский дом «Буряад үнэн».

Подписной индекс 50901
Газета зарегистрирована Региональным управлением регистрации и контроля за соблюдением Законодательства Российской Федерации о средствах массовой информации в Республике Бурятия Свидетельство № Б-0079 от 2 ноября 1994 г.
www.burinen.ru
e-mail: unen@mail.ru

Газета набрана и сверстана в компьютерном центре Издательского дома «Буряад үнэн». Отпечатано с готовых диапозитивов в ОАО «Республиканская типография». Адрес типографии: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Борсоева, 13. Подписана в печать 3.04. 2013 в 16.00 - по графику; 3.04.2013 г. в 16.00 - фактически. Объем 6 п.л. Заказ №1435. Тираж - 4200 экз.

Цена свободная.

* Материалы на платной основе. ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ - каб. 1, 13 (I этаж), Тел.: 21-62-62, 21-60-91 тел./факс: 21-54-54

Кинорежиссер Арья ДАШИЕВАЙ 75 жэлэй ойн үдэшэһөө тэмдэглэлнүүд

БУРЯАДАА ҮРГЭНЭН БУЯНТАЙ, БЭЛИГТЭЙ

Эдэ үдэрнүүдтэ Буряад орондоннай, түрэл тоонтодонь – Бэшүүрэй аймагай Харлан нютагтань суута кинорежиссер, Россиин Кинематографистнуудай холбооной гэшүүн, Россиин хүндэтэ кинематографист, Россиин Кинематографистнуудай гильдиин гэшүүн, республикын искусствын габьяата ажал ябуулагша Арья Батоцыренович (Цыренович хуряангыгаар) Дашиевой түрэнөөр 75 жэлэйн ой үргэнөөр тэмдэглэгдэжэ байна. Наяхан Буряадай Үндэһэн номой сангай тусхай зал соо үндэр юбилейдэнь зориулагдаһан, “Мэтр бурятского кино” гэжэ нэрлэгдэһэн литературно-хүгжэмтэ үдэшэ аргагүй зохидоор үнгэргэгдэжэ, олоной ноһирхол татаба. Тус библиотекин соёл, искусствын таһагыг даагша, республикын соёлой габьяата хүдлэмэрлэгшэ Ирина Богомолова гүн удхатай уулзалга-үдэшэ үндэр хэмжээндэ хүтэлһэн байха юм.

Искусствын колледжын ятаг дээрэ наададаг бүлэгэй “Урилдаан” гэхэн Б.Наранбаатарай огсом аялга хүгжэмөөр энэ дулаахан үдэшэ эхилжэ, республикын Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ М.Р.Чойбонов, Бэшүүрэй нютагаархидай эблэлэй түрүүлэгшэ В.С.Молотов гэгшэд амаршалгын үгэнүүдые түрэлхидтэнь зориулжа, баян намтар, ялас гэмэ хурса бэлигтэй байһан кинорежиссер, республикынгаа зониин, нютагаархидаа ехэ дэмжэдэг, ходел туһалдаг байһан А.Б.Дашиев тухай найхан үгэнүүдэр дурсаба. Алдар суута Ефим Дзиган, Лев Свердлинэй, Михаил Швейцерэй шаби байһан Арья Дашиевой буулгаһан “Три солнца», «Крик тишины», «Утро обреченного прииска», мүн “Край моей судьбы” (“Монголкино”), “Бессонница” («Казахфильм»), «Берег спасения» (СССР-КНДР), бэшэһэн олон тоото сценаринууд, шүлэгүүд, расказууд, пьесэнүүд, ЮНЕСКО-гэй дэмжэлгээр Байгал тухай фильмүүдын дүрбэн тэгшэ бэлигтэй байһыень гэршэлнэ, кинематографиин хүнгэн бэшэ, зохёохы харгыдань, эхин алхамуудтань туһалһан “Мосфильмдэ» дээдэ тушалтай байһан Валентина Дагбаевагай (кинодо анхан наадаһан) гол хубита ехэ байгаа гэжэ тэмдэглэбэ.

Найхан тенор хоолойтой, Россиин габьяата артист Дамба Занданов зүрхэ сэдхэлыемнай баяжуулһан үдэшэнь шэмэглэжэ, Г.Свиридовэй “Маритана”, А.Андреевэй “Инаг дуран – мүнхэ гэрэл”, “Город мой Улан-Удэ”, Ю.Ирдынеевэй “Ноёхоной аялга” гэхэн дуунуудаараа баясуулаа.

БГТРК-гай редактор Б.Д. Раднаева, “Три солнца» гэхэн кинофильмдэнь «Родная мелодия» (хүгжэмынь Ч. Павловай, үгэнь Ц.Галсановай) гэхэн ород найхан дууень гүйсэдхэһэн Буряадай искусствын габьяата ажал ябуулагша Ж.Д.Дандаров гэгшэд суута кинорежиссер тухай хөөрбэ. Совет үеын уран бэ-

лигтэнтэй уулзаха, теле-дамжуулга бэлдэхэ хуби заяатай байһан тухайгаа хөөрһэн Буряадай телевидениин мэдээжэ журналист Баярма Раднаевагай буулгаһан телевизионно материал эндэ сугларагшадта харуулагдаа. “Гурбан суута кинорежиссер Арья Дашиев, Александр Итыгилов, Барас Халзановтай байһаннай омогорхоомор: булта 1938 ондо түрэн байна. Алдартай, аргагүй бэлигтэй дуушад байһан Генинов, Таров, Хоборков, Карпов гээд түрэл буряад хэлээ ехэ найн мэдэдэг, зохидоор дууладаг байһан эдэ артистнууды шагнаһан, танилсаһан байһандаа баяртайб. “Родная мелодия” дуунай “Ты сторона моя – Наян-Наваа, и ты любовь моя – заян заяа” нүүлэй үгэнүүднай (“Наян-Наваа”, “заян заяа”) хитадуудтай муудалдаһан үедэ дээдын зургаануудһаа хоригдоо, орондонь “цветущая», «Бурятия» гэхэн үгэнүүдээр нэлгэгдээ бэлэй... нүүлдэнь мэдэхэдэмнай, буряадуудай анханай нютаг Наян-Наваа хадаа Хитадта бэшэ, харин аяар Иранда оршодог байгаа юм нэн ха даа. Тиигээд энэ дуумни “Три солнца» гэхэн кинонь шэмэглэһэндэнь, шэлэгдэһэндэнь ходел баяртай ягдабаги” гэжэ Жамсаран Дармаевич баясан мэдүүлһэн байна. Суута энэ дуугаа ехэ гоёор дуулаба. “Три солнца» гэхэн фильмһэнь хэһэг харуулагдаа.

Улаан-Удын 33-дахы гимназиин хурагша, А.Б.Дашиевой зээнсэр хүбүүн, “Шаг в будущее” гэхэн конференцидэ илагша Дамба Дылгыров урда гаража, Арья Батоцыреновичэй зохёон “Забияка”, “Смех прозвенит в тиши ночной...” гэхэн шүлэгүүдын уншажа, зохёохы үдэшэдэ эрэн зондо найшаагдаа. “Утро обреченного прииска” гэхэн киног найруулгын автор, республикын арадай уран зохёолшо, РСФСР-эй Уран зохёолшодой холбооной шангай лауреат Владимир Митыпов ехэ зохидоор Арья Батоцыреновичы дурсажа, хамтын кино, найн нүхэд байһан тухайгаа һонёор хөөрөө. Тус фильмһэнь хэһэг дурадхагдаба.

“Этно-одон” гүүлэдэг, Москваһаа ерэнэн Намгар Лхасаранова Евгений Золотарёвтоёо хамта “Айлшалууларай” гэхэн арадай, мүн “Еохор” гэхэн огсом аялгатай дуунууды хатаран һагад гүйсэдхэжэ, халуун альга ташалгаар үдэшэгдөө.

АЛДАР НЭРЫНЬ МҮНХЭРҮҮЛХЭ

Гүрэнэй, ниитын эдэбхитэн, “Угай зам” газетын редактор В.Б.Цыбикдоржиев, Бэшүүрэй аймагай хүн зониин социальна талаһаа хамгаалгын таһагыг даагша В.Б. Жигжитова, “Байкалводпроект” эмхиин генеральна директор Н.Я.Кондаков, бага наһанайн нүхэр журналист, багша К.Л.Аюшеев бэлигтэй кинорежиссерой зохёохы ажал, бэлиг талаан, хани нүхэсэл тухай удхалан хөөрбэ. “Буряадай киноискусство залуу үетэн Солбон Лыгденов, Баир Дышенов гээд үргэлжэлүүлнэ. Хүн талаараа Арья Дашиев ехэ

даруу номгон, хүн зондоо найн үгэнүүды оложо шададаг, сэдхэл баянтай хүн нэн” гэжэ Владимир Будаевич онсолоо. “Нютагаархидаймнай омогорхол болоһон Арья Батоцыренович багаһаа нүбэлгэн, ухаатай байгаа... Харландаа бидэ ехэ найн дурасхаалай үдэшэ үнгэргөөбди. Республикыннай мэдээжэ хүтэлбэрилэгшэ В.Б.Сагановтай нүхэсэдэг байгаа, нютагаа үргөө, ехэ туһалаа” гэжэ Вера Борисовна баясан хэлэбэ. Кинофильмүүдтэнь туһалһан нүхэрын Николай Яковлевич дурсахадаа, “Гүрэнэй Дүүмын депутат ябаһан хадаа Москвада ходел уулзадаг, “На Котокеле”, “Золотое ожерелье Байкала” гэхэн фильмүүды буулгахадань дэмжэдэг байгаа. “Буряткиностудия” Арья Дашиевой нэрэ үгэхэ хэрэгтэй гэжэ гэр бүлөөрөө нүхэсэдэг байһанаа тэмдэглэн хөөрөө нэн.

Эгшэнь, урагшаа наһантай, уян сэдхэлтэй, нютагайнгаа түрүү зэргэдэ ябаһан малшан наалишан, фольклорно ансамбльда хабаадагша, Монгол, Агаар «Алтарганын» найндэрнүүдтэ ябаһан Зыгба Батоцыреновна Дашиева хөөрэхэдөө, “6 үхибүүдхээ Арьятаяа хоюулан үлөөд байгаабди, бүри залуугаар Москва хурахаа ошоходонь, “киномеханик болохоо наһаа хүн гүш даа” гэжэ асуугаа һэмби, тиэхэдэмни, “Киногоо асархадамни ойлгохош даа” гээ бэлэй. Мартын 25-да Харландаа үнгэргэһэн дурасхаалай үдэшэдэмнай олон хүн суглараа. Бидэни дэмжэһэн бүхи зондо халуун баяры хүргэнэб, - гэжэ тэмдэглээд, энэ үдэшэ хабаадагшадта үрээлэй дээжэ хүргэһэн байна.

Республикын арадай артистка Татьяна Доржиева уригдажа, Юрьевэй “Дин-динь-динь”, Н.Дамирановай “Ургы”, А.Андреевэй “Алтан дэлхэйн жаме ёһоор” гэхэн дуунууды хангюурдажа, шагнагшадтай шэхэ хужарлуулба. Эндэ уригдаһан, кинофильмүүдтэнь наадаһан суута артистнууд Марта Зориктуева, Михаил Елбонов гэгшэдэй ерээгүйн харамтай байгаа. Тэдэ ехэ сүлөөгүй ажалтай байгаа хаш даа... Кинофильмүүдхээ хэһэгүүдыень хүнүүд хаража, зохёохы ажалдань үндэр сэнгэлтэ үгэбэ, түрэл Буряадаа, Харлан нютагаа үргэһэн буянтай, абьяас бэлигтэй, ехэ талаантай байһан ахатан кинорежиссерой, энэрхы эсэгын, нүхэр хүнэй баян сэдхэл дэлгэгдэбэ. Арадтаа үнэн сэхээр алба хэһэн Арья Батоцыреновичэй ажал хэрэгүүд, алдар нэрэ соло мүнхэрүүлэгдэхэ, наһанайн хараа түсбүүды үргэлжэлүүлхэ Буряадаймнай хүбүүд, басагад, ашанар зээнэрын олон байха гэжэ найданабди, этигэнэбди. Гурбан нара хараһан хүн жаргалтай байха гэжэ этигүүлһэн суута кинорежиссер, сценарист, шүлэг, расказууды бэшэгшэ А.Б.Дашиев тухай ехэ удхатай, һонин ном түрэлхидынь, нютагаархидынь, нүхэдынь ерээдүйдэ бүтээхэ бээ гэжэ найданабди, хүлээнэбди.

Бэлигма ОРБОДОВА,
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ
фото.